NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 D
M26

CC
IV
32

Digitized by Google

INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBRI QVINQVE.

FRANCISCI TOLETI

S. R. E. CARDINALIS.

Ab Auctore multis locis caſtigata & Tabulis aucta.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, Sumptibus Vincentij Caſtellani.
Apud Dominicum Liliottum.
Superiorum Permiſſu. M D C I.

Digitized by Google

Digitized by Google

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER PRIMVS.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

DIALECTICA viam, oſtendit, & Methodum, tradit, qua occulta manifeſtare, confuſa diſcernere, errores repellere, veritatesq. confirmare poſſumus, propterea ante omnem aliam ſcientiam addiſcenda eſt: ipſa enim eſt ianua, qua aperta, omnes aperiuntur, & qua clauſa omnes clauduntur: cuius adæquatum obiectum eſt argumentatio, quæ ex ſimplicibus dictionibus ſignificatiuis, quas terminos vocant, primò cõponitur, a quibus prius nobis eſſet incipiendum, cum ſimplicia priora ſint; niſi aliunde, initium capere ſtudentium vtilitas præmone

ret

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ret, quibus conducibilius multò futurum, exiſtimamus, ſi antè, quæ ad ipſam Dialecticam, eiuſq. inſtrumenta pertinent, breui cõpendio tenuerint, vt quid Dialectica ſit, præ alijs omnibus percipientes, modumq. diuidẽdi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant, faciliuſque per reliqua procedant. Cum igitur præceptum Ariſtotelis, ſit, vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen ſignificet, præcognoſcant (nominum enim ſignificatione ignorata, ad rerum contemplationem aſcendi non poteſt) nos autẽ breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Ariſtotelis paremus, quid nomen Dialecticæ ſibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idem eſt, quòd Latinè diſputatrix, vel diſſertrix, quaſi ars quæ diſputare, & diſſerere doceat, quam Stoici partem Logicæ eſſe exiſtimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum à falſo diſcernitur, alterã de inuenientis iudicandi: illam Topicã, hanc Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamẽ communis vſus iam nomen, Dialecticæ vtrique parti commune fecit; immò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non diſcernunt, præſertim cum apud Ariſt. talis diſtinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur? At Logica à λόγος dicitur, quod Latinè idem quod ſermo vel ratio eſt; quaſi ſcientia ſermocinalis, vel

ratio-

rationalis, ideſt, quæ verſatur circa rationes & ſermonem: Vocamus autem rationes diſcurſus intellectus, quibus verum, vel falſum inquirimus: Vnde Logicæ nomen latius patet ſi eius etymologia inſpiciatur, quàm Dialecticæ; cum Logica etiam Grammaticam, & Rhetoricam, quę de ſermone ſunt, complectatur: qua parte verò idem quod rationalis eſt Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur: proinde latiſsimè ſumpta Grammaticam, Rhetoricã, & Dialecticam comprehendit; quod quamuis verum ſit, communiter tamen iam eſt receptum, vt quoties de Logica ſermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos: Vocabula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipienda ſunt.

Quid ſit Dialectica, deq. eius neceſsitate materia, fine, & officio. Cap. II.

ARtes omnes in hunc finem inuentę ſunt, vt per eas operationes noſtræ, quas per naturam non ita facile & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire eſt: Homo enim poteſt ſcribere, pingere, texere, ſed id imperfectè & non ſine errore: at ſi artẽ teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: Vnde ars rectè quicquã faciẽdi, aut cognoſcẽdi dicitur promptitudo: Ex quo factum eſt, vt cũ multæ

in nobis ſint operationes, atque inter ſe diuerſæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ ſint artes. Sunt autem in communi, tres operationes: Quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos verſantur, vt pingere, texere, agros colere: Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos tranſeunt materiã, ſicut loqui, ſermocinari, dicere: Sunt aliæ in tertio genere interiores, ſicut contemplari rerum naturas, cõſiderare, verum cognoſcere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ ſunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, ſunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemo raria militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes ſecundi generis ſunt artes, quæ ſermocinales dicuntur, Grammatica ſcilicet, quæ rectè & cõgrue voces connectere docet; Rhetorica, quæ elegantem, ac ſuis numeris abſolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis, quædam ars adinuenta eſt, quæ Methodum traderet, & viam ſterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem venire poſſumus, & hæc Dialectica eſt: Vnde ſicut artes Mechanicas rectè faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi; ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris, nõ quod per Dialecticam res ipſas ſciamus,

mus,aut cognoſcamus(hoc namque aliarum munus eſt ſcientiarum) ſed quòd Dialectica modum,& Methodum præbeat, quibus rectã rerum contemplationem conſequamur, propter quod inſtrumentum, & organum ſcientiarum & modus ſciendi dicitur. Quod ſi Dialectica etiam circa ſermonem verſatur,id nõ eſt per ſe, niſi quatenus per ſermonem operationes intellectus manifeſtantur: Neque hoc etiam pacto circa quemcunque ſermonem verſatur,ſed circa eum ſolum,quo aliquid verè,vel falsò dicitur. Sed de reliquis iam quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim conſtat,& Ariſt.7. Politic. c.4. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur. Ars enim textoria circa filium:lignaria circa lignum; militaris circa arma verſatur. Eſt etiam cuiq. arti ſuus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deeſt. Pro quo aduerte primò, quòd Materia in aliqua arte duplex eſt,quædam propinqua,& proxima,circa quam talis ars verſatur,vt ligna materia ſunt artis lignarię, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes verſantur altera materia eſt remota, quam ars quidem præſupponit;non tamen circa eam primò verſatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen ferrum militaris: lana textoriæ dicuntur,quia ſine his materiæ proximæ non conſtant. Aduerte etiã præter hæc

in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem eſſe materiam, alteram propinquam vt in Grammatica ſunt voces ad congruam connexionem aptæ; in Rhetorica ſermo ornatus, & elegans; in Dialectica verò operationes intellectus, vel ſermo, qui tales operationes manifeſtat: alteram autem remotã, quæ in his tribus artibus eadem eſt, nẽpè res omnes, cum diſcrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes verſatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viam oſtendendo, qua verè cognoſcantur, & inde vero ſermone exprimantur; propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius eſt methodum oſtendere, qua res verè dignoſci, & ſecerni queant: Officium autẽ ea miniſtrare, quibus talis cognitio obtineatur: id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando; Officium ergo ipſius definire, diuidere, & argumentari eſt. Inſtrumenta, quæ modi ſciendi dicuntur, ſunt definitio, diuiſio, & argumentatio, de quorum ſingulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primùm de definitione.

Quid definitio, & quotuplex ſit, Cap. III.

Circa definitionem quatuor nobis breuiter conſideranda ſunt. Primum quid ſit defi-

definitio. Secundum quotuplex ſit. Tertium, quæ ſint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquendi per definitionem. Circa primum aduerte, Ariſtot. 1. Topic. c. 4. id quod nos definitionem vocamus terminum vocare, translatione ſumpta a termino, & limite, quo agri, vel areæ circũſcribuntur: Vt enim totum quod illius eſt areæ, intra talem terminum continetur, nec quicquam areæ eſt extra terminum, nec aliud, quod non ſit areæ, eſt intra; ita illa oratio quæ omnes partes, quæ ſunt in natura rei ita explicat, vt nihil deficiat, vel redundet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionem quaſi vndique circumſcribentem rei naturã. Eſt autem definitio iuxta Ariſtot. 2. Poſter. cap. 10. oratio ipſum quod quid eſt ſignificans, ac ſi dixiſſet, eſt oratio, quæ naturam alicuius manifeſtat. In qua definitione duæ ſunt particulæ conſiderandæ. Altera eſt, quod ſit oratio, ideſt, aggregatio quædam multarum vocum & notionum. Cum enim naturæ rerũ quæ definiuntur, habeant plures partes, neceſſe eſt pluribus manifeſtentur vocibus: vnde vna ſola vox non eſt definitio. Altera particula eſt, naturam alicuius ſignificans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non ſunt, quia alicuius naturam non manifeſtant. ex quo fit, vt iſta ſit definitio, animal rationale. Eſt enim

ora-

oratio,& hominis naturã explicat: At, homo eſt doctus, oratio quidem eſt; definitio verò minimè; nullius enim naturam exprimit. Cõtra hoc vnum poſſet argumentum opponi huiuſmodi: Vna vox ſola poteſt ſignificare totam naturam rei, ergo definitio non eſt oratio. Antecedens probatur, Iſta vox, homo, ſignificat totum hominem, & integram ipſius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc reſpondetur, dupliciter aliquam rem voce ſignificari, & manifeſtari poſſe, vno modo diſtinctè; altero modo confusè. Hoc exẽplo poterit intelligi: Videre quandoque poſſumus imaginem aliquam confusè, cum totã ſimul conſpicimus, nec magis viſus ad vnam, quàm ad aliam partem inclinatur: Videmus etiam eandem diſtinctè, cum ad ſingulas partes oculos conuertimus vel minimam quãq. lineam inſpicientes; quod etiam intellectu cõtemplantes aliquando facimus: Ita res ſignificatur vna quidem voce, confusè tamen: quia per eam totam ſimul repræſentatur: at verò pluribus vocibus eadem res ſingulis ſingulas eius partes ſignificantibus diſtinctè ſignificatur. Modò reſpondetur, Definitionem debere ſignificare rem totam non confusè, ſed diſtinctè, propterea debere eſſe orationẽ: Ex quo ſequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiuſdem idem ſignificare, ſed non modò eodem; ſed alterum diſtinctè; alterum cõfusè:

fuſè: Homo enim, & animal rationale eandẽ rem exprimunt,ſed vox,homo,confuſè;definitio vero animal rationale,diſtinctè. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet,fit,vt prima diuiſione diuidatur iuxta diuiſionem eius cuius naturam explicat,quod duplex poteſt eſſe; alterum, vox aliqua ſignificatiua: alterum,res aliqua. Vt enim res ipſę ſuas habẽt proprias naturas, ita etiam & nomina ſuas ſortiuntur naturas,quæ a ſignificatione ſumũtur,vt ſicut homo eſt homo per animã, & corpus;ita & nomen nomen eſt, quia ex voce, & ſignificatione componitur. Poſſunt ergo & res & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio. Altera quæ dicitur nominis,altera quæ dicitur rei. Definitio nominis,quæ Interpretatio,& Etymologia aliquando dicitur,eſt oratio nominis ſignificationẽ exponens. Hic autem vocamus nomen quamcunq. dictionem ſignificatiuam, vt magnanimus eſt, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finẽ: vacuũ eſt quod caret corpore. Argumẽtatio autẽ eſt,ijs definitionibus ſola nomina, nõ res definiri,quod aliquãdo cõtingat ſimilia nomina fictitiũ quid ſignificare: Multiplex quidẽ huiuſmodi definitionẽ aſsignatur:ſed quia Grãmatica eſt potius conſideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei eſt oratio rem aliquam explicans, vt animal rationale,quæ hominis naturam manifeſtat.

Quotuplex ſit definitio rei. Cap. IIII.

TRiplex eſt definitio rei, quædam eſſentialis, quædam cauſalis, quædam deſcriptiua, ſeu accidentaria. Eſſentialis definitio eſt oratio genus & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, vt ſimul etiam de alijs prædicetur. vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus eſt, quia cum de natura hominis ſit, etiam de equo, capra & alijs multis prædicatur. Eſt autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti ſit, cum genere iunctum ipſum determinat, & coarctat, vt pro ſola re definita ſumatur, ſicut ſe habet in illa eadem definitione, rationale. eſt enim in ipſa hominis natura, & coarctat genus, animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat: Huiuſmodi definitio dicitur Eſſentialis, quia naturam rei per ea quæ illi eſſentialia ſunt, manifeſtat: idem enim natura, & eſſentia ſunt: nec exactiorem modo petas horum declarationem: ſuo enim loco diligentius iſta conſideranda ſunt. Definitio Cauſalis eſt oratio rei proprias cauſas manifeſtans. Cauſarum autem numerus quadruplex eſt, quædam cauſa eſt materialis ea nempe, ex qua aliquid fit, vt

ligna,

ligna,& lapides materia ſunt domus, æs ſtatuæ,corpus humanum ipſius hominis; altera eſt forma,ea ſcilicet, per quam res eſt,& quæ ſimul cum materia rem totam abſoluit,vt anima rationalis hominis eſt forma, & figura ſtatuæ:tertia eſt efficiens,à qua aliud producitur,vt ſol qui lumen producit, ipſius eſt efficiens,cauſa, & ignis caloris, & ſutor calcei: quarta eſt cauſa finalis gratia cuius, ſeu propter quam aliquid fit, vt beatitudo cauſa eſt finalis hominis: ad beatitudinem enim creatus eſt; & ſanitas eſt finis potionis amaræ. Ex his igitur cauſis,aut ſingulis aut pluribus,aut omnibus definitiones cauſales fiunt. Sunt autem quæ per materiam dantur, vt domus eſt ex lapidibus,lignis,& terra, reliquiſque partibus conſtructa; Zithum eſt potus ex aqua, hordeo,& lupolo confectus. Sub hoc definitionis genere comprehenduntur definitiones quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur.

Comprehenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent; vt mundus eſt ex cœlo, terraque, & ex naturis quæ intra hæc includuntur, conſtitutio. corpus humanum eſt quod ex erecto capite, pectore, manibus ventre, pedibuſque conſtat, quas alij vocant partitiones.

Comprehenduntur etiam definitiones accidentium, quæ per ſubiecta ipſorum aſſi-

gnan-

Digitized by Google

gnantur, vt riſibilitas eſt aptitudo hominis ad ridendum: lumē eſt actus diaphni. Secundum genus Cauſalium definitionum eſt per formam, vt homo eſt animal ex rationali anima conſtans, ad quod genus illæ definitiones reducũtur quibus concreta per abſtracta definimus, vt album eſt quod albedine afficitur. Tertium genus eſt per efficientē cauſam, vt dies eſt latio ſolis ſupra terram: Eclipſis eſt interpoſitio terræ inter ſolem & lunam: tonitruum eſt extinctio ignis in nube. Poſſumus etiam his vti in obliquo dicētes, nox eſt priuatio luminis proueniens ex latione ſolis ſub terram. Quartũ genus eſt per finalē cauſam, vt homo eſt animal ad ſummi boni perceptionē deſtinatum: domus eſt tegumentum ad incōmoditates extrinſecas propulſandas. Poſſunt etiam definitiones per plures cauſas ſimul aſsignari: iſta enim quatuor continet cauſas, homo eſt animal ex rationali anima, & corpore in æternam beatitudinem a Deo creatum: hæc autē duas, Eclipſis eſt priuatio luminis ex interpoſitione terræ hæc autem tres, homo animal eſt ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum, Hic autem vnum aduerte, definitiones eas quæ per materiam, & formam aſsignantur, eſſe etiam eſſentiales: materia enim, & forma ad rei naturam ſpectant ipſamq. componunt: Vnde dici poſſent eſſentiales: at quia ſimul etiam cauſæ rei ſunt

cau-

cauſales dicētur: diſtinctionis porrò gratia ſolent aliqui eas eſſentiales Phyſicas nuncupare: reliquas verò, quæ genere, & differentia cōſtant eſſentiales Metaphyſicas. Tertia definitio eſt accidentaria, quæ non quid res ſed potius qualis ſit, ſignificat. hæc autem eſt oratio rem per ſua accidentia manifeſtans. Eſt autē duplex, altera, quæ per genus, & accidens proprium quod illi ſoli rei conuenit, aſsignatur, vt homo eſt animal riſibile: terra eſt elementum grauiſsimum: ignis elementum leuiſsimum, & hæc propriè dicitur deſcriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iuſtitia eſt, quæ ſuum cuiq. tribuit; ſol eſt auctor diurnæ lucis: homo eſt animal, quod loqui poteſt. Altera definitio accidentaria eſt, quæ datur per accidentia communia, quorum ſingula pluribus rebus inſunt ſimul tamen iuncta, non niſi rei quæ definitur vt homo eſt animal bipes implume, pulchrū magni cerebri. Adhoc definitionis genus aliquæ Poëtarum deſcriptiones reduci poſſent, ſed iſta vlterius proſequi non præſentis ſpeculationis eſt, ne introductionis limites extra modum diuagantes tranſiliamus.

De

Digitized by Google

De legibus bonæ definitionis; de modo argumentandi & loquendi circa ipſam definitionem. Cap. V.

MVlta quidem præcepta ſunt ad bene definiendum obſeruanda, quæ difusè 6. Topic. Ariſtotel. tradit: ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præſenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, ſeu lex eſt, vt definitio clarior ſit definito: cum enim in hoc ſit inuenta definitio vt rem occultam manifeſtet, oportet, vt notior ſit quàm illud quod definitur: vt hæc definitio, animal à Deo creatum ad beatitudinem, naturam hominis magis manifeſtat, quam ſi vnica exprimatur voce, nempe, homo. Huic præcepto aduerſantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota aſsignantur, vt ſi dicas, ſomnus eſt imago mortis, mors enim obſcurior eſt ſomno. Aduerſantur etiam, quæ idem per idem definiunt, vt ſi dicas, leo eſt animal quod eſt leo. Aduerſantur tandem, quæ vocem metaphoricam habent, vt homo eſt arbor inuerſa. Secundum Præceptum eſt, Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito, ideſt, de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem & definitum, ita

nulli vnum competat cui non & alterum. Huic præcepto aduerſantur, qui ſolum per communia definiunt, quæ pluribus quàm definitio inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis. Aduerſantur etiam nominum Etymologiæ quæ ob id non ſunt propriè definitiones, cum pluribuſq. definitis conueniant, vt Theologus eſt qui de Deo loquitur, lapis eſt quod pedem lædit. Tertium præceptum eſt. Definitio nihil debet habere ſuperfluum, vel diminutum, ſed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat. vnde non eſt bona definitio. Homo eſt animal rationale, coloratum, bipes eſt enim ſuperflua. cum coloratum, & bipes non ſint in natura hominis. nec iſta eſt bona definitio, homo eſt ſubſtantia rationalis, eſt enim diminuta, cum plura ſint in natura hominis quã ea, quæ in tali definitione actu continentur. Eſt enim homo ſubſtantia corporea animata, ſenſibilis rationalis. Hæc ſunt præcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria, ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio. vnde ſiquis velit definitionem aliquam bonam eſſe contendere, omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur. at qui definitionem vitioſam eſſe contenderit, vel vnicam legem deeſſe ſufficiet oſtendere. Modus argumentandi in definitione duplex eſt admodum vtilis. Alter eſt vt tam definitum quàm definitio de ali

quo prædicetur,& tunc de quocunque affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunque definitio pariter & definitum. Similiter etiam negatiuè,vt concha eſt animal, ergo eſt corpus animatum ſenſibile: & cōtrà, concha eſt corpus animatum ſenſibile, ergo eſt animal. Humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus: & contra, eſt virtus, ergo eſt habitus bonus. pariter etiam in negatione, vt ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo,è contrario non eſt homo, ergo non eſt animal rationale: ſuperb ia non eſt habitus bonus, igitur nec eſt virtus, item non eſt virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi eſt quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur, & contra à definitione ad definitum, vt animal rationale eſt capax beatitudinis,ergo & homo, & homo eſt capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus non eſt expetendus, igitur nec vitium: virtus non eſt ſpernenda, ergo nec habitus bonus eſt ſpernendus. Supereſt vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi eſt modus & interroganti, & reſpondenti. Primum, petenti, quæ definitio eſt iſta? Reſponde, vel eſt nominis, vel eſt rei,

eſt

eſt cauſalis, vel eſſentialis, vel deſcriptiua. Petenti ſecundo, qualis eſt hæc definitio? reſponde, eſt bona, vel eſt mala. Circa definitum etiã poteſt interrogans petere, quid eſt hoc, ſcilicet, quid eſt homo vel leo? Cui reſponde per definitionem eſſentialem vel cauſalem. Secundo, quale eſt hoc? reſponde per accidentariã. Circa definitionem autem nominis ſolet peti, quæ eſt huius nominis ſignificatio? Et reſpondetur per illius ſignificationes. At circa Cauſalem ſecundùm cauſarum numerum quadruplex fit interrogatio vt à quo eſt cathedra? reſponde per efficientem. ex quo eſt? reſponde per materiam. per quid eſt? per formam. propter quid cauſam finalem petit.

Quid diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint. Cap. VI.

Est alius ſciendi modus, qui dicitur Diuiſio, qua vtimur ad totius alicuius partes inueſtigandas, vnde non minimum hæc definitioni prodeſſe ſolet, quæ ex partibus conflatur. Quid igitur ſit Diuiſio, & quotuplex, quæ ipſius leges. quibus modis per Diuiſionẽ argumentari liceat, quis tandem ſit loquendi modus tractare oportet. Diuiſio oratio eſt totum in ſuas partes diſtribuens. oratio dicitur. non enim diuiſio quæcunque ad Dialecticum ſpectat, ſed ea, quæ mente, & voce fit, ideſt cũ

rem aliquam ſimul intelligentes ſingulas eius partes inueſtigare, & voce exprimere conamur, & propterea diuiſio talis oratio dicitur, aliæ verò diuiſiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis ſcindimus, Dialecticæ non ſunt. Eſt igitur Dialectica diuiſio oratio, qua de toto aliquo loquentes ſingulas eius partes enarramus, quæ diuiſio manifeſtat eam quam intellectu concepimus, vt totum hoc, bonum ſcilicet, aſſumentes in ſingulas ſuas diſtribuimus partes, vtile, honeſtum, & delectabile, in qua oratione duo ſunt. Alterum, totum illud quod ſecatur in partes, & hoc diuiſum dicitur: Alterum, ipſius enumeratæ partes, & hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autem conſtituta oratio diuiſio eſt, quæ ſicut, & definitio in diuiſionem nominis, & diuiſionem rei primò diuidi poteſt. Diuiſio Nominis eſt oratio qua vox in ſuas ſignificationes diſtinguitur vt canis ſignificat ſydus quoddam, ſignificat & animal terreſtre, hæc diuiſio nominis eſt, non enim res aliqua per eam in ſuas partes diuiditur, ſed ſola vox. Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non vnam vocem tantum, ſed & orationem integram in varios ſenſus quos recipit, diſtinguimus, quas orationes amphibologicas vocant. vt aio te Aeacida Romanos vincere poſſe

poſſe. Cræſus Halim ingreſſus perdet quàm plurima regna. Diuiſio Rei eſt, cum res aliqua in ſuas partes, vel accidentia diſtinguitur, quæ triplex eſt. Prima diuiſio generis in ſpecies. hæc autem eſt, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per ſe prædicatur, diuiditur, vt, Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra; hæc autem diuiſio fieri aliquando ſolet per differentias, ex quibus ſpecies conſtituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem eſt, ac, animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuiſio eſt Totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex ſolet eſſe ſecundum duplicem rationem partium, ex quibus componitur. ſunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & eſſentiam rei pertinent. quales ſunt, forma, & materia, de quibus ſuperius diximus, & ſecundum has fit diuiſio quædam eſſentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vaſis alia pars argentum, alia figura. Quædam ſunt partes, quæ quantitatis rei, potius quàm naturæ, partes ſunt, & ſecundum has fit diuiſio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqua partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes. in his enim decorus partium ordo ſer-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

uandus eſt. Similiter Terræ alia pars Aſia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuiſio eſt, quã do ſubiectum aliquod in varia accidẽtia, quæ illi inſunt, diſtribuitur, vt hominum alius doctus, alius indoctus, hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius ſtudioſus, alius prauus. Ad hanc Diuiſionem pertinent diuiſiones eæ, quibus ſubiectum in ſuas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potẽtia intellectus, alia, voluntas, alia memoria, animalis alia potentia ſenſus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuiſio adhuc dupliciter fieri. aliquando enim accidens in ſua ſubiecta diuiditur, vt alborũ aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in ſenſitiua ſunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum aliud album. His igitur conſtitutis, præcepta in diuiſione obſeruanda conſtituamus. Primũ præceptum eſt, ne plura membra contineat, quam par eſt: ſi enim aliquis diuiſione prima animal in omnes ſuas ſpecies diuidat, nõ erit congrua diuiſio, nam cùm diuiſio rei manifeſtandæ gratia inuenta ſit, ſi multa contineret membra, faſtidium potius, & obſcuritatẽ quã cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter ſe petunt, quem ſi tam multa ſint, obſeruare difficil

limum

limum eſt. Circa hoc autem præceptum tria attendenda ſunt. Primum, vt ſi alicuius communis generis ſpecies paucę ſint, per illas diuiſio fiat, vt elementorũ aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum ſi ſpecies plurimæ ſunt, tunc per aliquas ſpecies ſuperiores diuiſio procedat, & has rurſus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum. Brutorum aliud aereum, aliud aqueũ, aliud terrenum: & hæc rurſus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, poteſt etiam diuiſio fieri per duas oppoſitas differentias, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale, ſed horum cauſas perſcrutari, alterius negotij eſt. Secundum præceptum. Singula mẽbra diuiſionis debent eſſe inferiora diuiſo, id eſt diuiſum ſub ſe plura debet amplecti, quàm ſingula membra, vnde non eſſet congrua diuiſio, animalium aliud ſentit, aliud mouetur. nam ſentire ita commune eſt ſicut animal, cum omne animal ſentiat. Tertium præceptum. Omnia membra ſimul ſumpta ſint ſuo diuiſo æqualia, ita vt nihil contineatur ſub diuiſo, quod non ſub aliquo membro, nec aliquid ſub membro, quod non ſub diuiſo: vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum. hoc enim tertium membrum non eſt ſub diuiſo. Quartum præceptum eſt, vt membra inter ſe aliquam habeãt

æqualitatem, id eſt, vnum in altero non conti neatur. vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes, vnum enim alterum includit, cum aliquod ſit irrationale ſimul & bipes. Nec iſta, hominum alius pius alius litteratus, cum ſint homines pij ſimul & litterati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuiſionem. Cap. VII.

QVadruplex eſt modus, quo circa diuiſionem argumentari poſſumus. Primus eſt a poſitione diuiſi ad poſitionem alicu ius ex membris diuidentibus, & è conuerſo, id eſt, de quocunque ipſum diuiſum affirmare verum eſt, de eodē aliquod ex diuidentibus membris affirmare verum erit, vt leo eſt animal, ergo rationale, vel irrationale. Similiter de quo membrum aliquod affirmatur & ipſum diuiſum affirmabitur, vt equus eſt irrationalis, ergo animal. hic tamen obſeruandum eſt, vt a diuiſo procedentes non vnum membrum ſolū, ſed omnia ſub diſiunctione colligamus non enim valet hoc, eſt animal, ergo rationale, ſed inferre, oportet ergo rationale, vel irrationale. At ab ipſis mēbris ad diuiſum progredientes poſſumus, & ab omnibus ſimul, & ſingulis diuiſum inferre, vt hoc eſt irrationale, ergo animal.

nimal. item,hoc eſt rationale, vel irrationale, ergo animal. Obſeruandum etiam alterum eſt, vt in partitionibus cum diuiſo aliquid commune,quod de ſingulis prædicetur,aſſumamus,vt mundi alia pars Africa,alia Aſia,alia Europa, prædicatio ſic eſt conſtituenda, Africa eſt pars mundi, Aſia eſt pars mundi,& Europa eſt pars mundi. Secundus argumentandi modus,à negatione diuiſi ad negationem membrorum diuidentium,& è conuerſo, ideſt, ſi de aliquo diuiſum negare verum eſt,de eodem,& membra diuidentia negare verum erit,vt lapis non eſt animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item ſi membra negare verum eſt,& ipſum diuiſum negare verum erit, vt lapis non eſt rationalis,nec irrationalis ergo nec animal. hic autem modus aliter ſe habet quàm præcedēs. à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licet negare, & ab ipſis ad diuiſum regredientes non ab vno ſolo, ſed ab omniū negatione procedere debemus, non enim valet,non eſt rationale, ergo non eſt animal. valet tamen, non eſt rationale neque irrationale, ergo non eſt animal. Tertius modus eſt a poſitione diuiſi, & negatione vnius membri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, vel à negatione duorum vel trium,ſi fuerit plurium membrorum,ideſt ſi de aliquo affirmas diuiſum,& negas vnum,

aut

Digitized by Google

aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus eſt elementum, & nõ eſt ignis, nec aqua, nec terra, ergo eſt aer: leo eſt animal non rationale, ergo irrationale. Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt ignis, ergo non eſt aqua, hoc eſt caducum, ergo non eſt perpetuum. non tamen ſemper iſte modus argumentandi valet, non enim ſequitur, virtus eſt honeſta, ergo non eſt delectabilis. vtrunque enim eſt, niſi velis inferre, non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta. Modus loquendi interroganti triplex eſt, Primum enim quærenti. Quæ diuiſio eſt iſta? Reſponde, per aliquã ſpeciem ex ſuperius aſsignatis. Secundò. Qualis eſt diuiſio? Reſponde, bonam, vel malam. Tertiò, Quot partibus conſtat hæc diuiſio? Reſpõde, duobus, tribus, ſecundum numerum partium, ſeu membrorum ipſius.

Quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. Cap. VIII.

ARgumentatio præcipuum eſt Dialecticæ inſtrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falſitateſque repellendas vti ſolemus, hæc autem eſt oratio, in qua vnum ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, vt ſpongia eſt animal,

ergo

ergo eſt ſenſitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox argumentatio non eſt. Dicitur, in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt, vt vnum ex altero ſequatur, vt argumẽtatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur, vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licèt vnum ex altero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, vt in argumẽtatione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio ex qua altera infertur, ſcilicet ſpõgia eſt animal, quæ dicitur antecedens, ſeu argumentum. Altera, illa, quæ infertur, ſcilicet, ſpongia eſt ſenſitiua quæ dicitur conſequens. Tertia illa coniunctio, ergo, vel ſimilis explicans conſecutionem, quæ dicitur nota illationis. Tota autem oratio ex Antecedenti, ſeu Argumento, & conſequenti, & nota illationis conſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis quadruplex eſt ſpecies, Syllogiſmus, Enthymema, Indictio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio in qua ex duobus propoſitionibus inter ſe diſpoſitis tertia neceſſario colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. prima propoſitio maior, ſecunda minor, tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt Syllogiſmus truncatus, id eſt, qui ex vna propoſitione procedit ad al-

terius

terius probationem, vt omnis homo eſt animal,ergo omnis homo eſt ſenſitiuus. Inductio eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſsio, vt iſte ignis eſt calidus & ille ignis eſt calidus, ergo omnis ignis eſt calidus. Exemplum eſt ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter ſimilitudinem illatio, vt Deus pepercit. Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, ſi eos pœnituerit. Has ſpecies breuiter modo pro incipientium captu tractaſſe ſufficiat, plura enim ſuis in locis tradenda ſunt. Nunc quæ Argumentationis præcepta ſint, dicamus oportet. Eſt autem vnum impræſentia ſolum obſeruandum, vt in Argumentatione vnum verè ex altero ſequatur, & inferatur ſicut ſequi, & inferri denotatur. quando enim talis conſequentia, & illatio deeſt, argumentatio vitioſa redditur, vt ſi dicas homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala eſt, cum non bene inferatur hominē currere, ex eo quod mouetur. poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantum ambulet. at ſi dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona eſt. optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium. vel rectitudinem Argumentationis non conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionum ex quibus conſtat, ſed

in

in recta, vel non recta vnius ex altera deductione. poteſt enim fieri, vt argumentatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas poteſt etiam fieri vt Argumentatio vitioſa ſit ex propoſitionibus veris recta illatione deficiente, vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes: propterea Argumentatio vera, vel falſa non eſt dicenda, ſed bona, vel mala, ſignũ vnũ adhiberi poteſt, quando conſequentia mala eſt, nempe, cum antecedẽs poſsit eſſe verum conſequenti exiſtente falſo, non quòd propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quòd in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectã, cum in conſequentia bona ſi antecedens verũ eſt, & conſequens verum ſit. ex vero enim nõ ſequitur falſum. Reliqua in lib. quarto tradẽtur.

Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter ſcholaſticos concertantes. Cap. IX.

DIſputatio veritatis alicuius indagandæ cauſa eſt. cum enim plurima nobis non ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile ſit iſta diſcernere, Diſputatione indigemus, qua, propoſita re, alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes, veram eius naturam conſequamur; vnde effluxit, vt

clara

clara veritatis cognitio dicatur diſtincta,quã ſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum. Diſputare optima Analogia deductum eſt, vt enim plantæ & vites putantur, reiectiſq. inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant reijciunur, meritò dicitur diſputatio.

Prima Regula communis. Ex his id tam Reſpondenti quàm Argumentanti obſeruandum maxime videtur, ne finem hunc Diſputationis qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumũt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clarè falſum eſt, ſuſtinendo, vel quod manifeſtũ eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi.

Secunda Regula communis Vtriq. etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandam proponitur, quod thema, vel poſitio vel quæſtio dicitur, attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſsiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur.

Tertia Regula communis. Illud vtriq. obſer-

ſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter,& moleſtè captent. Is qui argumentatur, Magiſtri, circumſtantium, & Reſpondentis. Reſpondens verò ſolius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem ac vim modo ſeruato diſputationi adhibeat. hoc enim & diſputantium ingenium acuitur, & circumſtantium animi ad attentè, & ſine faſtidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obſeruet vt ſuam argumentationem integrã proponat aduerſus id, quod proponitur à Reſpondente defendendum, ſemper præmittens, Sic argumentor, ſic contendo, vel ſimile, quam poſtquam ſemel propoſuerit, ſinat. Reſpondentem ſuas partes agere. nec interrumpat illum donec aliquid ei negetur, vel reſpondeatur.

Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita. Reſpondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere. Si autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibuerit, quæ videatur vel falſa, vel dubia, vel non cum precedentibus dictis, aut aſſertionibus. Reſpondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem

argu-

argumentandi methodo vti.

Prima Regula Reſpondentis. Attentè con aderet ea quæ ab argumentante opponuntur, quibus propoſitis fideliter eiſdem verbis totã argumentationem bis reiteret: & in poſteriori repetitione ante omnia ſuſpiciat antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas ſignificationes, vel ipſum antecedens diuerſos habeat ſenſus. quod ſi ita fuerit, diſtinctione vtatur, & illam eligat ſenſum, qui magis ad præſentem diſputationẽ pertinere videatur, quo facto obſeruet ſecundum regulam. Vt conſequentiam aduertat, quæ ſi ei viſa fuerit vitioſa, eò quod Conſequens ex antecedenti non inferatur, conſequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto, ſi reſumpto antecedenti, ſiue verum ſit, ſiue falſum dicat, Tranſeat. quo verbo non aſſerit illud eſſe verum vel falſum, ſed impertinens ad inferendum tale conſequens, & reſumpto Conſequenti dicat: Nego Conſequentiam: Differt autem inter hoc, quod eſt negare conſequens, & negare conſequentiam. Negat conſequens qui negat illud eſſe verum, negat conſequentiam, qui illud ſane verum ſit, ſiue falſum, ex antecedenti negat inferri. Quòd ſi conſequentia, & illatio bona viſa fuerit, vel quia neceſſaria, vel quia probabilis eſt, obſeruet tertiam regulam. In poſteriori repetitiône argumentationis neget,

get antecedens. ſi enim admittit eſſe verum, cum conſequentia bona ſit, conſequens etiam erit verum, quod erit oppoſitū eius quod ipſe defendit. Argumentans enim id ſemper inferre conatur, quod eſt contra poſitionem Defendentis, propterea videat Reſpondens, vt in bona conſequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius ſi fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falſa apparuerit, quamuis poterit etiam inconſequentia non bona ſed apparenti, vel probabili concedere antecedens verum, & negare conſequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti Reſpondens. Diſtinguo, Nego, Concedo, Reſpondeo. Diſtinguo dubia: Nego falſa, vel malas Conſequentias. Concedo, vera: Reſpondeo, quod ad difficultatis ſolutionem facit. In reſponſione autem obſeruet Regulam vltimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquam contra ſuas aſſertiones vel contra aliquam aliam ſolutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facile oppoſitum contra eum conuincatur. Hæc autem omnes regulæ vſu, & exercitatione ipſa magis manifeſtabuntur, & in promptu erunt.

Quid ſit terminus in communi, & quotuplex. *Cap.* X.

ABſolutis Inſtrumentis tribus, prout incipientium ingenio ſat erat, ad ſimpliciſſima rurſus Dialecticæ Elementa redamus oportet, quæ Grammatici, Dictiones, Logici Terminos communiter vocant, & vt ab ipſo nomine incipiamus, Ariſtoteles terminum docet eſſe extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei eſt, & intra quod omnia eiuſdem rei ſunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam ſuam partem extra illa, & omnes ipſius lineę partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propoſitionibus ipſis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propoſitiones, quantum ſat eſt modo cognoſcere, orationes, quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum eſt, termini ſunt, vt in hac, homo eſt animal, homo, & animal termini dicuntur; his enim clauditur illa propoſitio, ſicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini eſt: Extremum, in quod reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de

quo

quo aliquid dicitur. Prædicatum verò, quòd de aliquo dicitur, vt in hac propoſitione, homo eſt animal, homo ſubiectum, animal prædicatum eſt, atque iſta duo ſunt extrema, in quæ propoſitio illa vltimo diuidi poteſt, propterea termini dicuntur. Cum autem propoſitiones non ſolum vocibus, ſed etiam ſcripturis, & in ipſo intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo eſt animal, ita intellectu cognoſcimus, hominem eſſe animal, & idem ſcripturæ mandamus, imò propoſitio in voce explicat propoſitiones intellectus, ſicut ſcriptura voces exprimit. Solet communiter diſtingui triplex terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus eſt cognitio correſpondēs termino Vocali. vt enim vox homo eſt vnus terminus, & vnum extremum huius propoſitionis, homo eſt animal, ita cognitio in intellectu, qua cognoſco talem vocem, vel rem per ipſam ſignificatam, dicitur terminus Mentalis, ſeu notitia, vel conceptus, nam idem ſunt. Pari ratione iſta ſcriptura, homo, illi voci ſub ordinata, dicitur terminus ſcriptus. Vnde poſſent hi termini ſic definiri. Terminus Mentalis eſt extremum in quod ſoluitur ea propoſitio, quæ eſt in intellectu. Terminus Vocalis eſt extremum, in quod reſoluitur propoſitio vocalis. Terminus Scriptus eſt extremum, in quod reſoluitur ſcripta propoſitio. Intellige

ſemper de reſolutione in ſubiectum, & Prædicatum. nam apud Ariſt. aliæ voces, ſeu ſigna, quæ in propoſitione ſunt, præter ſubiectum, & prædicatum, non cenſentur propriè termini, quales ſunt coniunctiones, aduerbia, & quantitatis ſigna, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus mentalis ſeu conceptus duplex eſt. Alter non vltimatus, Alter vltimatus. Non vltimatus eſt cognitio, ſeu notitia, qua voces, ſeu ſcripturas ſignificatiuas cognoſcimus. Vltimatus verò eſt cognitio, qua res per tales voces aut ſcripturas ſignificatas cognoſcimus, vt cum aliquis audit vocalem hanc propoſitionem, homo, eſt animal, vel eam ſcriptā legit, prius vocum, ſeu ſcripturarum ſingulares habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non vltimati: poſterius rerũ ſignificatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, vnde ignari ſignificationis vocabulorum ſolum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex eſt, quidā directus, quidam Reflexus. Directus ille eſt per quē cognoſcimus res per voces aut ſcripturas ſignificatas, vti diximus. Reflexus eſt, alter cōceptus & cognitio, qua priores conceptus noſtros cognoſcimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoſcimus nos cognoſcere: non ſolum enim res ipſas contemplamur, ſed & tales contēplationes animū ad ipſas reflecten-

tes

tes contemplamur,& tales poſteriores contẽplationes ſeu cognitiones cõceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes cõceptus verſetur, voces autem non niſi horum ratione attendat tamen, quia voces clariores ſunt, & per eas magis quæ in intellectu ſunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in dialectica fit ſermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in ſignificatiuum,& non ſignificatiuum. Significatiuus eſt qui ad aliquam rem manifeſtandam eſt impoſitus vt homo, animal. Non Significatiuus eſt, qui cum nullam rem ſignificet, pro ſe in propoſitione conſtituitur, vt Dac eſt vox, Blitiri eſt ſonus, ſubiecta enim harum propoſitionum nullius rei ſignificatiua ſunt: At quia harum rarus eſt vſus ad terminos ſignificatiuos Vocales tranſeamus.

De termino vocali Significatiuo.

Cap. XI.

TErminus vocalis Significatiuus eſt vox ſignificatiua ad placitum, ex qua ſimplex componitur propoſitio. Vt autem, quo pacto terminus ſignificet, percipi poſ-

ſit, quid ſignum, quid ſignificare ſit, aduertamus. Signum eſt, quod præter ſui cognitionẽ, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus ſignum ignis eſt: ipſius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet reſpondet. Prior, ipſiuſmet ſigni, Poſterior eius cuius notitiam inducit. Signum duplex eſt alterum Naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, ſeu ex Inſtituto dicitur. Signum Naturale illud eſt, quod ex natura ſua ſecluſa hominum voluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignũ naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex ſe alterius cognitionem non inducebat, ſed ſolum, quia homines, vel alia quæuis cauſa id alterius ſignũ conſtituit, ſicut ſonitus campanæ ſignum eſt lectionis ad placitum. Signum tam naturale, quàm ex Inſtituto reperitur in rebus, & in vocibus Signum Naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius facit cognitionem, vt veſtigium ſignum eſt naturale animalis, & fumus ignis. Ex inſtituto verò eſt res, quæ, vt diximus, non ex natura ſua, ſed hominum voluntate & inſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionem, vt ramus appoſitus ſignum eſt ad placitum vini vendibilis: & ſonitus lectionis. In vocibus autem ſignum Naturale eſt vox, quæ ex ſe alterius facit cognitio-

nem,

nem,vt gemitus eſt ſignum naturale triſtitiæ, & brutorum voces naturalia ſigna ſuarum paſſionum ſunt. Ad placitum autem eſt vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit,quales ſunt voces quibus loquimur. hæ enim non ex natura ſua rerum, & conceptuum ſigna ſunt, ſed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifeſtandis adaptarũt. huiuſmodi ſigna vocales termini ſunt. dicuntur enim ſignificare ad placitũ, quaſi ſint ſigna voluntaria, & ex hominum inſtituto rerum manifeſtatiua. apud logicos enim ſignificare idem eſt,ac eſſe alterius ſignũ quod alij ſignificare Inſtrumentaliter vocant. quaſi voces quædam inſtrumenta ſint, quibus res conceptas exprimimus.Ex his autem manifeſta fit termini definitio. Eſt enim illa particula, vox, loco generis ad excludenda realia ſigna, quæ termini non dicuntur. non enim fumus,aut ſonitus campanæ, termini ſunt. Dicitur, Significatiua ad placitum.ad excludendas voces brutorum,& eas hominum,quæ naturaliter ſignificant, vt gemitus, ſuſpiria, nec enim iſta termini ſunt. Dicitur deniq. ex qua ſimplex componitur propoſitio, vt manifeſtetur totum illud,ratione cuius tales voces termini dicuntur,hoc autem eſt propoſitio, cuius extrema termini ſunt.Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intelle-

Digitized by Google

ctu reſpondere conceptum. alter eſt Non vltimatus, qui ipſius vocis cognitio eſt, alter Vltimatus, qui eſt ipſius rei per talem terminũ ſignificatæ. Terminorũ alius Æquiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Æquiuocus eſt, qui ſignificat plura, vt plura ſunt, vt hoc nomen Petrus, reſpectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis reſpectu canis latrabilis, & marini, & ſideris cæleſtis. Analogus eſt, qui ſignificat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo reſpectu viui, & picti, & Nero, de Rege quodam, & hominibus crudelibus propter ipſius ſimilitudinem dicitur. & ſanum, vt animal, quod ſanitatem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad ſanitatem referuntur, ſignificat. In quo Analogo obſeruandum eſt plura eſſe ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud eſt, ad quod ſignificandũ vox primo fuit impoſita, vt illius vocis Nero principale ſignificatum eſt quidã rex, reliqua ſignificata minus principalia ſunt ſcilicet, homines crudeles, qui propter illius ſimilitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale ſignificatum illud eſt, ad quod reliqua ſignificata reducuntur, vt in ſano. Significatum principale eſt animal habens ſanitatem, reliqua enim eatenus ſana dicuntur, quatenus ad ſanitatem animalis ordinantur. nam vrina ſana dicitur, vt ſanitatis

anima-

animalis ſignum eſt,& pomum ſanum dicitur, quod ipſius animalis ſanitati conducit. Vniuocus eſt,qui ſignificat vnum,vel plura,vt in vno conueniũt,vt Petrus reſpectu vnius,& iſta vox homo,reſpectu viuorum,quæ quamuis plures homines ſignificet,eos tamen, vt in vna natura humana conueniũt,ſignificat: in quo ab Æquiuoco differt,qui plura,vt plura ſunt,nec,vt in vno conueniunt, ſignificat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ: Prior eſt. Omnis terminus Æquiuocus, vel Analogus poteſt eſſe Vniuocus, ſi ad vnum ſignificatum comparetur,vt Canis, reſpectu latrabilis, & ſanum reſpectu animalis. Poſterior Regula,quando terminus Æquiuocus reſtringitur ab vno ſignificato,ſumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus verò cum ſine reſtrictione eſt, ſtat pro principali ſignificato, vt ſi dicas, homo currit, ſumitur pro viuis, niſi reſtringatur a membro minus principali,dicendo,homo pictus eſt imago,vel ab aliquo ſigno demonſtrãte illud minus principale ſignificatũ,vt hic homo eſt benè pictus,ſi demonſtres imaginẽ. Differunt autẽ hi termini quantum ad conceptus. nã ſicut in Analogo,& Æquiuoco plura ſunt ſignificata,ita &plures correſpõdẽt vltimati cõceptus ſecũdũ ſignificatorũ multitudinẽ:at vniuoco,cũ vnũ ſignificet,vnicus coreſpõdet cõceptꝰ.In cõceptu vero nõvltimato nõ differũt,vt

enim

enim ſunt ſingulæ voces,ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non vltimatos.

Caput XII.

TErminorum iterum alius Categorematicus,alius Syncategorematicus,alius Mixtus. Categorematicus eſt qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat,vt homo,populus,album. Syncategorematicus, qui nihil per ſe ſignificat, tamen alteri termino adiunctus illum facit aliter ſignificare, vt omnis, nullus, non, quæ dicuntur aliqualiter ſignificare, id eſt aliquem modum applicant termino,cui iunguntur: quamuis hæc propriè non ſunt cenſenda pro terminis, cum nec ſubiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus eſt,qui aliquid aliquo modo in ſe ſignificat, vt doctè, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere.Pari ratione iſta propriè termini non ſunt, ſed verborum modi,vt inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in complexum,& in incōplexum ſubdiuidi. Complexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, vt homo iuſtus. Incomplexus, cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ, vt homo.Illæ partes dicuntur per ſe ſignificatiuæ,quæ retinent ſignificationem, quàm ante habebant, quando non erant ſimul iunctæ.Hoc autem cognoſcitur, cum totum nihil

nihil aliud ſignificat quàm partes, quod non ſit in hac voce, dominus. Vnde quatuor neceſſaria ſunt ad terminum complexum. Primum, vt ſit quoddam totum, ideſt habeat aliquam vnionem plurium dictionum, quod ſignificatur in hoc quod dicitur, cuius partes. ſi enim partes habet, totum eſt: vnde iſtæ voces, homo, animal, leo, non ſunt terminus complexus, ſed plures termini, cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum, vt hæ partes ſunt ſignificatiuæ, ad excludendas voces ſimplices, quæ partes habent, nempe ſyllabas, ſed hæ non ſignificant. Tertium vt ſic iſtæ partes ſignificent, ideſt vt earum ſignificatio ſit tota ſignificatio totius, & totum nihil aliud ſignificet, quàm partes, ad excludendas voces ſimplices aliquas, cuius partes videntur ſignificare, vt domus, dominus, non tamen eſt eadem ſignificatio totius. Exigitur quartum vt partes non ſignificent eandem rem, tunc enim eſſet terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem, & ſingularem. Cõmunis, qui, & Vniuerſalis dicitur, eſt cuius ſignificatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, ſicut equus, arbor, homo. quamuis enim non eſſet in mundo, niſi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi eſſent cõmunes termini, cum ex parte ſuæ ſignificatio-

nis

nis apti ſint ad multa vniuocè ſignificanda, ſi multa eſſent, vnde Sol, Phœnix, ſunt termini communes; ſi enim eſſent plures Soles,& Phœnices his eiſdem nominibus ſignificarentur. Dixi,à multis participari,intellige, ſeorſum de ſingulis,aut binis, vnde Roma,Mantua nõ ſunt termini communes,licet plura ſignificẽt, quia non ſeorſum, non enim quilibet ciuis eſt Roma, aut Mantua,propterea poteſt ſic defini ri, Terminus communis eſt, qui plura diuiſim ſignificat. Dixi,vniuocè: quia hoc nomen Petrus poteſt pluribus adaptari, ſed non vniuocè,ideo non eſt terminus Communis. Singularis eſt,cuius ſignificatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus, vel aliter, qui vnum tantum ſignificat,aut plura coniunctè,vt Roma Mantua. Ex his liquet hoc Complexum Petrus,vel Paulus,ſeu quoduis diſiunctum ex terminis ſingularibus eſſe terminum communem,cum de ſingulis ſeorſum prædicetur,demonſtrato enim Petro, verum eſt dicere,iſte eſt Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonſtrato Paulo: at ſi copulatiuè ſumantur, quodlibet complexum terminus eſt ſingularis cum ſeorſum de multis non prædicetur. At cõplexa, quæ ex terminis communibus fiunt, ſiue ex vtroq. communi,ſiue ex vno ſingulari altero communi, tam copulatiuè quàm diſiunctiue, termini Communes ſunt, quia de ſingulis

lis inferioribus,aut ſaltem binis prædicantur, vt homo,& leo:homo vel leo: Petrus & leo: Petrus vel leo. Subdiuiditur Communis in Tranſcendentem & non tranſcendentem. Tranſcendens eſt qui omnia ſignificat, vt Res, Ens, Vnum,Bonum,Aliquid,Verum,quę hoc vocabulo ex ſingulis initialibus literis conflato clauduntur, Reubau,quamuis iſti non propriè Cōmunes exiſtant, cum analogi ſint. Non tranſcendens eſt,qui limitatam habet ſignificationem,vt homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam ex ſuppoſitione. Collectiuus eſt, qui tantū plura coniunctè ſignificat,vt Roma. Determinatus,qui vnum tantum ſignificat,vt Petrus,Vagus,qui vnum ſignificat indeterminatè vt hic homo. Ex Suppoſitione, qui vnum ſignificat,& poteſt plura ſignificare, vt filius hominis,filius Cæſaris,ſuppoſito quòd vnum habuerit filium, & hi ſingulares in ſupponendo, communes in ſignificando dicuntur.

Cap. XIII.

TErminorum Categorematicorum,& Incomplexorum alius eſt terminus Concretus,alius Abſtractus, Iterum alius Connotatiuus,& alius Abſolutus. Concretus eſt, qui ab alio denominatur,vt homo,album. Abſtractus,

ctus,a quò alius denominatur,vt humanitas,à qua homo,albedo, à qua album dicitur. Connotatiuus,qui ſignificat aliquid per modum adiacentis. Abſolutus,qui ſignificat per modũ per ſe ſtantis. Differunt autem hæc quatuor, Adiacere, Per ſe ſtare, Significare, Connotare: duo priora competant rebus ſignificatis; duo poſteriora terminis ipſis ſignificantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo ſumpto, quæ alteri ineſt, & in alio ſuſtentatur, ſicut veſtes adiacent homini,& accidentia ſubſtantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere,quod alteri ineſt, & non eſt pars, nec de natura eius, ſicut veſtis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò per ſe ſtat, quod alteri non adiacet, quamuis alia ſint in ipſo, vt homo, animal terminus igitur non dicitur Abſolutus ex eo,quòd ſignificet rem, quæ per ſe ſtat, ſed quia illam ſignificat,ac ſi per ſe ſtaret, vt albedo, iuſtitia, nec terminus dicitur, Connotatiuus, quia ſignificat rem, quæ alteri adiacet, ſed quia ſignificat per modum adiacentis,ſiue adiaceat,ſiue non. Vnde duplex Cõnotatiuus,Extrinſecus, & Intrinſecus. Intrinſecus,qui ſignificat per modum adiacentis rē, quæ non adiacet,vt corporeus, animatus. Extrinſecus,qui ſignificat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur,vt album, veſtitum.Significare au

tem

tem eſt aliquid ex impoſitione manifeſtare,vt homo hominem ſignificat. Connotare, eſt id manifeſtare, quod ex impoſitione ſequitur, vt album ſignificat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori, dicitur connotare corpus. Alij,quod nos dicimus Connotare,vocant ſignificare de materiali: quod nos vero ſignificare,dicunt ſignificare de formali: vtrunque tamen Connotatiuo ineſt,nec eſt idem Cõcretus & Connotatiuus: homo enim Concretus eſt, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui Concreti ſint, nec idem abſtractus, quod abſolutus.Corpus enim abſolutus eſt,nõ tamen abſtractus, quãuis omnes abſtracti abſoluti ſint. His ſubdiuiſionibus explicatis iterum Terminus à principio diuiditur in Terminum Primæ intentionis, & Terminum Secundæ intentionis. Primæ intentionis ille eſt, qui ad res ipſas ſignificandas eſt impoſitus, vt homo,album.Secundæ intentionis eſt, qui ad ſignificandos terminos & voces, quatenus res ſignificant, eſt impoſitus:vt nomen, verbum, oratio,definitio: propterea enim Primæ intentionis dicuntur, id eſt, primæ impoſitionis, quia prius termini ad ſignificandas res impoſiti fuerunt.poſterius autem ſunt etiam impoſiti alij termini ad ipſos priores terminos ſignificandos, ideo ſecundæ intentionis, ideſt, impoſitionis dicũtur,vt ſicut priores termini res

ſi-

ſignificant, ita etiam poſteriores ipſos terminos ſignificent,ſeu voces rerum ſignificatiuas. Dico autem,rerum ſignificatiuas,quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundum ſe ſunt primæ intentionis, vt hi, vox ſonus, gemitus, ſuſpirium.

Cap. XIIII.

HVcuſque terminum vnumquemq. per ſe diuiſimus.at ſi vnum alteri cõparemus, complures exiſtent terminorum ſpecies. alij enim ſunt Pertinentes,alij Impertinentes.Impertinentes ſunt qui ad inuicem ſic ſe habent, vt nec repugnent inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferant, vt album iuſtũ: hæc enim non repugnant,quia poſſunt vni ineſſe: aliquis enim poteſt eſſe albus,& iuſtus:nec ſe inferunt Non enim eſt bona conſequentia,hoc eſt albũ ergo iuſtum:nec è conuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt.Pertinentes ſunt,quorũ alter alteri repugnat,vt album, & nigrum, homo & equus,non enim iſta duo vni ineſſe poſſunt,vel ſimiliter,quorum vnus alterũ infert,vt homo, viſibile. iſti dicuntur pertinentes ſequela, illi pertinentes repugnantia. Pertinentium ſequela,alij ſe habent vt ſuperior,& inferior, vt homo & animal. Inferior eſt qui alterũ infert & non infertur ex illo, ut homo. Superior,

qui

qui ab altero tantum infertur. vt animal reſpectu hominis. Inferior exceſſus, ſuperior excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui ſe inuicem inferunt, vt homo, riſibile. alij Synonymi, qui ſignificant eandem rem, cum diuerſæ ſint voces, vt veſtis, indumentum. In his autem Pertinentibus ſequela ſunt aliquot modi argumentandi obſeruandi. Primus circa ſuperiorem & inferiorem. Ex parte alicuius ſubiecti ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior, vt homo eſt animal, ergo eſt viuens, non autem contrà; ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior, non enim valet, hoc eſt viuens, ergo hoc eſt animal, quia viuens eſt ſuperius animali. Negatiuè autem valet, contra a ſuperiori ad inferiorem, vt hoc non eſt animal, ergo non eſt homo, non autem hoc, non eſt homo, ergo non eſt animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriuſque ſcilicet. quidquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur, vel negabitur de ſuperiori, particulariter tamen ſumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non eſt irrationalis, ergo aliquod animal non eſt irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de ſuperiori vniuerſaliter tamen ſumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferio-

ri, aut omne animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis. Item nullum animal eſt incorruptibile, ergo homo non eſt incorruptibilis. Tertius modus argumentandi eſt conuertibilibus & ſynonymis, in quibus ſunt ijdem modi, qui erant in definito & definitione, nempe, de quocumque affirmatur vel negatur, vnus affirmatur vel negatur, & alter, & quidquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt ſuperius diximus. Pertinentium repugnantia alij Diſparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Diſparati, qui ſignificantes res diuerſas, vt homo equus. Contrarij, qui ſignificent res, quæ ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, vt calidum frigidum. Priuatiui quorum vnus ſignificat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cœcum: dicitur enim cœcum, quod non videt, erat tamen aptũ vt videret. Contradictorij quorum vnus exprimit negationem alterius, non currens, & tales termini negati infiniti dici ſolent. Relatiui ſunt quorum vnus ſignificat ordinem ad alium, vt pater ad filiũ, & filius ad patrem. His omnibus vnus eſt communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt album, ergo non eſt nigrum. homo eſt rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet a negatione vnius ad affirmationem alte-

rius

rius non enim dicitur bene,hoc non eſt album ergo nigrum, poteſt enim aliquid eſſe nec album,nec nigrum,quale eſt cœlum. Si qua alia circa hæc ſuperſunt, alibi dicenda ſunt, atque hæ diuiſiones ſufficiant terminorum,quæ præcipuè neceſſariæ viſæ ſunt.

De Nomine, & Verbo. *Cap. XV.*

ENunciatio ſimplex ex nomine, & verbo tanquam ex duabus partibus nomine, vt materia,verbo,vt forma conſtat. Nomen autem eſt vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita & recta. Differunt ſignificare tempus importare tempus, & ſignificare cum tempore. Id tempus, ſignificat, quod impoſitum eſt ad explicandum vel tempus totum, vel aliquã ipſius partem,vt hi termini,dies, hora tẽpus. Id connotat, vel importat tempus quod ſignificat aliquid, quod tempore determinato fit, vt cœna,prandium. Id cum tempore ſignificat quod ſignificat vel eſſe aliquam actionem, vel paſsionem quæ fiunt in tempore, & ea ſignificat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & ſecundum nomini conueniunt. Tertium Verbo,& participio, non Nomini. Propterea ad ſeparandum Nomen a Verbo,& Participio in ipſius definitione ponitur illa pars, ſine tempore. Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis ſeparata ſignificet,

ad differentiam orationis, quæ nomen eſt: cũ ipſius partes per ſe ſignificet,vt dicemus. Nomen enim incomplexus terminus eſt: quòd ſi compoſitæ figuræ nomina ex partibus ſignificatiuis conſtare videntur, tales tamen partes, cum in compoſitione ſunt, iam non ſignificant: cuius ſignum eſt quòd aliquando etiam priſtinum characterem amittant,quòd ſi aliqnæ retineant, id per accidens eſt, nec neceſſarium. Dicitur præterea,finita, ad excludendas negatas voces,vt non homo, non leo, quæ cum nihil certi aut determinati ſignificent, ſimpliciter nomina dicendæ non ſunt additur vltimo, recta propter obliquos caſus, qui cum per ſe partes propoſitionis non ſint niſi rectis adiuncti ſint, nomina non ſunt, ſed nominum caſus. Verbum eſt vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita, & recta, & eſt eorum quæ de altero dicuntur nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum nominis definitione communes videntur,quamuis nõ eadem ratione hic,& illic cõſtituatur. Hic enim dicitur,quòd nulla pars verbi ſit ſignificatiua per ſe, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt currere eſt moueri, legit, & ſtudet, ſicut indefinitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iuſtus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum

ver-

verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam ſignificet, verbum non eſt. Circa quod aduerte, Verbum tria habere. Primum enim ſignificat aliquam operationem, vt curro curſum, diſputo diſputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox ſignificatiua ad placitum, ſicut & nomen. Secundo, illam ſignificat, vt ſit in tempore, in quo a nomine differt, ſed cum participio communicat propterea dicitur, cum tempore, ad differentiam nominis. Tertio illam vnit cum aliquo nomine ſubiecto, vt homo currit, & hoc proprium eſt verbo, ac propterea dicitur, eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur. quando autem audis, verbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius ſignificationem deſtruit, vt idem ſit, non diſputat, ac eſt, non diſputans. Dicitur tandem, recta. vt enim in nomine ſolus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui caſus, ita verbum præſentis indicatiui, verbum eſt præteritum & futurum, caſus verbi. hoc autem fit, quia propoſitio ſimplex non conflatur ex alijs modis præter indicatiuum. in quo præteritum, & futurum ad præſentis normam expenduntur, nam præteritum nihil aliud eſt, quàm quod fuit præſens, futurum quod erit præſens, ideo præcipua ratio verbi in præſenti conſiſtit, quamuis non ſit negandũ præteritũ

& futurum verba eſſe, cum ex eis propoſitiones fiant.

De oratione, & Enunciatione. Cap. XVI.

ORatio eſt vox ſignificatiua ad placitum, cuius partes ſeparatæ ſunt ſignificatiuæ, vt dictiones. Id autẽ ſignificat, vt dictio, quod terminus eſt, vt ſit ſenſus. Oratio eſt vox ſignificatiua ex pluribus ſimplicibus terminis compoſita, nec obſtat orationem aliquam ex propoſitionibus aliquando eſſe conſtatã, vt Deus eſt verax, & homo eſt mendax; tales enim orationes etiam ex dictionibus ſimplicibus conponuntur, propterea orationes ſunt. Oratio quædam imperfecta, quædam perfecta. Imperfecta eſt, quæ non conſtituit quietum audientis intellectum, ſed ſuſpenſum dimittit, vt ſi venires ad me. Sunt autem illæ omnes orationes imperfectæ in quibus non eſt verbum, & in quibus eſt relatiuum cum vnico verbo, & in quibus ſunt dictiones, quæ virtutem habent ſuſpendendi, & non eſt niſi vnicum verbum, vt vbicunque, quandocunque. Oratio perfecta eſt, quæ perfectum generat ſenſum, & intelligentiam, vt homo ſtudet. Harum quædam Enunciatiua, quædam non Enunciatiua. Enunciatiua eſt, quæ cum perfectum generet ſenſum,

ſum, verè vel falſò ſignificat, vt Deus eſt iuſtus. Non Enunciatiua illa eſt, quæ cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua & ſimiles, quas Dialecticus in vniuerſum non curat, qui ſolum verum, vel falſum indagat. Eſt igitur Enunciatio, quæ communiter propoſitio dicitur, Oratio perfecta, quæ verè, vel falſò ſignificat, vt leo non eſt animal, homo diſputat, eſt autem quædam ſimplex, quam Categoricam, quædam compoſita, quam hypotheticam alij vocant. Simplex eſt Enunciatio cõſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tanquã partibus præcipuis. Subiectum, ideſt, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propoſitione, homo eſt Dialecticus, quod aliquando vna dictio eſt, aliquando vna integra propoſitio, quoties eſt cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi totum id, homo, qui eſt iuſtus: locum habet vnius ſubiecti: ſimiliter in hac: homo eſt animal, eſt propoſitio, illud totum, homo eſt animal, ſubiectum eſt, quia materialiter ſumitur, & in his vtriuſque illud verbum, quod in tali propoſitione, quæ ſubiectũ eſt; ineſt, dicitur minus principale. Copula eſt ipſum verbum. Prædicatum eſt id, quod de alio dicitur, ſicut Dialecticus, in illa propoſitione, homo eſt Dialecticus. Euenit

aliquando propoſitiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet,&huiuſmodi propoſitio,de ſecundo adiacente dicitur, vt homo eſt, aliquando præter copulam prædicatum aliud ineſt,& huiuſmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus eſt bonus. Enunciatio Hypothetica eſt, quæ ex pluribus ſimplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur,vt Virtus eſt ſequenda,& vitium fugiendum,dicitur autem locum ſimplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus,quæ licet ſimplices non ſint propoſitiones, earum tamen virtutem habent, vt ſi homo ſtuderet, eſſe doctus.Omiſſa igitur Hypothetica,ad ſimplicem manifeſtandam prius accedamus.

De materia, forma, & qualitate ſimplicis. Enunciationis.

Cap. XVII.

QVemadmodum in re aliqua naturali quatuor præcipue philoſophi conſiderāt,Materiam nēpe,ex qua res facta eſt,Formam per quam eſt, Paſsiones, & proprietates à tali re procedentes,quas Qualitates vocant & deniq. magnitudinem,& dimenſionem rei,

quæ

quæ quantitas dicitur: ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ cōpoſitum quoddam eſt, logici ſpeculantur. Enunciationis materia eſt ordo,& habitudo quædā inter ſubiectum,& prædicatum. Forma eſt ipſorum vnio,& connexio quam verbum importat. Qualitates ſunt,quod affirmatiua ſit,quod negatiua,vera, aut falſa. Quantitates autem, quod vniuerſalis, particularis, aut indefinita ſit,vt ſuo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, ſit habitudo prædicati ad ſubiectum, fit, vt cùm tripliciter prædicatum ſe ad ſubiectum habere poſsit,triplex ſit &propoſitionis materia. Prima eſt Naturalis, altera Contingens, tertia Remota. Naturalis eſt, in qua prædicatum, vel eſt definitio ſubiecti; vel pars definitionis ipſius, vel ſubiectum eſt de definitione prædicati,vt, homo eſt animal, homo eſt rationalis,homo eſt animal rationale,homo eſt riſibilis. Similiter etiam harū negatiuę.Contingens eſt,quando prędicatum ſic ineſt ſubiecto,vt poſsit non eſſe, vel,ſic non ineſt,vt poſsit ineſſe,vt equus eſt albus,homo diſputat. Remota eſt, quum prædicatum ſic non ineſt ſubiecto,vt numquam ineſſe poſsit,vt homo eſt leo,album eſt nigrum, & harum omniū negatiuæ: in eadem enim materia ſunt negatiuæ,in qua & affirmatiuæ. De forma autē Enunciationis nihil aliud quàm quod de verbo di-

ctum

ctum eſt, tractare modo oportet. Circa qualitatem autem, Enunciatio Simplex, in Veram, & Falſam diuidi primò poteſt. Vera eſt quæ rem ita ſe habere ſignificat, ſicut ſe habet, vt homo eſt animal. Falſa quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habeat, vt homo eſt leo, nec eodẽ modo veritas vel falſitas in omni ſimplici Enunciatione ſumenda eſt Enunciationes namque de præterito & futuro ex præſentis ratione pendent: tunc enim propoſitio de præterito vera erit, ſi aliqua præſentis eiuſdẽ præceſſerit vera. Similiter & propoſitio de futuro. ſi aliqua de præſenti futura ſit vera, & tales enunciationes de præſenti, dicuntur propoſitiones de ineſſe. vt Petrus cucurrit, erit vera ſi iſta Petrus currit, fuit aliquando vera. Similiter & iſta Antichriſtus erit, eſt vera. ſi aliquando iſta, Antichriſtus eſt, fatura ſit vera. Pręterea eſt etiam propoſitio aliqua neceſſaria, alia impoſſibilis, alia contigens. Neceſſaria eſt, quæ ſigni cat ita rem eſſe ſicut eſt, nec aliter ſe res habere poteſt, vt homo eſt animal. Impoſsibilis, quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habet vel habere poteſt, vt homo eſt leo. Contigẽs eſt, quæ ſignificat rem ſic ſe habere, qualiter ſe habere, & non habere poteſt, vt homo currit. Neceſſaria ſemper eſt vera, Impoſsibilis ſemper eſt falſa. Contigens aliquando vera, Impoſsibilis ſemper eſt falſa. Contingens aliquando vera,

ali-

aliquando falſa. Propoſitio in materia naturali affirmatiua; eſt neceſſaria; vt homo eſt animal. Negatiua impoſsibilis, vt homo non eſt animal. In materia remota contra, negatiua neceſſaria, vt homo non eſt lapis. In materia verò contingenti vtraque contigens & negatiua, vt homo currit, homo non currit. Enunciationum ſimplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua.

Affirmatiua eſt cuius copula principalis affirmatur, vt homo eſt animal Deus eſt verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non eſt virtus. Dico autẽ de copula principali, quod negetur, vel affirmetur, non enim habenda eſt ratio copulæ minus principalis, quam ſuperius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua, ſi copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis eſt iſta, qui mecum non colligit, diſpergit, & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, ſi tamen principalis negetur: vt ſi ſequitur Chriſtum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur, quando enim negatio vnicum extremũ negat, quòd fit in terminis infinitis, Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis eſt non animal, nõ homo eſt albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & ſimplices ſunt formaliter, quamuis virtute cõ

poſitæ

poſitæ ſint, vt Petrus fuit, & eſt iuſtus, homo vi uit, & viuet: in his accidit aliquando vnam co pulam affirmari, & alteram negari, vt Petrus non venit, ſed veniet, homo viuit, at non viuet. & tales propoſitiones, quamuis formaliter mixtæ ſint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ ſunt, tamen virtute vel affirmatiuis, vel negatiuis adſcribendæ ſunt. Pro quarum cognitione, hæc regula eſt obſeruanda, vt ſi fuerit ſub diſiunctione, adſcribatur negatiuæ vt Petrus non viuit, vel citò morietur. Si autē ſub copulatione adſcribatur, affirmatiuæ, vt Petrus ſtudet, & non ſtudebit. Et hoc eſt quod alij aliter dicunt, nempe ſi talis propoſitio infert in bona conſequentia affirmatiuam ſimpli cem, ipſa eſt affirmatiua, qualis eſt illa ſub copulatione, valet enim Petrus ſtudet, & non ſtu debit, ergo Petrus ſtudet, quod ſi ipſa inferatur ex negatiua ſimplici, erit etiam negatiua, qua lis eſt illa ſub diſiunctione valet enim: Petrus non viuit, ergo Petrus non viuit vel citò morie tur. nā diſiunctiua ex vna parte inferri poteſt. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus eſt multitudo negationū. eſt enim malignantis naturæ. Quicquid poſt ſe inuenit, negat, & oppoſitum reddit: ſidit: ſi inuenit affirmatum, negat, vt homo non eſt lapis: ſi inue nit negatum, iterum negat, & virtute affirmatum reddit. negare enim negatum eſt virtute

affir-

affirmare,vt nullus homo non eſt animal,ideſt omnis homo eſt animal: vnde dici ſolet,paritas negationum affirmat,imparitas negat. ſed hoc intelliget virtute.nam ſemper negatio negat,negat autem id ſolum, quod poſt ſe eſt, vt homo non eſt bonus,illa negatio non negat ſubiectum,ſicut iſta,nullus homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

De quantitate ſimplicis Enunciationis. Cap. XVIII.

Enunciatio ſimplex ſecundum quantitates, quadruplex eſt:quædam Vniuerſalis; quædam Particularis;quædam indefinita,quædam ſingularis. Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis ſigno vniuerſali determinatus. vt omnis homo appetit bonum,nullus impius habet pacem. In his denotatur quod omni indiuiduo ſubiecti prædicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis aliquo ſigno particulari determinatus, vt aliquis homo diſputat, in qua denotatur, quod non omni prædicatum conueniat,& non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius ſubiectum eſt terminus communis communiter acceptus,nullo tamen ſigno determinatus,vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuerſalibus,& earum fre-

frequens eſt in ſcientijs vſus; vt homo eſt animal huic æquiualet, omnis homo, eſt animal. Singularis eſt, in qua ſubijcitur terminus ſingularis, vel terminus communis ſigno demonſtratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iſte homo eſt iuſtus. In his omnibus diligenter attende non eſſe habendam rationem prædicati, ſed ſubiecti. quantumcumq. enim prædicatum ſit commune ſi ſubiectum ſingulare ſit, & enunciatio ſingularis erit. vt Petrus eſt homo, ſeu Petrus eſt omnis homo. Similiter etiam ſi ſubiectum commune ſit, quamuis prædicatum ſit ſingulare, enunciatio communis erit, vt aliquis homo eſt Paulus. Cum igitur triplex ſit enunciationis facta diuiſio ſecundum ſpecies, aliquo modo, cum in Categoricam, & Hypotheticam Secundum qualitatē tum in veram vel falſam, affirmatiuam, & negatiuam. Secundum quantitatem, cum in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem diuiſa eſt. Triplex erit etiam interrogādi, & reſpondendi modus. Quæ enunciatio eſt iſta? Qualis enunciatio eſt iſta? Quanta enunciatio eſt iſta? Ad primum reſponde, eſſe Categoricam, vel Hypotheticam. Ad ſecundum per qualitatem eſſe veram, vel falſam, affirmatiuam vel negatiuam. Ad tertium, reſponde per quantitatem, eſſe vniuerſalem, particularem, indefinitam, vel ſingularem.

De enunciatione hypotetica.

Cap. XIX.

SVprà quid eſſet enunciatio hypotetica definiuimus,eſt enim ex ſimplicibus enunciationibus, vel ex complexis locum ſimplicium habentibus, media aliqua coniunctione compoſita. Huius tres ſunt ſpecies,conditionalis, copulatiua diſiunctiua. Conditionalis eſt in qua vna parte conceſſa poſterior ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Copulatiua in qua coniunguntur partes per coniunctionẽ copulatiuam, Deus eſt bonus, &, iuſtus ſaluatur. Diſiunctiua; in qua partes iunguntur per copulam diſiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues. Conditionalis diuidi ſolet in cauſalem,rationalem,& particulariter conditionalem. Cauſalis, in qua coniunctio eſt cauſalis, vt quia ſol lucet, dies eſt. Rationalis, in qua eſt cõiunctio illatiua,vt ſol lucet,ergo dies eſt. Conditionalis,in qua coniunctio eſt conditionalis,vt ſi ſol lucet,dies eſt.Hæc autem tres cõmuniter conditionales dictæ & conſequentiæ quædam, & ſimul enunciationes ſunt. Conſequentiæ, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: enunciationes, quia in eis verum, vel falſum exprimitur.Vt conſequẽtiæ ſunt, bonæ vel malæ dicuntur,& ex antecedenti,& conſe-

quenti

quenti conſtat. Eſt autem antecedens in conditionali, & cauſali, quod immediatũ eſt poſt coniunctionem, quale eſt id, ſol lucet, in his, ſi ſol lucet, dies eſt, quia ſol lucet, dies eſt, reliquũ eſt conſequens. In rationali verò, quod antecedit coniunctionem antecedens eſt. Earum autem triũ rectitudo, vel vitium, in bona vel mala conſecutione vnius ex altero conſiſtit, vt ſuperius diximus. Qua partes verò enunciationes ſunt. veræ, vel falſæ neceſſariæ, impoſsibiles, & contigentes ſicut reliquæ dicũtur. Et quantum ad hoc, Rationalis a Copulatiua non differt, ita vt poſsimus quatuor ſpecies enunciationis hypotheticæ conſtituere. Copulatiuam, Diſiunctiuam, Propriè conditionalem, & Cauſalem. Ad Copulatiuam multæ enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus eſt aliquod aduerbium temporis vel loci, vel coniunctiones aduerſatiuæ, vel relatiuæ. vt dum lego, vos auditis: vbi eſt magiſter, eſt diſcipulus: Paulus eſt ſanctus, ſicut Petrus: tanta eſt turris, quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiuſmodi. Hic autẽ hypotheticam pro compoſita Enunciatione accepimus, quãuis antiqui aliter eo vocabulo vſi ſint, vt inferius trademus Harum veritas, & falſitas non eodem modo in omnibus penſanda eſt. Veritas enim copulatiuæ & Rationalis in ſuarum partium omnium veritate con-

ſiſtit,

ſiſtit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera ſit, cum omnes eius partes veræ ſunt. Vnde iſta eſt vera, Ignis eſt calidus, & aer eſt humidus, terra autem ſicca. ſingula enim partes veræ ſunt. Eius autem falſitas ex partium falſitate, ſiue omnium, ſiue vnius ſolum prouenit, adeò vt ſi copulatiua quatuor, aut quinque partes, aut plures habet, inter quas vna inueniatur falſa, tota etiam copulatiua falſa erit, qualis eſt iſta: terra eſt grauis, & ignis leuis, & aqua non eſt Elementum, tota eſt falſa cum tertia eius pars falſa ſit. Diſiunctiua autem vera eſt, cùm vna eius pars eſt vera, adeo vt ſi plures partes veræ ſimul aut falſæ ſint, tota etiam diſiunctiua falſa ſit. Vnde hæc vera eſt, Ignis eſt calidus, vel non eſt calidus, Petrus ſtat, vel non ſtat: hæ autem falſæ: homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non eſt animal, vel homo non eſt riſibilis. ita ſentiebant antiqui Græci, & Latini de Diſiũctiuæ veritate, vel falſitate, quamuis recentiores non admodũ propriè diſiunctiuis vtentes, exiſtimant Diſiunctiuam, cuius non ſolum vna pars, ſed etiam omnes veræ ſunt, & ipſam etiam eſſe veram, præſertim, quando diſiunctiuæ fiunt ex partibus inter ſe non oppoſitis, vt Petrus ambulat, vel Paulus ſtudet. tunc autem falſa eſt ſolum Diſiunctiua, cum omnes partes falſæ ſunt. Con-

ditionalis autem veritas ſolum in illatione conſiſtit, vt illa ſit cõditionalis vera quæ conſequentia ſit bona, illa verò falſa, quæ conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones veræ ſint, ſiue falſæ, propterea dici ſolet, conditionalis nihil ponit in eſſe, vnde iſta vera eſt, nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cum ſit recta illatio. iſta verò falſa, etiam homine currente, ſi homo mouetur, homo currit, cũ non ſit recta illatio. At cauſalis plura petit ad ſui veritatem, nempe, quòd vtraq. pars ſit vera, & antecedens ſit cauſa conſequentis, adeo vt ex vnius horum defectu falſa ſit, vnde iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis, non ſolum quia vtraq. pars vera eſt, ſed etiã, quia antecedens, ſcilicet, ignis eſt calidus, eſt cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis. Iſta verò eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt, fumus enim non eſt cauſa ignis. Similiter & iſta falſa eſt, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis hypotheticis: nam negatiuæ oppoſito modo ſe habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua vera, vera autem, cuius affirmatiua falſa.

De

De reliquis accidentibus Hypotheticæ Enunciationis. Cap. XX.

NOn ſolum Hypotheticæ Enunciationes veræ aut falſæ, ſed etiam neceſſariæ,impoſsibiles & contingentes ſunt, ac reliqua accidentia, quæ ſimplicibus inſunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim neceſſaria eſt cum omnes eius partes neceſſariæ ſunt, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & Deus eſt vnus, illa autem contingens eſt, cuius vtraque pars eſt contingens, & compoſsibilis, vt homo ſtudet, & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque ſit compoſsibilis, ideſt, vt ſimul vera, vel ſimul falſa eſſe poſsit. nam cùm incompoſsibilis eſt, ideſt, vt ſimul vera, vel falſa eſſe non poſsit, quamuis vtraque pars ſit contingens, copulatiua non erit contingens, ſed potius impoſsibilis, qualis eſt iſta Petrus ſtat,& Petrus non ſtat: ſimiliter iſta,ego non lego. Poteſt etiam copulatiua contingens eſſe, quando vna pars eſt neceſſaria, & altera contingens, qualis eſt iſta,homo eſt animal,& equus currit. nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando eſſe vera, aliquando falſa. Vera quidem, cum contingens ſimul cum neceſſaria fuerit vera, tunc enim vtraq. pars

uera erit, falſa autem cum ſola contingens fuerit falſa, manente etiam neceſſaria vera, quia ex vnius falſitate tota copulatiua ſit falſa. Illa vero eſt impoſsibilis, cuius vel omnes partes ſunt impoſsibiles, vel ſolum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens, ſed imcompoſsibilis, vt diximus: vnde iſta eſt impoſsibilis, homo non eſt animal, & homo non eſt rationalis, eſt enim vtraque pars impoſsibilis. Similiter & iſta, homo non eſt animal, & equus eſt hinnibilis. eſt enim vna pars impoſsibilis, Tandem, & iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat, quia cum vtraque pars ſit contingens per ſe, eſt tamen incompoſsibilis. Idem iudicium eſt de rationali ſicut de copulatiua. Diſiunctiua autem neceſſaria eſt, cuius partes incompoſsibiles ſunt, ſiue vtraque ſit contigens, ſiue, vna neceſſaria, & altera impoſsibilis, quales ſunt iſtæ, homo eſt animal, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt ſenſibilis. Petrus ſtat, vel Petrus non ſtat. Contingens, cuius vtraque pars contigens, & compoſsibilis, vel cuius vna pars contingens, quales ſunt iſtę, Petrus currit vel aliquis homo ſtudet, eſt enim vtraque pars contingens, & compoſsibilis, Similiter homo, non eſt animal, vel equus currit: eſt enim vna pars contingens. Similiter, iſta eadem ratione, homo eſt animal, vel equus currit, contigens eſt, cum

poſsit

poſsit eſſe vera, vel falſa, quamuis ſecundùm recentiores ſuſtinentes veram eſſe Diſiunctiuam, cùm vtraque pars eſt vera, iſta vltima neceſſaria eſt, quia vna pars eſt neceſſaria. Impoſsibilis autem Diſiunctiua eſt, cuius vtraque pars impoſsibilis qualis eſt iſta, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt rationalis: quamuis ſecundum antiquos etiam Diſiunctiua, cuius eſt vtraque pars neceſſaria, eſt impoſsibilis, vt iſta, vel homo eſt animal, vel homo eſt rationalis. Conditionalis autem, & cauſalis, cum præcipuè in illatione quadam conſiſtant, maxime, earum contingentia neceſsitas, vel impoſsibilitas ſecundùm illationem penſandæ ſunt. vt conditionalis ſit neceſſaria, in quia vnum ex altero neceſſariò ſequitur, vt, ſi homo currit, homo mouetur. Impoſsibilis verò, in qua vnum ex altero ſequi non poteſt, vt, ſi ignis eſſet calidus, ignis frigefaceret. Contigens verò, in qua vnum contingenter ex altero ſequitur, hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando non ſequitur, vt ſi Petrus aſsiduè lectionibus interſit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet Cauſalis, vt præter illationem vnius ex altero tanquam ex cauſa vt diximus, habetur ratio partium, ſicut in Copulatiua, quãuis enim vnum ex altero neceſſariò ſequatur tanquam ex cauſa, ſi pars vtraque neceſſaria non ſit,

Cauſalis non erit neceſſaria, ſed contingens, vel impoſsibilis, vnde iſta contingens eſt, quia homo currit, homo mouetur, iſta impoſsibilis quia ignis eſt frigidus, ignis eſt grauis. Hæc pari ratione intelligenda ſunt in affirmatiuis, nã negatiuæ ex harum ratione diſcernuntur, vt ſit negatiua impoſsibilis, cuius ſit affirmatiua neceſſaria, & negatiua neceſſaria, cuius affirmatiua impoſsibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione, & negatione, ac quantitate hypotheticæ. Cap. XXI.

VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ ſint dignoſcatur: duo obſeruanda ſunt. Alterum eſt, coniunctionem in his ſe habere ſicut in ſimplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum ſimplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema ſolum affirmata vel negata, ſed propter copulam principalem, ita hypothetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter ſimplices, ex quibus componitur, ſed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ ſi negata fuerit, & hypothetica negatiua erit: ſi affirmata, affirmatiua. vnde iſta eſt affirmatiua, ſi nullus homo currit, nullus homo mouetur: quia coniunctio non eſt negata, iſta vero

rò negatiua, non ſi homo mouetur homo currit,idem in alijs intelligendum eſt. Alterum quod obſeruari, debet huiuſmodi eſt, negationem quæ conditionalem, & cauſalem negat, non negare ſimplices Enunciationes, ex quibus componuntur, ſed vnionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus eſt ignis eſt,non negat quòd ſit ignis,& fumus, ſed quòd non ſit iſta vnio, & ſequela, quòd fumus ſit cauſa, vt ignis ſit: ſimiliter in iſta, Non ſi homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Diſiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem,& partem: vnde Copulatiua negata æquiualet Diſiunctiuæ, ex oppoſitis partibus, & contradicentibus. Similiter, & Diſiunctiua negata Copulatiuæ, vt non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur, negatiua enim copulatiua diſiunctiuæ affirmatiuæ, & diſiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppoſitis partibus æquipollẽt.Circa quantitatem verò Hypotheticæ, propriè nec vniuerſales, nec particulares ſecundùm ſe ſunt: cum enim quantitas Enunciationis ſubiecto reſpectu prædicati ſit, hæ autem prædicatum non habeat, non enim vnum de alio prædicant, ſed quandam Enunciationum conne-

xionem important, ſit vt ſingulares ſint repu-tandæ, & ſolam contradictoriam ſortiantur oppoſitionem. Quòd ſi aliquando vniuerſales aut particulares vocantur, ideſt, per quandam partium denominationem, quò, modo Syllogiſmi vniuerſales, vel particulares iuxta propoſitiones, ex quibus conſtant, dici ſolent. Præter hæc autem vnum eſt attendendum, eſſe quaſdam Hypotheticas, quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur, & hæ iudicandæ ſunt ſecundùm coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, vt iſta Copulatiua eſt, ſi homo currit, homo mouetur, & ſi homo ſtudet, euadet doctus; duæ enim Conditionales per copulatiuam cõiunguntur, ſimiliter in alijs, quæ multis modis eſſe poſſunt. Tunc autem veritas & falſitas, Cõtingentia, & reliqua in iſtis debent conſiderari ſecundùm Hypotheticas, ex quibus componuntur, ſicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti ſumus, erat conſideratio partium ſimplicium. Atque hæc de Enuntiatione tam ſimplici quàm coniuncta dicta ſufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

De Suppoſitione. Cap. I.

CVM de termino,& propoſitione hucuſq. tractatum ſit,de his quæ terminis accidunt diſſerere oportet. Hæc autem ſunt Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio, Diminutio,& Appellatio. Suppoſitio igitur eſt vſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac propoſitione, Homo eſt animal,vox illa, homo, loco rei conſtituitur. At verò in hac,Homo eſt nomen,pro re aliqua ſed pro ſe ſumpta eſt. Voces enim non ſolum rerum ſigna ſunt, ſed earum loco dum de rebus diſputamus ſubſtituuntur, cum res in diſputationem proferre non ſemper poſſumus, hoc tamen priuilegio ipſæ voces gaudent, vt, quando de eis diſputatio ſit, per eaſdem diſſeramus, nihil earum loco collocantes. Ex quo duplex exoritur vocum ſuppoſitio. Altera quando vocibus rerum ſignificatarum loco vtimur. Altera cum pro ſe ipſis ſumuntur.

Prior

Prior Formalis,poſterior Materialis eſt.
Suppoſitio materialis,eſt vſus termini pro ſe, qualiter ſubiectum ſupponit in hac propoſitione, homo eſt vox. huius ſuppoſitionis indicium eſt, cum prædicatum ipſi voci, non rei per vocem ſignificatæ conuenire denotatur, vt in illa propoſitione prædicatum,vox, non rei ſignificatæ per illam vocem, Homo, ſed ipſi voci ineſt: propterea è talis vox, Homo materialiter ſupponit.

Suppoſitio Materialis duplex eſt, quædam Intrinſeca, quædam Extrinſeca. Intrinſeca, eſt vſus termini pro ſe, ſecundum id, quod ſibi naturaliter ineſt, ideſt, quando voci attribuimus ea, quæ non ex ſignificatione ei adueniunt, vt Homo eſt ſonus, Leo eſt vox, quæ ſuppoſitio etiam vocibus non ſignificatiuis ineſt. Extrinſeca eſt vſus termini pro ſe ſecundum id, quod ei ex ſignificatione prouenit, id fit cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt ſignificatiuæ ſunt ineſt, vt Homo eſt nomen. Diſputat eſt verbum. Hæc autem ſuppoſitio in vocibus ſignificatiuis tantùm reperitur. Suppoſitio autem Formalis, eſt vſus termini pro re quam ſignificat, cuius quædam Propria quædam Impropria.

Suppoſitio Propria, eſt vſus termini pro re quam propriè ſignificat,id eſt ad quam ſignificandam primò eſt impoſitus, ſicut ſupponũt

Ter-

Termini in hac propoſitione, Homo currit. Impropria eſt vſus termini pro re quam impropriè ſignificat, ideſt ad quam ſignificandã per ſimilitudinem, vel figuram aliquam à propria ſignificatione transfertur, vt Iſte homo eſt pictus. Iſte homo eſt Nero. ſimiliter de alijs figuratis locutionibus.

Suppoſitio Propria quædam eſt ſimplex, quædam perſonalis, Simplex, eſt vſus termini pro ſuo tantùm immediato ſignificato, ideſt, pro re, quam primò ex ſe repræſentat, vt hæc, vox Homo, in iſta propoſitione Homo eſt ſpecies. Supponit enim non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, ſed pro homine in communi.

Suppoſitio perſonalis eſt, vſus termini pro ſuo mediato ſignificato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, ſed pro inferioribus ſcilicet Petro, vel Paulo ſumitur. Perſonalis quædam Diſcreta, quædam Communis Diſcreta, eſt vſus termini ſingularis perſonaliter accepti, vel termini communis ſigno demõſtratiuo determinati, vt Petrus ſtudet. hic homo contemplatur. Dico autem, Perſonaliter accepti, quia terminus ſingularis aliquando ſimpliciter ſupponit, vt in hac, Petrus eſt indiuiduum, quod tunc fit, cùm non licet ex ipſo inferre ſpeciem, aut genus, non enim dices, Petrus eſt indiuiduum, ergo

homo

homo, vel Animal eſt indiuiduum. Perſonaliter autem ſupponit, cum illa licet inferre, valet enim, Petrus diſputat, ergo homo diſputat, & animal diſputat. Suppoſitio communis eſt vſus termini communis pro ſuis inferioribus, vt omnis homo appetit ſcire, vbi Homo, pro ſingularis hominibus accipitur. Huius quædam eſt Accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis eſt vſus termini pro omnibus inferioribus ſecundum exigentiam tẽporis, quod importatur per copulam ſuæ propoſitionis, vt Omnis homo ſcribit, vbi ſubiectum pro præſentibus ſolum ſecundum tempus illius verbi ſupponit. Naturalis eſt vſus termini pro omni ſuo inferiori ſignificato, vt, Omnis homo eſt animal, ſupponit enim homo, non ſolùm pro præſentibus, ſed pro omnibus ſecundũ quodcumque tempus, quod in propoſitionibus neceſſarijs fit, quæ ſuppoſitio alibi eſt examinanda.

De Suppoſitione communi. & ſignis indicantibus eam. Cap. II.

SVppoſitio communis, quæ vſus termini pro ſuis inferioribus eſt, quædam eſt Diſtributiua, quædam Copulata, quædam Determinata, quædam verò Confuſa, Suppoſitio

tio Diſtributiua, eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè ſumptis. Tunc autem terminus pro ſuis ſignificatis copulatiuè ſumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in ſingula ſeorſum, reſpectu eiuſdẽ prædicati, vel ſubiecti in propoſitione copulatiua reſoluatur vt ſubiectum in hac: Omnis homo currit, ſic enim eſt reſoluendum. Iſte homo currit, & iſte homo currit, & iſte homo currit, & reliqua demonſtrando ſingula inferiora cum eodem prædicato. Suppoſitio copulata eſt, vſus termini communis pro ſuis ſignificatis collectiuè ſumptis, quod fit cum pro illis ſeorſum reſpectu alicuius ſubiecti, vel prædicati non accipitur, ſed pro omnibus ſimul media coniunctione copulatiua, vt omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim. ideſt, iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Suppoſitio determinata eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè, quod tũ fit, cum in ſingula ſeorſum reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius in propoſitione diſiunctiua reſoluitur, vt ſubiectum in hac, Aliquis homo currit, ſic enim eſt reſoluendum: Iſte homo currit, vel iſte homo currit, & reliqua ſimiliter ſingularia. Suppoſitio confuſa eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis inferioribus diſiunctim, quod fit cum pro omnibus ſimul, & non ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti prædicati

ſumi-

ſumitur,vt ſubiectum in hac,ad equitandum requiritur equus.eſt enim reſoluendum:requiritur ad equitandum iſte equus,vel iſte,vel alius, non tamen de ſingulis ſeorſum dices, iſte equus requiritur, vel iſte equus requiritur, quia omnes iſtæ ſingulares ſunt falſæ. Cùm igitur tot ſuppoſitiones exiſtant, æquum eſt, vt quomodo termini ſupponant oſtendamus: at quoniam ſuppoſitionum varietas ex vi aliquorum ſignorum, quæ in propoſitionibus ſæpe ſunt prouenit, horum diſtinctionem, & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces quæ terminis adiunctæ eorum ſuppoſitiones variant, & aliter eos ſignificare faciunt, quæ ſigna quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina,quædam Aduerbia, reperiuntur. Nomina,vt Omnis,Nullus,Aduerbia,vt Semper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, & Vel quædam Mixta,vt Nemo,Semper, Nullibi.Item quædam Affirmatiua, vt Omni, Semper. quædam Negatiua,vt Nullus, Nullibi. Denique,quædam Vniuerſalia, vt Nullus, Omnis, &, Semper, quædam, Particularia, vt Aliquis,Aliquando Vel, inter mixta vniuerſalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis,Ter. ſimiliter & nomina,vt Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuerſalia ſunt, ſicut

&

& Omnis, quicumque, & ſimilis, quæ omnia aliquando diuiſiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. Diuiſiuè cum licet ſeorſum ſingularia ſeparare reſpectu eiuſdē prædicati, vt quatuor homines, ſiue omnes homines currunt. tunc enim licet reſoluere, iſte currit, & iſte currit. Collectiuè autem cum non licet ſeorſum reſoluere, vt quatuor homines portant totū pondus. Omnes ciues ſunt mille.

Præter hæc ſunt alia ſigna partim vniuerſalia, partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuerſalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque, Omne, pro ſpeciebus ſingulorum, reſoluuntur enim per, &, quæ vniuerſalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas eſt, vt alter oculus eſt dexter, id eſt omnium duorum iſte, vel ille. Neuter, id eſt aliquorum duorum neque iſte, neque ille. Vterque, ideſt aliquorum duorum, iſte, & ille, ſimiliter. Omne animal fuit in arca Noe, id eſt, cuiuſque ſpeciei animalis hoc, vel illud indiuiduum fuit, & hæc ſigna incompleta dici ſolent. hæc intellige quando incomplete ſumuntur. aliquando enim complete ſumuntur, & tunc diſtribuunt, pro omnibus ſingularibus: hæc etiam omnia intellige de ſignis non impeditis, aliquando enim ſimul duo concurrunt, & vniuerſale fit particulare, & particulare vniuerſale, de quibus

tra-

Digitized by Google

tradetur cognitio cùm de equipollentijs diſſeremus.

De regulis indicantibus ſuppoſitiones ratione ſignorum. Cap. III.

PRopoſitis varijs ſignis, à quibus terminorum ſuppoſitio dependet, ſupereſt vt regulas aſsignemus, quibus diuerſorum ſignorum variæ manifeſtentur ſuppoſitiones.

Sit igitur prima regula. Signa mixta vniuerſalia tam affirmatiua, quàm negatiua diſtribuunt categorema incluſum in ſe, particularia vero illud determinant, vt ſemper, id eſt in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquam, ne hoc tempore, ne hoc tempore. Aliquando hoc, vel illo tempore. At in terminos propoſitionis in qua ſunt variam poteſtatem habent, namque negatiua diſtribuūt omnes ſicut ſuum categorema, vt, Nunquàm homo eſt leo, ſubiectum, & prædicatum huius diſtributiuè ſupponit, virtute illius mixti negatiui, vt ſit ſenſus: omni tempore nullus homo eſt leo. Affirmatiua verò vniuerſalia confundunt, vt ſemper homo eſt albus, extrema confuſa manent. At in his, quę particularia sūt affirmatiua, vt, aliquando homo eſt albus, extrema ſupponūt, ac ſi nullum ſignum ibi eſſet.

Secun-

Secunda Regula, Terminus communis communiter ſupponens, ſi ſine ſigno ſit, vel cum ſigno Syncategorematico particulari, ſupponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus ſtudet, hoc enim ſubiectum complexum, determinatè ſupponit. Cum autem in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, & vniuerſalia, tunc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuunt; remotos poſtpoſitos confundunt, negatiua verò poſtpoſitos omnes diſtribuunt, omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, animal confunditur. Nullus homo eſt animal, totũ diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quãdo affirmatiua vniuerſalia diuiſiuè tenentur, cũ enim ſumuntur collectiuè proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciũt, vt quatuor homines portant totũ pondus. Tunc autẽ maximè copulatim ſumuntur, cùm ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, vt diximus, ſed ſimul omnibus. Tertia Regula. Verba quæ ſuam actionẽ in terminum cõmunem primò applicant, virtutẽ habẽt proximos ſibi confundendi, vt promitto tibi equũ Pariſijs venditur piper, quę dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt bis cantaui Miſſam, ad equitandum requiritur equus; vbi ille terminus,

Miſſam, pendet ex reſolutione aduerbij, & terminus. equus, ex reſolutione gerundij.

Quarta regula: Quoties obliquus cum recto coniungitur in vno extremo, iudicandum eſt de obliquo, ac ſi vnum eſſet extremum per ſe quantum ad ſuppoſitionem, vnde in hac, equus hominis currit, determinatè ſupponit: in hac verò, equus cuiuslibet hominis, diſtributiuê: in hac vero omnis equus hominis, confusè, nec refert in hoc, quòd antè, vel poſt rectum conſtituatur. Hæ regulæ ſuppoſitiones terminorum à ſignis ſingulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt, tunc obſeruandum eſt.

Quinta regula. Cum virtus duorum ſignorum cadit ſupra aliquem terminum, tunc vel ſunt eiuſdem virtutis, vel diuerſæ, Si diuerſæ fuerint, ſignum determinans maiorem habet virtutem quàm confundens, & diſtribuens: vnde in hac, Omnis homo eſt aliquod animal & in hac, nullus homo eſt aliquod animal, prædicatum determinatè ſupponit, ſignum verò diſtribuens maiorem habet virtutem, quam confundens, vnde in hac, Omnis homo non eſt animal, prædicatum diſtributiuè ſupponit. hæc præſertim reſpectu prædicati intelligenda ſunt: nam reſpectu ſubiecti, maior eſt virtus diſtribuentis, vt patet in hac, non quidam homo currit: ſubiectum enim diſtribuitur,

buitur. Quando verò duo ſigna eiuſdem virtutis ſunt: nempe quia vtrumque diſtribuit per ſe mutuo ſe impediunt, & determinanti æquiualent. vnde in hac, Non omnis homo eſt animal, ſubiectum determinatè ſupponit, quia æquiualet iſti, aliquis homo non eſt animal, hoc intellige reſpectu ſubiecti: nam cum talia duo ſupra prædicatum cadunt, illud ſupponere confuſè faciunt, vt in hac, Nullus homo nõ eſt animal, quæ iſti æquiualet, Omnis homo eſt animal.

Sexta regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè diſtribuunt, id eſt, partim vniuerſaliter, partim particulariter ſupponere faciunt, vt ſuperius diximus, & inferius in eorum reſolutione magis manifeſtabitur. Alia ſigna ſunt præter iſta, quæ partim affirmatiua, partim negatiua ſunt, vt præter, tantum & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in 3. lib. diſſeremus.

De reſolutione ſuppoſitionis terminorum. Cap. IV.

Dialectici ad manifeſtandam ſuppoſitionis vim, & varios propoſitionum ſenſus ex diuerſa terminorum ſuppoſitione prouenientes, in qua maximè earum veritas, ſeu falſitas conſiſtit, vtuntur reſolutione quadam

quam aſcenſum,& deſcenſum vocant. Eſt autem aſcenſus a ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſsio. Deſcenſus verò ab vniuerſali ad ſingularia progreſsio, vt iſte ignis calefacit, & iſte calefacit, &c. ergo omnis ignis calefacit, vel deſcendendo omnis ignis calefacit, ergo iſte calefacit, & iſte calefacit. Maxime autem vtimur aſcenſu, quando veritatem alicuius vniuerſalis propoſitionis probare, & manifeſtare volumus, propterea oportet vt omnia ſingularia quoad fieri poſsit, enumeremus, præſertim cum ſubdiſtributo aſcendimus. tunc autem ſufficienter enumerantur ſingularia, quando ex his, quæ nota ſunt, cum probabilitate aliorum ſic ſe habentium procedimus, vt ſi dicas: iſtę ciuis huius vrbis eſt albus, & iſte eſt albus, nec apparet vllus, qui non ſit albus, etiam ſi omnes non numerentur, infertur, omnis ciuis huius vrbis eſt albus, quia probabile eſt reliquos, qui non apparent, nec numerantur, eſſe albos, cum maior pars viſa ſit alba. Deſcenſu autem vtimur ad vniuerſalis alicuius falſitatem oſtendendam, propterea non ſemper oportet ad omnia ſingularia deſcendere ſub vniuerſali diſtributo; cùm falſitas ex vnius ſingularis defectu, veritas autem ipſius vniuerſalis ex omnium ſingularium poſitione proueniat.

Tam aſcenſus, quàm deſcenſus quadruplex eſt.

eſt.Copulatiuus,diſiunctiuus,copulatus,diſiũctus.Copulatiuus eſt,in quo ſingularia ſeorsũ reſpectu vnius ſubiecti,vel prædicati ſumũtur in propoſitione copulatiua,vt iſte homo eſt animal,& iſte homo eſt animal,& reliqui ſinguli,ergo omnis homo eſt animal.hæc autem reſolutio debetur termino ſupponenti diſtributiuè.Diſiunctiuus eſt,in quo ſingularia ſingula per ſe reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius,ſumuntur in propoſitione diſiunctiua, vt iſte homo currit,vel iſte homocurrit,ergo homo currit, & hæc debetur termino ſupponenti determinate.Iſtæ autem duæ reſolutiones ad veritatem,& falſitatem propoſitionis manifeſtandã, & probandam conducunt. Maximè autem intereſt inter aſcenſum copulatiuũ, qui debetur termino ſupponenti diſtributiuè,&diſiunctiuũ qui debetur ſupponenti determinatè.Cũ enim vterq. ad veritatẽ propoſitionis cõmunis probandam , & declarandã ordinetur neceſſe eſt, vt ſingularia per quæ aſcenditur vera ſint, cũ diſcrimine tamẽ:in diſiunctiuo.n.ſufficit vnius ſingularis veritas ad propoſitionis communis veritatẽ,vt homo currit,vera eſt ſi vel vnũ ſingulare currat: propterea nõ oportet multa ſingularia numerare.At in copulatiuo non vnius ſolũ,ſed omnium ſingulariũ,quę ſub illo termino ſunt , veritas eſt neceſſaria ad vniuerſalis veritatem propterea omnia in aſcenſu annumerare oportet . Oppoſitũ autẽ obſeruandum

eſt in deſcenſu, quo ad vniuerſalis falſitatem oſtendendã, Tunc enim in diſiunctiuo per omnia ſingularia deſcendere oportet, cum vnius aut plurium ſingularium falſitas propoſitionẽ particularem falſam efficere non ſufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum ſingulare ſatis erit deſcendere, propoſitio enim vniuerſalis, ex vnius ſingularis falſitate falſa ſit.

Præter has reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſsignant, quibus ſuppoſitionis copulatæ, & confuſæ vim manifeſtent, ponuntq. aſcenſum, & deſcenſum copulatum, & diſiunctum; Copulatus eſt quum omnia ſingularia ſimul ſub copula coniunctiua reſpectu vnius prædicati ſumuntur; vt omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim. id eſt, iſti apoſtoli, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Quæ reſolutio debetur termino ſupponenti collectiuè. Diſiunctus eſt quum omnia ſingularia ſub diſiunctione ſumuntur, ita vt non liceat quodlibet per ſe ſumere, vt equitandum requiritur equus, id eſt requiritur iſte, vel iſte equus, in quo à diſiunctiuo differt ſicut & copulatus a Copulatiuo. In copulatiuo enim & Diſiunctiuo ſingula ſingularia per ſe cum prædicato ſumimus, quod fit in propoſitione copulatiua vel diſiunctiua; Ac in diſiuncto, & copulato ſingularia omnia ſimul cum vno prædicato in propoſitione categorica conſtituimus. Aſcenſus, &

De-

Deſcenſus Copulatiuus,& Diſiunctiuus quidã eſt Affirmatiuus, qui ſub propoſitione affirmatiua fit,quidam Negatiuus,qui ſub propoſitione negatiua: in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas: in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem reſolutionis,
Cap. V.

VT propoſitionum veritas nota fiat, reſoluendi ordinem aduertere oportet,qui ſequentibus propoſitionibus manifeſtatur.Prima Propoſitio:Nullus terminus ſupponẽs Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet ſingularium reſolutionem: vnde his homo eſt ſpecies,leo eſt nomen,Petrus ſedet, ſubiecta reſoluenda non ſunt.

Secunda propoſitio; Sub termino, vel aggregato ſupponenti collectiuè non eſt reſolutio copulatiua facienda, nec ſub confuſè ſupponenti,diſiunctiua, vt iſte,& iſte ſunt duo, non dices,ergo iſte eſt duo.Similiter non dices Pariſijs, & Romæ venditur piper, ergo Pariſijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia propoſitio. Non eſt reſolutio facienda ſub duobus terminis ſimul, ſed ſub vno prius, & dum ſub illo reſolutio fit, alter immotus,ideſt eodem modo ſe habens, maneat,

vt Omnis homo eſt omnis homo,ſic reſolue, Iſte homo eſt: omnis homo, & iſte homo eſt omnis homo. Non autem ſic, iſte homo eſt iſte homo,& iſte homo eſt iſte homo.

Quarta propoſitio, Terminus Mixtus vniuerſalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in ſe reſoluendus eſt copulatiuè ratione categorematis in eo incluſi, quàm reſoluantur termini propoſitionis, vt ſemper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, ne hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Miſſam, ſemel cantaui Miſſam, & iterum ſemel cantaui Miſſam. Facta autem reſolutione Mixti, propoſitionis termini iuxta ſuas regulas reſoluantur.

Quinta propoſitio. Sub determinato aſcende prius,quàm ſub diſtributo. In deſcenſu verò poteris etiam a diſtributo incipere, vt Homo non eſt animal, non aſcendes ſub prædicato,ſic: Homo non eſt hoc animal,& homo non eſt hoc animal, ergo homo non eſt animal; nam ſingulares propoſitiones antecedentis ſunt veræ, conſequens vero falſum, quod fieri in conſequentia bona non poteſt. talem defectum argumentandi vocant Dialectici: A pluribus determinatis reſpectu partium multitudinis, ad vnicam determinatam reſpectu

totius

totius multitudinis. Multitudinem vocant ter minum diſtributum. Partes verò multitudinis ſingularia, quæ ſub eo ſunt. Poterit tamen ſub tali diſtributo deſcendi, vt homo non eſt animal, ergo homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal. tunc enim non dabitur antecedens verum, & conſequens falſum.

Sexta propoſitio. Sub diſtributo termino, vel complexo prius deſcende, quàm ſub confuſo, licebit tamē ſub confuſo aſcendere: non enim dices, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt hoc animal, vel, Omnis homo eſt hoc animal, valet tamen aſcendendo, Omnis homo eſt hoc animal, ergo Omnis homo eſt animal. Idem intellige de aliquo termino vniuerſali a quo alter pendet, vt, Ad equitandum requiritur equus, prius oportet reſoluere illud gerundium in ſua inferiora.

Septima propoſitio. Quando termini eodē modo ſupponunt vel determinate, vel diſtributiue, commodius eſt ſubiectum quàm prædicatum prius reſoluere, vt in hac, homo eſt animal, in qua termini determinatè ſupponunt, & in hac: Nullus homo eſt equus, in qua diſtributiuè. Hæc omnia intelligenda ſunt in propoſitione, quæ nō habet ſigna exponibilia: iſta enim prius reſoluēda ſunt (vt dicetur inferius.) Similiter intelligenda ſunt in reſolutione prima, facta enim reſolutione diſtributi

con-

confuſus manet determinatus, & ſub eo po-teſt fieri reſolutio, vt omnis homo eſt animal; ergo iſte homo eſt animal: & iſte homo eſt a-nimal, poſtea prædicatum reſolue, Iſte homo eſt hoc animal, vel iſte homo eſt hoc animal.

Vltima propoſitio. In conditionali, ſeu cau ſali propoſitione, ſubiectũ conſequentis priùs eſt reſoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his: Si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur, hæ ſunt re gulæ maximè in reſolutione obſeruandæ, quas ſequentibus carminibus facilis quis memoriæ mandare poterit:

Simpliciter, pro vno, pro ſe vox ſũpta qeſcat.
Cernere confuſum, collectum ſpargere noli,
Cuiq. ſuum tribuens, tu primò mixta reſolue,
Ne tangas voces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quãdo deductio regnat.
Aſpice ſignatũ aſcendens, commune relinque,
Ima petens confuſa finas, communia ſume.
Elige ſubiectum quando ſors poſtulat æqua.

De

De reſolutione incompleta. *Cap. VII.*

EST alius Aſcenſus, & Deſcenſus mixtus, partim conſtans copulatione, partim diſiunctione, qui debetur terminis incõpletè ſupponentibus, quales ſunt illi, qui cum his ſignis ſunt, de quibus ſupra locuti ſumus, ſcilicet Alter, Neuter, Vterque. hi enim terminum pro ſuis inferioribus binis ſupponere faciunt, ac propterea talis ſuppoſitio Duorum vocatur, ſed id cum diſcrimine. nam Alter, binaria inter ſe diſtribuit, in ſe ipſis verò diſiungit, vt Alter oculus eſt dexter, ideſt, horum duorum iſte, vel iſte eſt dexter. Vterq. verò binaria diſiungit inter ſe, & inter ſe copulat, vt Vterque pes eſt claudus, ideſt horum duorum iſte, & iſte eſt claudus, vel horum duorum iſte, & iſte eſt claudus. Neuter, idem prorſus facit, ſed negatiuè, vt Neutra manus eſt dextra, ideſt harũ duarum nec iſta, nec iſta dextra, vel Harũ duarum nec iſta, nec iſta eſt dextra. Eſt etiã aliud ſignum incompletum, Omnis, quod aliquando complete ſumitur, ſicut & præcedentia, & tunc diſtribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus ſuis inferioribus. Aliquando Omnis, incompletè ſumitur, cùm termino generico iungitur, tunc autem diſtribuit ſpecies, diſiungit verò indiuidua ſpecierum, vt Omne animal

De reſolutione Relatiuorum. *Cap. VII.*

Relatiuorum contemplationem ad Grammaticũ pertinere non eſt qui eat inficias; tamẽ quia ſola cognitio talis ad veritates, vel falſitates propoſitionum,quæ a relatiuis oriũtur dignoſcendas non ſufficit, Dialectico examine opus eſt: propterea paucis ex grammatica accerſitis,ea, quæ ſecundum Dialecticam in his obſeruanda ſunt trademus. Relatiuum igitur eſt ſermonis antecedentis recordatiuũ. Eſt autem duplex, aliud ſubſtantiæ,aliud accidentis.Relatiuum ſubſtantiæ eſt,qui ſuum antecedens per modum nominis ſubſtantiui refert nec refert vtrum antecedens ſit ſubſtantia vel accidens, ſiue nomen Connotatiuum, ſiue Abſolutum, ſiue vnum nomen, ſiue vna oratio, dũmodò vnius ſubſtantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis eſt,quod refert per modũ adiectiui,ſiue illud ſit ſubſtantiæ,ſiue vnum nomen, ſiue vna oratio.

Relatiuum ſubſtantiæ, aliud Identitatis, aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod pro eodom accipitur, pro quo ſuum antecedens, ſiue pro eodem numero, vt Beatus vir, qui timet Dominum. ſiue pro eadem ſpecie, vt, In ligno, vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuerſitatis eſt, quod pro alio ſuppoſito accipitur, quam ſuum antecedens, v

Petrus

plicationis. Aliquando non ponitur a parte vnius extremi alterius propoſitionis;ſed ipſum per ſe relatiuum extremum conſtituit, vt Homo eſt animal,qui eſt riſibilis, & talis propoſitio formaliter hypothetica eſt, & virtualiter Copulatiua. Eſt autem in vtriuſque reſolutione magnum diſcrimen. cum enim hypothetica eſt,immediatè in copulatiuam eſt reſoluenda,vt Homo mouetur, qui aliquando ſtudet, reſoluatur, Homo mouetur, & ille aliquando ſtudet. At cum categorica eſt, non eſt immediatè in copulatiuam reſoluenda, quouſq. antecedens ipſius reſoluatur, vt Omne animal quod eſt rationale eſt riſibile, non eſt reſoluendum, Omne animal eſt rationale, & illud eſt riſibile, ſed antecedens in ſingularia prius reſoluetur, & facta ſingularium reſolutione, poterit vnumquodque ſingulare in copulatiuam reſolui, nempe, Hoc animal quod eſt rationale eſt riſibile,& hoc animal quod eſt rationale eſt riſibile,poſteà,hoc animal eſt rationale,& illud eſt riſibile.

Secunda propoſitio, In hypothetica Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert ſuum antecedens reſtrictè, ideſt pro illo eodem pro quo ſuum antecedens accipiebatur in ſua categorica, vt Homo qui diſputat,& ille contemplatur, ille ſcilicet homo qui diſputat, contemplatur, idem ineſt relatiuo Diuerſita-

ciprocum, licet ipſius loco antecedens conſtituere, ſeruata diſtrictione, vt homo diſputat, qui loquitur, idem eſt ac Homo diſputat, & homo diſputans loquitur. Ex quo ſequitur, tale relatiuum ſupponere ſicut ſuum antecedens ſupponeret eodem loco conſtitutum.

Quarta propoſitio, in reſolutione obſeruare oportet, vt reciprocum ſimul cum antecedente reſoluamus ſimul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi eſt, vti diximus. At cum propoſitio hypothetica eſt, antecedens reſoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal eſt irrationale, & canis eſt illud. reſolue, Hoc animal ſcilicet equus eſt irrationale, & canis eſt illud, vbi, Illud, ſupponit pro animali, ſicut in priori: propterea conſultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit reſolutio ſub antecedenti, ſcilicet animal eſt irrationale, & canis eſt animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm ſuprà terminos pro rebus ſecundum tempus per copulam importatum exiſtentibus ſupponere docuerimus, ſupereſt vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quàm tempus copulæ exigit, ſupponant, quam Dialectici Ampliatio-

nem, vel Reſtrictionem vocant, quæ multi veritati propoſitionum cognoſcendæ prodeſt, cùm ab ea & propoſitionum conuerſio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Eſt autem Ampliatio extenſio termini à minori ad maiorem ſuppoſitionem. Quando enim terminus in propoſitione pro re ſecundum tempus præſens exiſtente accipitur; dicitur ſuum ſtatum habere, at quando indifferenter & diſiunctim ſimul pro præſenti, & alio accipitur tempore, dicitur ampliari, vt in hac, Iuſti viuent vitam pacificam. Iuſti, non ſolùm pro præſentibus, ſed etiam pro futuris accipitur. Eſt autem diuerſus Ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in communibus, tam abſolutis, quàm connotatiuis.

Terminus ſingularis cum vnum tantùm ſignificet, ampliatur quoad exiſtentiam ſui ſignificati ſecundùm varias differentias temporis, vt Petrus cucurrit, ideſt Petrus qui eſt, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur ampliatio temporum. Terminus autem communis cũ plura ſignificet, non ſolum ſecundum tempus, ſed etiam ſecundum ſuppoſita varijs temporibus exiſtentia, ampliatur, vt in hac, multi homines ſaluabuntur, ſubiectum non ſolum pro præſentibus, ſed etiam pro futuris ampliatur.

Terminus autem Connotatiuus cum præcipuè formam ſignificat ſecundum eam ampliatur

pliatur, vt in hac Album fuit nigrum, ſubiectum ratione albedinis ampliatur, vt ſit ſenſus: hoc corpus, quod modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio eſt, Sola temporum, quæ ineſt ſingularis. Temporum, & ſuppoſitorum, quæ ineſt communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem ſecundùm quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque ſunt, Præſens, Præteritum, Futurum, Poſsibile, & Imaginarum, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando ſecundum plures differentias vel omnes horum temporum diſiunctim ſupponit. Dico autem diſiunctim, quia cum terminus ſecundum plura tempora Copulatiuè accipitur, ampliatio non eſt, vt ſubiectum in hac, Petrus eſt, & fuit doctus, non ampliatur, ſed opus eſt, vt ſecundum plura tempora, vel omnia ſub diſiunctione accipiatur, vt, Petrus eſt, vel fuit doctus, ſiue tempora ſint expreſſa, vt in exemplo præcedenti, ſiue virtute in vno verbo contineantur, vt in ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ plurimum roboris in communi loquendi vſu habent.

Prima regula. Verbum præteriti, ampliat ſuum ſubiectum ſecundum duas temporis differentias: præteriti nempè, & præſentis: ſuum verò appoſitum reſtringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri ſimiliter ſubie-

terminos ad præſens,vel præteritum, vel futurum,vel poſsibile,vt Roſa eſt corruptibilis ſcilicet,quæ eſt vel erit,vel poteſt eſſe.

Quarta Regula. Verba ſignificantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem. ibi, Orbis ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit vel poteſt eſſe, vel ſaltem imaginabatur eſſe. Similiter intelligo Chimærã, Opto ſanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTilis eſt admodum argumentandi modus in Ampliatione,vbi maximè obſeruandum eſt,terminum Amplum ſe habere ad eundem nõ amplum, ſicut terminus ſuperior ad inferiorem ſe habet. vt enim ſuperior amplectitur inferiorem,& alios præter illum,ita amplus comprehendit minus amplum, & ipſum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his, qui ſunt, vel erunt, includit ſeipſum, vt ſupponit ſolùm pro his, qui ſunt, iuxta quod ſumitur primus modus argumentandi, vt enim valet a ſuperiori diſtributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè,ſcilicet, omne animal currit, ergo homo currit, ſimiliter; Nullum animal currit,ergo homo nõ currit: ita ab amplo diſtributo ad non amplum va-

let affirmatiuè,vel negatiuè,vt Omnis homo poteſt diſputare,ergo homo qui eſt, poteſt diſputare, ſimiliter nullus homo poteſt eſſe lapis,ergo nullus homo eſt lapis.Hoc autem vnum debet attendi,vt quando affirmatiuè argumentamur, ponatur conſtantia termini nō ampli, ideſt aliqua propoſitio affirmatiua per quam denotetur illum terminum non amplum ſupponere,aliter argumentatio mala erit. Poterit enim antecedens dari verum & cōſequens falſum,vtputà ſi nullus eſſet homo præſens, tunc antecedens verum eſſet,ſcilicet Omnis homo poteſt diſputare: ratione enim ampliationis, ſubiectum ſupponit pro his qui poſſunt eſſe,conſeqnēs autem falſum, homo qui eſt poteſt diſputare, cum nullus homo ſit ex caſu ſuppoſito. At ſi in antecedenti addatur conſtantia ſubiecti non ampli denotans illud eſſe, non dabitur antecedens verū, & conſequens falſum, & in hunc vſum inuenta eſt a Dialecticis Conſtantia.

Secundus modus. Sicut valet ab inferiori ad ſuperiorem terminum particulariter ſumptum affirmatiuè,vel negatiuè,vt homo currit,ergo animal currit,ſimiliter homo nō currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum non diſtributum,ideſt particulariter ſumptum, affirmatiuè vel negatiuè dummodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Conſtantia non ampli, vt Homo

diſpu-

diſpotat,ergo homo poteſt diſputare, ſimiliter aliquis homo qui eſt non poteſt diſputare,& homo eſt,ergo aliquis homo non poteſt diſputare.

Ex quibus fit, vt ſicut non valet a ſuperiori ſine diſtributione ad inferiora ad ſuperiorem diſtributum,non enim valet Animal currit, ergo homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec valet a non amplo ad amplum diſtributũ,nec ab amplo non diſtributo ad non amplum. non enim dices Homo poteſt diſputare, ergo homo diſputat, cum argumentemur ab amplo ſine diſtributione ad non amplum, nec ſimiliter homo non diſputat,ergo homo non poteſt diſputare, cùm ex parte prædicati a non amplo ad amplum diſtributum argumentemur. In his argumentandi modis obſeruandum eſt ne dũ argumentemur a ſubiecto amplo diſtributo ad nõ amplum, committatur defectus ex parte prædicati,ab amplo non diſtributo ad non amplum argumentando non enim valet, Omnis homo poteſt diſputare, ergo Omnis homo diſputat,quia prædicatum illud Diſputare,manet amplum ſine diſtributione, negatiuè valeret quidem quia negatio prædicatum diſtribuit,vt nullus homo poteſt diſputare,ergo nullus homo diſputat.

De Reſtrictione, Alienatione, & Diminutione. *Cap. X.*

Reſtrictio eſt termini coarctatio a maiori ad minorem ſuppoſitionem, quę oppoſita eſt Ampliationi. Fit autem talis termini reſtrictio maximè quatuor modis. Primò per copulam implicationis, vt Omnis homo, qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi illud ſubiectũ, Homo, reſtringitur, vt pro iuſtis ſolum ſupponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, vt, vir ſapiens amat ſcientiã. Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuum in alio extremo, quàm ſubſtantiuum ſit, collocatur, nulla fit reſtrictiò. ſi enim dicas, Omnis homo eſt ſapiens, ſubiectũ, Homo non ſolum pro ſapientibus, ſed etiam pro omnibus hominibus ſupponit. Tertiò, per additionem obliqui a parte etiam eiuſdem extremi, vt, Omnis liber Ariſtot. eſt Græcè conſcriptus, vbi ſubiectum, liber pro his ſolum quos Ariſtoteles ſcripſit, ſupponit: & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem. Quartò reſtrictio fit, per appoſitionem ſubſtantiui inferioris; vt Apoſtolus Paulus ſcripſit ad Romanos, vbi ſubiectum illud, Apoſtolus, reſtringitur, vt pro Paulo ſupponat. Omnes hæ additiones non mutant ſignificationem, vel diminuunt.

corum,

eorum, quibus adiunguntur, ſed ſolùm ad pauciora ſuppoſita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum impropriè ſupponere faciunt, & ex propria ſignificatione in impropriam transferunt, vt, duo leones marmorei ſunt in foro. Homo pictus eſt in aula, in quibus ſubiecta pro ſignificatis ſimilitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur: eſt enim Alienatio, diſtractio termini a propria ad impropriam ſignificationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram ſignificationem, vt Aethiops eſt albus, ſecundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur, Dicta ſecundum quid.

In his autem vtriſque attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato, vel diminuto, ad enndem terminum abſolutè, & ſimpliciter ſumptum: non enim valet Aethiops eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus: nec valet, Duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Reſtrictione idem obſeruandum eſt quod in Ampliatione. Terminus enim non reſtrictus habet locum ſuperioris, ſeu Ampli: Reſtrictus verò inferioris, ſeu non ampli. Vnde eſt prior argumentandi modus, a non reſtricto diſtributo ad riſtrictum affirmatiuè, vel negatiuè, dummodò in affirmatiuo argumentandi modo

do

do ponatur Conſtantia reſtricti, vt Omnis homo diſputat;& aliqui homines docti ſunt, ergo omnis homo doctus diſputat, ſimiliter, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Poſterior modus. A reſtricto ad non reſtrictum non diſtributum affirmatiuè, vel negatiuè, conſtantia in negatiuo poſita, vt homo doctus non diſputat,& homo doctus eſt,ergo Aliquis homo non diſputat. Similiter, equus albus currit,ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non valere à non reſtricto non diſtributo ad reſtrictum,vt,non ſequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec a reſtricto ad non reſtrictum diſtributum, ſimiliter enim non ſequitur, Omnis equus regis currit,ergo Omnis equus currit.

De Appellatione. Cap. XI.

Appellatio ſpecies quædam Reſtrictionis eſt, quæ maximè in adiectiuis terminis reſpectu terminorum quibus iunguntur, reperitur, ſiue tales termini abſoluti, ſiue connotatiui ſint. Eſt autem Appellatio, applicatio ſignificati formalis vnius termini, ad formale,vel immediatum ſignificatum alterius. vt ſi quis dicat, Petrus eſt logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat ſuum formale

le ad formale ſui ſubſtantiui, denotatque Petrum eſſe magnum,& peritum logices,taliſq. applicatio, Appellatio dicitur,& terminus applicans ſuũ formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur, Appellatum. Fit etiam ſimilis Appellatio in termino Abſoluto,quando aliquid ipſius immediato ſignificato conuenire denotatur, vt homo eſt ſpecies, Cognoſco animal. Video Petrum: In quibus propoſitionibus tales termini,nempè, homo, Animal, Petrus pro immediatè ſignificatis ſumũtur.

Quamuis autem in his vſum & vim locutionis maximè inſpicere oporteat; quaſdam tamen regulas præſcribere iuuabit.

Prima Regula. Quando terminus abſolutus ſubijcitur prædicato,non conuenienti ſuo mediato ſignificato; tale prædicatum appellat immediatum ſignificatum ipſius ſubiecti, vt Homo eſt ſpecies, Animal eſt genus, prædicata enim illa homini, vel animali inſunt, vt homo, & animal ſunt, ideſt, vt conceptu communi cognoſcuntur.

Secunda Regula. Quãdo adiectiuus terminus cum cõnotatiuo ponitur a parte eiuſdem extremi, appellat formale ipſius ſubſtantiui. vt iſte eſt monachus albus. Petrus eſt logicus magnus in quibus denotatur,quòd ille ſit albo habitu,& hic peritus logices. Cùm autem tales duo termini a parte extremi eiuſdem

non

non ſunt, talis appellatio non fit, vt, ſi dicas: Iſte monachus eſt albus, non ſignificat quòd ſit albo habitu.

Tertia Regula. Verba ſignificantia actum animæ appellant formale, vel immediatum ſignificatum proprij termini, cui iunguntur, vt Cognoſco venientem. Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoſcere aliquem venire, & me vidiſſe Papam, dum erat Papa. Idem cenſendum eſt de quibuſdam verbis applicantibus ſignificationem ſuam terminis connotatiuis, vt facio calceum, conſtruo domum, in quibus ſignificatur me inducere formam in materiam, non autem quòd faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino ſubſtantiuo iuncta multiplicant formam, & ſuppoſitum ſubſtantiui, vt tres homines, ideſt tria ſuppoſita, habentia ſuas ſingulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant ſolum materiale, vt, tria alba, ideſt tria corpora habentia albedinem; adeò vt ſi fieri poſsit vt vna, & eadem albedo in tribus eſſet diſtinctis corporibus, talia poſſent tria alba dici, ſi album adiectiue ſumatur. aduertenda eſt autem hæc regula magis pro Theologia, quàm pro Logica. Circa modum argumentandi id obſeruandum eſt, ne ſub termino appellato argumentemur, & varietur

rietur

rietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus eſt logicus, & Petrus eſt magnus, ergo eſt logicus magnus, nec valet, eſt logicus manus, ergo eſt logicus, & eſt magnus, nec valet video venientem. Petrus eſt veniens, ergo video Petrum, nec ſimiliter valet: Iſte facit calceum, Calceus eſt corium, ergo facit corium, nec ſimiliter è conuerſo.

De Enunciationis ſimplicis oppoſitione. Cap. XII.

DE proprietatibus terminorum in propoſitione hucuſque tractauimus. Aequum erit modò de accidentibus ipſarũ propoſitionum, quæ ad inuicem collatæ ſortiuntur, diſſerere; ea ſunt Oppoſitio, Aequipollentia, & Conuerſio. Non autem hic de oppoſitione, quæ inter res inuenitur agimus, ſecundum quam calor frigiditati, & albedo, nigredini opponitur; nec de ea, quæ inter terminos, ſecundum quam alij Contrarij, alij Cõtradictorij, alij relatiui, alij Priuatiui ſunt: ſed de illa, quæ inter propoſitiones verſatur. Eſt autem oppoſitio, duarum propoſitionum vtroque extremo eodem ordine participantium, ſecundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.

Qua-

Quadruplex autem eſt oppoſitio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſecundùm qualitatem, & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera vniuerſalis altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Contraria eſt oppoſitio duarum propoſitionum vniuerſalium, ſecundùm qualitatem repugnantium vt Nullus homo eſt albus. Omnis homo eſt albus.

Subcontraria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum particularium ſecundum, qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, nec hic indefinitam a particulari diſcernimus. Subalterna, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſola quantitate repugnantium, vt omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus: Nullus homo eſt albus, homo non eſt albus. Harum duarum, propoſitio vniuerſalis dicitur ſubalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particularius omni oppoſitione obſeruanda.

Primum eſt, vt vtroque extremo eodem ordine participent, ideſt idem habeant ſubiectum, & prædicatum: vnde iſtæ nullatenus opponuntur Homo non eſt animal, Lapis non eſt equus: nec iſte Homo non eſt equus, Ho-

mo eſt animal, nec iſtæ Homo eſt animal, animal non eſt homo.

Secundò obſeruandum eſt, vt iſta identitas extremorum ſit in Nomine, in re ſignificata, In integritate. In tempore, & loco. In nomine, vt ſit eadem dictio categorematica. vnde iſtæ non opponuntur: Cicero ſcripſit, Tullius non ſcripſit. Angelus eſt Dei, Angelus non eſt Deus; Corpus eſt album, corpus non eſt albedo. In re ſignificata ne ſit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem ſit totale ſubiectum, & totale prædicatum: vnde omnia ſigna, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debēt eſſe in vtraque propoſitione oppoſita; quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis poſsidetur a Rege, Aliquis equus non poſsidetur a Rege. Petrus eſt animal. Petrus non eſt animal album. Omnis homo eſt omne animal. Homo non eſt animal.

Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim ſigna, quæ totam propoſitionem ſignant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & locò vt oppoſitarum veritas, vel falſitas, ſumatur à rebus ſecundum eundem locum, & tempus, vnde iſtæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, ſi vna pro vno

tem-

tempore,altera pro altero tempore ſumatur nec iſte,Ego ſum in Diui Petri, Ego non ſum in Diui Petri, ſi vna vno loco,altera altero a me proferatur.

Tertio obſeruandum eſt, vt proprietates terminorum non mutentur,ſcilicet,Suppoſitio,Appellatio,& reliquæ.ſuppoſitio autem ea,quæ non prouenit ratione ſignorum quantitatis,hæc enim mutari debet, ſed alia, qualis eſt Materialis, Simplex, Perſonalis,ne in vna ſimpliciter in altera perſonaliter,vel materialiter ſupponant. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadem Ampliatio; licebit tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos eſſe, quàm in affirmatiua. vnde iſtæ opponuntur, omnis homo diſputat, Nullus homo poteſt diſputare.In ſubcontrarijs vero affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat,homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, vt ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum,& ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraque oppoſita propoſitione.

De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Cap. XIII.

PRæterea, quæ dicta ſunt, obſeruandum eſt etiam,vt in omni oppoſitione,præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera ſit affir-

Digitized by Google

affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autē non in omni mutanda eſt niſi in Contradictoria, & Subalterna, vt, altera vniuerſalis, altera particularis ſit, Contrariæ enim vniuerſales ſimul, Subcontrariæ verò particulares eſſe debent.

Hoc etiam ſeruandum eſt in vniuerſalitate ſyngategorematica, qualis eſt coniunctio copulatiua, Et, in particularitate qualis eſt, Vel. Quando enim complexum copulatum eſt ſubiectum, in ſua Contraria propoſitione manet ipſa copula copulatiua, in ſua verò cōtradictoria mutatur, Vel. vnde iſtæ ſunt contrariæ Petrus, & iſte equus eſt irrationalis. Petrus & iſte equus non eſt irrationalis: iſtæ verò Contradictoriæ, Petrus, & iſte equus eſt irrationalis, Petrus, vel iſte equus non eſt irrationalis. Quando verò vtrumque complexum eſt per Vel, propoſitiones ſunt Subcontrariæ: Hoc autem intelligendum eſt, quando, Et, accipitur diuiſiuè, & Vel, disiunctiuè, & complexa conſtant ex partibus ſingularibus, Quādo enim copulatim, vel disiunctim accipiuntur, habentur tales propoſitiones pro ſingularibus, inter quas ſicut & inter ſingulares nonū eſt niſi ſola oppoſitio contradictoria, & talia ſubiecta inuariata debent manere, quod idē cenſendum eſt de propoſitionibus de ſigno Collectiuo. Vnde hæ ſolum opponuntur contradictoriè, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duo-

decim, Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim. Similiter iſtæ, Iſti Apoſtoli, & iſti alij & ſunt duodecim Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij non ſunt duodecim. Prætereà obſeruandum eſt, vt in ſignis mixtis habeatur ratio categorematis incluſi in illis quantum ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria, vniuerſale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria ſeruatur vniuerſalitas: in Subcontraria verò particularitas. Vnde huius propoſitionis, Nunquam homo currit, Contraria eſt, ſemper omnis homo currit. Cōtradictoria vero, Aliquando homo currit. Poſtremo obſeruandum eſt, eſſe aliquot ſigna etiam Mixta, & ſyncategorematica, quæ non plenam habent vniuerſalitatem, nec particularitatem, ac inde Incompleta dicuntur, & in talibus propoſitionibus Contradictoria maximè reperitur oppoſitio. Cauere autem oportet, vt in vna propoſitione fiat vniuerſale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppoſitio. Vnde iſtæ non opponuntur, Vterque homo currit, vterque homo non currit, ſeu neuter homo currit, cum in vtraque maneat eadem vniuerſalitas, & particularitas, cum ſignum vtrunque per Et, & per Vel, exponatur, vt diximus.

Iſtæ tamen contradicunt, Vterque oculus eſt dexter, Alter oculus non eſt dexter, quia id quod in vna exponitur per vel, in altera

expo-

exponitur per Et. & ita particularitas in vniuerſalitatem & è contra mutatur, vt patet exponenti. Idem iudicandum eſt de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incompletè vniuerſalia ſunt, ac proinde optimus contradicendi modus eſt toti propoſitioni negationem apponere: Bis cantaui Miſſam. Non cantaui bis Miſſam. Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, penſanda ſunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Contradictione, & alijs oppoſitionibus. Propterea eis debet addi ſignum vniuerſale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in contrarijs maneat Et. in Contradictorijs vero in vna, Vel, in altera. Et in vtraque ſubcõtraria. Vel vnde iſtæ ſunt contrariæ, Omnis homo, & equus currit, iſtæ cõtradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Iſtæ currit ſubcontrariæ, homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de ſubiecto, nam verbum complexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, ſunt contrariæ, nec oportet mutare illud, Vel. Ex his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, ſolam Contradictoria ſor-

tiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in Conditionali,& Cauſali per negationis appoſitione,vt,ſi ſol lucet dies eſt,Non ſi ſol lucet dies eſt. Quia æſtas eſt,calor eſt, Non quia æſtas eſt:calor eſt. In diſiunctiua verò & Copulatiua eſt participalis alius contradicēdi modus. Nam Diſiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compoſitæ inter ſe contradicunt.Iſte enim Contradictoriæ ſunt, nullus homo eſt animal ; & nullus equus eſt albus : homo eſt Animal,vel equus eſt albus.Poſſent etiam inter has Contrariæ,& ſubcontrariæ ſecundum partes aſsignari ſed id intelligenti, quæ dicta ſunt, facere non erit difficile.

De legibus oppoſitarum. Cap. XIV.

HÆc autem lex, & natura Contradictoriarum eſt,vt in nulla materia vtraque ſimul vera, aut falſa eſſe poſsit, ſed ex vnius veritate alterius falſitas, & ex falſitate veritas ſequatur, Contrariarum lex eſt,vt in materia naturali, & remota altera vera, altera falſa neceſſario ſit ; In materia contingentes vtraque fal ſa eſſe poſsit, nunquam tamen veræ:vnde ex vnius veritate alterius falſitas colligitur, quia vtraque vera nequit eſſe: tamen ex vnius falſitate alterius veritas non infertur,cùm vtranque falſam eſſe formaliter non repugnet.

Sub-

Subcontrariarum lex,in materia Naturali &Remota eadem eſt cum alijs,in materia vero contingenti vtraque vera formaliter eſſe poteſt, non tamen falſa vnde ex vnius falſitate alterius veritas,non tamen ex alterius veritate,alterius colligitur falſitas.

Subalternarum lex eſt,vt in materia Naturali,& Remota ſimul veræ, vel falſæ ſint : in materia verò Contingenti altera vera,altera falſa poteſt eſſe,ita tamen vt,ſi vniuerſalis eſt vera : particularis ſit vera : at ſi particularis falſa,vniuerſalis ſit falſa,non contrà:poteſt enim particularis eſſe vera,& vniuerſalis falſa.

Sunt autem aliquot regulæ pro vſu & cognitione oppoſitarum propoſitionum. Prima regula:Propoſitis duabus propoſitionibus oppoſitis,ſi Subalternans vnius eſt contraria alterius,illæ ſunt Contradictoriæ,verbi gratia: omnis homo eſt albus , homo non eſt albus , ſunt contradictoriæ, nam Subalternans illius negatiuæ quæ eſt iſta , nullus homo eſt albus, eſt Contraria prioris ſcilicet , Omnis homo eſt albus. Perinde eſt ac ſi dicamus,in Contradictorijs,Subalternans particularis eſt Contraria propoſitionis vniuerſalis.

Secunda.Datis duabus oppoſitis,ſi affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ , nec inferatur ab ea, illæ ſunt Contrariæ , ac ſi dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ;omnis homo eſt albus, nul

lus homo eſt albus,illa affirmatiuæ infert hãc Homo eſt albus,quæ eſt contradictoria negatiuæ illius.

Tertia: Si ex contradictoria negatiuæ ſequatur affirmatiua, illæ ſunt ſubcontrariæ, Homo eſt albus, homo non eſt albus,ex contradictoria huius negatiuæ quæ eſt, Omnis homo eſt albus,ſequitur illa affirmatiua,Homo eſt albus, & non contra, Propterea illæ ſunt ſubcontrariæ, perindè eſt ac ſi dicatur, Contradictoria ſubcontrariæ infert aliã ſubcontrariam.Quarta. Si contradictoria vnius eſt Contraria vel ſubcontraria alterius, illæ ſunt Subalternæ, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus.Contradictoria particularis eſt Contraria vniuerſalis, & Contradictoria vniuerſalis eſt Subcontraria particularis,ac propterea illæ ſubalternæ.

De Aequipollentia. Cap. XV.

AEquipollentia eſt duarum propoſitionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem a varijs ſignis prouenians. Vnde tales propoſitiones ſe mutuò inferunt,prodeſtque hoc ad obſcuras,propoſitiones in clariores reſoluendas.Sunt autem aliquot regulæ obſeruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuicunque præponatur negatio, fit alteri æqui-

æquipollens. Verbi gratia Omnis homo eſt albus, aliquis non eſt albus. Si priori addas negationem, & dicas; Non omnis homo eſt albus, æquiualet illi Aliquis homo non eſt albus: ſi huic addas negationem, Non aliquis homo non eſt albus, æquiualet huic, Omnis homo eſt albus. Vſus huius regulæ eſt, Quando tibi oblata fuerit propoſitio habens præpoſitam negationem, cuius vis tibi ignota eſt de me negationem, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præpoſita.

Secunda: Datis duobus contrarijs cuicunque poſtponatur negatio fit alteri æquipollens; Nullus homo eſt albus, omnis homo eſt albus: ſi dicas Nullus homo non eſt albus, æquiualebit huic omnis homo eſt albus; ſi dicas omnis homo non eſt albus, æquiualebit alteri nullus homo eſt albus. Huius regulæ idem eſt vſus ſicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus ſubalternis cuicunq. præponatur, & poſtponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo eſt albus, Homo eſt albus, ſi dicas, Non omnis homo nõ eſt albus, æquipollet huic, aliquis homo eſt albus: ſi autem dicas: Non aliquis homo non eſt albus; æquipollet huic; Omnis homo eſt albus. Idẽ in his: Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Si enim dicas; Nonnullus homo non eſt albus, æquipollet, Aliquis homo nõ eſt albus:

particulari verò huic nõ congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem eſt vſusſqui & aliarum. Eſt autem hæc negationis virtus, vt cadens ſupra terminum ſupponentem vniuerſaliter, faciat eum ſupponere particulariter, & cadens ſupra particulariter ſupponentem, faciat eum ſupponere vniuerſaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet Quidam non. Non nullus, Quidam, Non aliquis, Nullus, Omnis non, Nullus, at, Nullus non, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit ſupra ſubiectum, alterum ſupra prædicatum, vt Omnis homo non eſt albus. Nullus homo non eſt albus.

Ex hoc ſequitur quod paritas negationũ virtute affirmat, imparitas negat, quãdo partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſsiſſet. Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicẽt affectum, ſolent negationes multiplicare præſertim quando plura nomina ad vnum verbũ referuntur, quorum vnum ab altero non pendet, ita vt cum ſingulis verbum accipi poſsit, & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda nec ex his ſtrictis Dialecticorum regulis eſt penſanda vt, Iſte non veretur Deũ neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tẽpore, nullo momẽto quieſcit, ideſt, nullus homo, aliquo tẽpore, loco, aliquoue momento quieſcit.

De

De Conuerſione. Cap. XVI.

CONuerſio eſt, duarum propoſitionum vnius ad alteram per extremorum tranſpoſitionem conſequentia neceſſaria : cuius Antecedens dicitur Propoſitio conuerſa, conſequens autem Propoſitio conuertens, nec oportet ſit mutua inter eas conſequentia, hęc enim conuerſio eſt, Omnis homo eſt animal, ergo animal eſt homo. non ſemper tamen valet contra à conuertente ad conuerſam, vt, ſi conuertatur, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod album eſt homo, non tamen contra valet, aliquod album eſt homo. ergo Omnis homo eſt albus.

Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt Conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, quando ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo, Homo eſt animal, ergo animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt, quando extrema mutantur manēte qualitate, mutata tamen quantitate, quæ Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua, & negatiua conuertuntur, vt omnis homo eſt animal, ergo aliquod

ani-

animal eſt homo. nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manēte eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur non ſolùm quantum ad ordinem, ſed etiam quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua. in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuā conuertuntur, vt omnis homo eſt animal, ergo Omne non animal eſt non homo, homo non eſt lapis, ergo non lapis, non eſt non homo. In hac autem conuerſione illud obſeruandū eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis, non enim ſequitur, Omnis homo eſt ens, ergo omne non ens eſt non homo. Prior namque eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectam non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autē ponatur Conſtantia ſubiecti conuerſæ: nō enim ſequitur Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum eſt non Antichriſtus, nam iſta poſterior vera non eſt, cùm cuncta quæ modo bona non ſunt ſint non Antichriſtus; quod ſi Antichriſtus modo eſſet, & ſupponeret iſte terminus eſſet vera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem iſtæ conuerſiones his carminibus exprimi:

Simpliciter feci, conuertitur Eua per acci.
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota.
Aſſerit, A, negat E, ſunt vniuerſaliter ambæ
Aſſerit, I, negat O, ſunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propoſitiones conuertendas. per A, intelligitur vniuerſalis affirmatiua per E, vniuerſalis negatiua. per I, particularis affirmatiua, per O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obſeruanda ſunt.

Primò, In conuerſione accipiatur totale extremum, vnde quando expreſſum non eſt, debet fieri reſolutio, vel quando aptè fieri non poteſt, debet fieri aliquà circumlocutio. Iſte liber eſt Ariſtotelis, ergo aliquod ens Ariſtotelis eſt iſte liber, Nullus homo eſt omnis homo, ergo nihil quod ſit omnis homo, eſt homo. Ceruus velociter currit. Currens velociter eſt ceruus.

Secundò, obſeruari debet genus ſuppoſitionis, vt non mutetur ex ſimplici in perſonalē, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo eſt nomen, ergo nomen eſt homo. Leo eſt ſpecies, ergo ſpecies eſt leo, niſi ſit eadem ſuppoſitio.

Tertiò, obſeruetur eadem Ampliatio, non enim valet ſenex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit ſenex. Sed debet aliquid aſſumi ad ſeruan-

uandam terminorum Ampliationem,ſcilicet ille,qui fuit iuuenis,eſt, vel fuit ſenex. Baſilica incipit eſſe, non valet aliquod incipiens eſſe eſt Baſilica,ſed aliquod incipiens eſt,vel erit baſilica, ſimiliter conuertatur, Adam eſt prior Antichriſto, ergo aliquod prius Antichriſto eſt vel fuit Adam. Obſeruanda eſt etiam appellatio,ſi qua occurrerit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER TERTIVS.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enunciationis Modalis.

CAP. I.

DE Enunciationis abſolutè prædicatum ineſſe ſubiecto enunciantibus, pariterque de compoſitis, & earum omnium proprietatibus hucuſque egimus: Nunc de ſimplicibus quibuſdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, diſſeramus.

mus. Circa eas autem tria oportet ſpeculari, earum ſcilicet Æquipollentiam, Oppoſitionem, & Conuerſionem, non enim in his aliarum eadem obſeruantur præcepta, & leges. Eſt autem Modus, parti vel toti propoſitioni adiacens determinatio. Modi enim non aliud ſunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum quæ communia, & indifferentia ſunt. Qui enim dicit, homo diſputat, indeterminatè profert hominem, at cùm dicitur, homo albus diſputat, iam ratione illius adiecti ſubiectum reſtrictum eſt, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt, alter, qui additur parti propoſitionis; nempè nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi ſunt nominum, ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia, quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum contingens: dicimus enim, hominem eſſe animal verum eſt, hominem currere contingens eſt, qui modi totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos enunciationes modales, de quibus eſt conſideratio, conſtituere exiſtimauerint; tamen adhuc inter huiuſmodi modos diſtinguendum videtur ſunt enim quidam enunciationis cõ-

poſi-

poſitionem ita determinantes, vt ſimul etiã eiuſdem enunciationis materiam determinent, ac indicent; & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio.

Eſt igitur Modus qualiter hic conſideratur, vox ſignificatiua, enunciationis compoſitionem ratione materiæ determinans. Cùm autem triplex ſit materia, vt ſuperiùs diximus. Neceſſaria, Remota, contingens, triplex etiam modus erit. nempè Neceſſarium, Impoſsibile, Contingens: nam & ſi ponatur quartus, ſcilicet poſsibile, re tamen cum contingenti idem eſt. En igitur, quid Modus, & quotuplex ſit. Modalis autem Enunciatio eſt, quę aliquo ex his modis eſt determinata, quę pari ratione triplex eſt ſecundum modorum numerum, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecundùm vocem conſiderentur. Eſt autem obſeruandum, modos dupliciter vſurpari: vno modo aduerbialiter, nempè cum dicimus, homo impoſsibiliter eſt lapis. Deus neceſſariò eſt vnus, Petrus contingenter, ſeu poſsibiliter diſputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem diſputare eſt contingens, Deum eſſe vnum eſt neceſſarium. Eſt autem diſcrimen, cùm enim nominaliter ſumuntur, locum habent prædicati, & quæ ſimplex erat enũciatio, in infinitiuũ mutatur, & vnius habet ſubiecti rationem, vt ſi dicas, hominẽ

diſpu-

diſputare eſt contingens; vna eſt enunciatio Categorica,cuius ſubiectum totum illud eſt, hominem diſputare, quod dici ſolet, Dictum Prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet, eſt contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiuſmodi. Cum verò Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur,vt,ſi dicas, homo neceſſariò eſt animal,equus poſsibiliter eſt albus.Vtcunq. autem, ſiue Nominaliter, ſiue Aduerbialiter modus ſumatur biſariam in enunciatione cõſtituitur: vno modo intra ipſius extrema, ſeu intra partes dicti, vt Homo poſsibiliter diſputat,& hominem poſsibile eſt diſputare, altero autem modo extra totam Enunciationẽ, vel dictum,ſiue antè, ſiue poſt,vt poſsibiliter Homo diſputat,vel Homo diſputat poſsibiliter:ſimiliter,poſsibile eſt hominem diſputare vel hominem diſputare eſt poſsibile. idem de alijs cenſendum eſt modis.

Solet autem a quibuſdam non parũ diſcriminis inter iſta aſsignari. Cùm enim modus, ſiue Nominalis,ſiue Aduerbialis medius eſt, modalem diuiſam; Cum verò extra eſt, modalem compoſitam facit. Eſt autem Modalis diuiſa, in qua prædicatum denotatur ineſſe ſuppoſito ſubiecti, quod maximè terminis cõnotatiuis accidit,vt ſi dicas, album poſsibiliter eſt nigrum,ſenſum diuiſum facit, nempè,

corpus

corpus illud,quod album eſt,poſſe eſſe nigrũ, ſed diuisè,ideſt, non vt quando album eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis,calidum contingenter eſt frigidum, ambulantẽ poſsibile eſt ſedere: ſcribentem contingit nõ ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt in qua partes,dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul vniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſsibile, ſenſus compoſitus eſt, nempè impoſsibile, eſſe,quod ambulans,dum ambulat,ſedet. Idẽ ſenſus eſt in alijs,ſcilicet calidum eſſe frigidũ impoſsibile eſt dum calidum eſt,ſeu impoſsibile calidum eſt frigidum, contingenter albũ eſt dulce. At quamuis iſta diſtinctio ſenſus compoſiti, & diuiſi ſit veriſsima, & tales Enũciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit: non tamen refert quantum exiſtimo quod modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunque collocetur,vtrunque ſenſum admitti, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt, quamuis ſi aures conſultamus,modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur,ſed id non ſemper eſt,nec in Ariſtotele habet fundamentum.

De qualitate, & quantitate Modalis. *Cap. II.*

DE enunciatione de Modo aduerbiali nūc prætermiſſa poſtea dicemus. Interim de ea,quę Modo conſtat nominali tractemus ac primùm de eius qualitate poſteà verò de quantitate,Modalis igitur & vera, & falſa dicitur. Eius tamen veritas & falſitas ſecundū modi naturam penſanda eſt, & non ſolùm ab eo,quod res eſt vel non eſt ſimpliciter, quod hiſce regulis fiet manifeſtum.

Prima: Modalis de neceſſario vera eſt cuius dictum reducitur ad propoſitionem neceſſariam,vnde iſta hominem eſſe animal eſt neceſſe,vera eſt,quia dictum illud reducitur ad propoſitionem hanc neceſſariam homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſsibilem, vel contingentem. iſtæ enim falſæ ſunt hominem non eſt animal eſt neceſſe, & equum eſſe album eſt neceſſe,ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſsibilis,ſcilicet,homo non eſt animal,& altera contingens,quamuis vera ſit, ſcilicet, equus eſt albus,Tales autem propoſitiones,in quas Dicta reducuntur, dicuntur propoſitiones de ineſſe.

Secunda regula. Enunciatio de Impoſsibili

li eſt vera cuius de Ineſſe, nempè illa propoſi tio,ad quam dictum reſoluitur, eſt impoſsibi lis. Vnde iſta vera eſt, hominem eſſe equum eſt impoſsibile, cùm reducatur in illã, homo eſt equus,quæ eſt impoſsibilis. Illa verò falſa eſt,cuius de ineſſe, vel eſt neceſſaria, vel contingens,ob quam rationem iſtæ falſæ ſunt hominem eſſe animal eſt impoſsibile, & equum eſſe album eſt impoſsibile.

Tertia regula. Enunciatio de poſsibili vera eſt, cuius de ineſſe non eſt propoſitio impoſſibilis, ſiue ſit neceſſaria, ſiue ſit contingens, vnde iſtæ veræ ſunt, hominem eſſe animal eſt poſsibile, equum eſſe album eſt poſsibile, licet de præſenti nullus equus ſit albus, vnde aduerte. Illud in præſenti dici poſsibile quod poteſt eſſe, ſiue ſit, ſiue non ſit, ſiue poſsit non eſſe, ſiue non poſsit non eſſe. Illa autem falſa eſt, cuius de Ineſſe eſt propoſitio nec neceſsaria nec contingens, ſed impoſsibilis. iſtæ nanque falſæ ſunt, hominem non eſse animal eſt poſsibile, & equum eſse canem eſt poſsibile, vtrunque enim horum impoſſibile eſt. Pro Contingenti verò non conſtituitur alia regala præter hanc eandem de Poſsibili: quia Contingens, vt hic conſideratur, inter modos idem re ſignificat quod poſſibile, vt inferiùs dicemus. In his autem propoſitionibus ineſse vnum attendi debet, vt ſeruetur idem tempus in ipſis quod erat in

dictis,vnde iſta, Petrus cucurriſſe eſt contingens,reducenda erit in hanc de Ineſſe, Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compoſitis oportet intelligere. diuiſæ enim prius reſoluendæ ſunt ratione connotationis ſubiecti,vt hoc album poſsibile eſt eſſe nigrum,reſoluatur,hoc quod eſt,vel poteſt eſſe album,poſsibile eſt eſſe nigrum,cũ ampliatione ſemper extremorum; poſtea reducatur ad ſuam de in eſſe cum materiali ſubiecti ſcilicet,hoc eſt nigrum eſt poſsibile.idẽ in alijs modus. ſi enim ad ſuam de ineſſe reſolueretur immediatè eſſet falſa, ſcilicet album eſt nigrum eſt poſsibile,& tamen illa diuiſa vera erat. præterea diuiſa prius debet reſolui in ſingulares, quando eſt de ſubiecto communi, & poſteà ſingulares adde ineſſe reduci poſſunt.

Quarta Regula,Modales omnes veræ ſunt neceſſariæ, Falſæ autem Impoſsibiles, nunquam Contingentes ſunt. Quamuis enim dicta Modaliũ aliqua neceſſaria, aliqua impoſſibilia,aliqua contingentia reperiantur:tamẽ ipſæ Modales ſi veræ, neceſſariæ, ſi falſæ, impoſsibiles ſunt, vnde iſta neceſſaria eſt, equũ eſſe album eſt contingens,quia ita eſt, nec poteſt aliter eſſe, quin ſit contingens, equum album. Iſta autem eſt impoſsibilis,equum eſſe album eſt neceſſarium,& ita,hominem eſſe doctum eſt impoſsibile,pariter eſt impoſ

ſibilis.

ſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceſſariam, & aliud eſſe de modo neceſſario; poteſt enim eſſe propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo contingenti, vti diximus, & ſimiliter eſſe Impoſsibilem,& de modo neceſſario:tunc enim ducitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit vera, aut falſa, neceſſaria, vel impoſsibilis. Inter haſce Modales quædam Affirmatiuæ, quædã Negatiuæ etiam reperiuntur: earum tamen negatio vel affirmatio non a dicto,ſed a copula ipſius modi petenda eſt, vt illa ſit affirmatiua ,cuius copula modi affirmata eſt quantumcumque dictum affirmetur vel negetur: Iſtæ enim affirmatiuæ ſunt hominem non eſſe animal eſt impoſsibile, Petrum currere eſt contingens,& ſimiles. Illa verò negatiua eſt, cuius copula modi negatur, quantumcumq. dictum affirmetur,vel negetur: iſtæ enim negatiuę ſunt hominem currere non eſt impoſſibile,equum non eſſe album non eſt neceſſe, & aliæ huiuſcemodi.

In Modalibus etiam quantitas ineſt, quædam enim eſt vniuerſalis,quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas ſumi poteſt. Altero modo ex parte ipſius modi,vt illa ſit vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem illa particularis, quæ modum ſortitur particularem. Sunt autem modi vniuerſales

duo, impoſsibile,& neceſse, duo autem particulares, contingens nempè,& poſsibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale,& Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio, ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppoſitione,& Aequipollentia earum habenda eſt ratio quantitatis modi: ac propterea cenſenda eſt vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, quantumcunque dictum ſit ſingulare. E contra particularis erit, quæ modum habet particularem, quantumcumq. dictum ſit vniuerſaliter ſumptum.

De Modalium Aequipollentia.
Cap. III.

CVm igitur quatuor ſint modi, etiã erunt propoſitiones Modales ſecũdum genus, quædam de poſsibili, quædam de contingenti quædam de impoſsibili, quædam de neceſſario. Contingens autem dupliciter accipitur vno modo vt opponitur neceſsario, vt idem ſit contingens,& id quod poteſt eſse,& non eſse. Altero modo vt idem dicatur quod poſſibile, ſcilicet quod poteſt eſse,& ſic eſt ſuperius ad neceſsarium: quod enim neceſsarium eſt, poteſt eſse, non tamen omne quod poteſt eſse, eſt neceſsarium,& ſic ſumitur in

præ-

præſenti iſte modus, non priori modo, vnde re non differunt contingens, & poſsibile, ſed voce tantùm.

Quælibet autem harum quatuor propoſitionum quatuor habet ſub ſe ſpecies, prima eſt in qua dictum & modus affirmantur, vt Petrum currere eſt poſsibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſsibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere eſt poſsibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſsibile. Petrum non currere eſt neceſſe. Tertia eſt. in qua dictum affirmatur & modus negatur, vt Petrum currere non eſt poſsibile, & ſic conſequenter in alijs modis. Quarta eſt in qua vtrunque negatur, vt Petrum non currere non eſt poſsibile: idem in alijs, quas omnes propoſitiones ſequens tibi figura manifeſtat, vbi ſingulæ ſecundùm ſuos modos collocantur in ſingulis quadrangulis.

POSSIBILE.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt poſsibile.

IMPOSSIBILE.

Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt impoſs ibile.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt impoſs ibile.

CONTINGENS.

Petrum currere eſt contingens.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum non currere non eſt contingens.

NECESSE.

Petrum currere eſt neceſſe.
Petrum non currere eſt neceſſe.
Petrum currere non eſt neceſſe.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

Digitized by Google

His conſtitutis aduertendum eſt, ſingulas vnius modi habere ſingulas aliorum modorum æquiualates, vna enim de poſsibili, quæcumque ſit, habet alteram de contingenti, & aliam de impoſsibili, & aliam de neceſſario ſibi æquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum: quæ tamen propoſitiones æquipolleant, ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ licet de vno modo ſint. per eum tamen reliqui cognoſcuntur.

Prima Regula. Propoſitio de poſsibili vtroque affirmato æquiualet vni de Contingenti vtroque affirmato, & alij de Impoſsibili de modo ſolum negato, & alij de Neceſſario de vtroque negato: & ſic omnes hæ quatuor propoſitiones ſunt æquipollentes, Petrũ currere eſt poſsibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere non eſt impoſsibile. Petrum non currere non eſt neceſſe.

Secunda Regula. Propoſitio de poſsibili de dicto ſolum negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto ſolùm negato, & vni de Impoſſibili de vtroque negato, & vni de Neceſſario de modo ſolùm negato, vnde hæ quatuor æquiualent, Petrum non currere eſt poſsibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere non eſt impoſsibile. Petrum currere non eſt neceſſe.

Tertia Regula. Propoſitio de poſsibili de modo ſolum negato æquipollet vni de Con-

tin-

tingenti de modo ſolum negato,& vni de impoſsibili de vtroq. affirmato, & vni de neceſſa rio de dicto tantùm negato, vnde iſtæ ſunt æquiualentes.Petrum currere non eſt poſsibi le. Petrum currere non eſt contingens.Petrū currere eſt impoſsibile.Petrum non currere eſt neceſse.

Quarta Regula . propoſitio de poſsibili vtroque negato æquiualet vni de Contingenti vtroque negato , & vni de Impoſsibili de dicto ſolum negato , & vni de Neceſſario de vtroque affirmato , vnde iſtæ æquipollent.Petrū non currere non eſt poſsibile . Petrum non currere non eſt contingens . Petrum non currere eſt impoſsibile . Petrum currere eſt neceſse.

Vnum tamen in his omnibus obſeruandū eſt,vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi,varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolum de neceſsario,vt ſi in alijs eſt particulare,in propoſitione de neceſsario fiat vniuerſale, vel , ſi in his eſt particulare , in illis fiat vnuerſale . vnde iſtæ æquiualent, hominem currere eſt contingens, hominem currere nō eſt impoſsibile,omnem hominem non currere non eſt neceſse. Vel ſi in illis aſsumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi , aliter non æquiualerent . Sequentes figuræ has omnes manifeſtant .

AE-

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt contingens.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES DE SVBIEcto communi.

Hominem currere eſt poſsibile.
Hominem currere eſt contingens.
Hominem currere non eſt impoſsibile.
Omnẽ hominem non currere non eſt neceſse

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem currere non eſt poſsibile.
Hominem currere non eſt contingens.
Hominem currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem non currere eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere eſt impoſsibile.
Hominem non currere eſt contingens.
Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere non eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Hominem non currere non eſt contingens.
Hominem non currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere eſt neceſse.

Si tamen iſta faciliùs cognoſcere deſideras, per quaſdam voces poteris ea in promptu habere,quæ ſunt ab antiquis excogitatæ, ſcilicet,Amabimus,Edentuli,Iliace, Purpurea, in quibus continentur quatuor vocales,A,E, I,V.A,deſignat modalem, cuiuſcunq. ſit modi affirmatiuam,de vtroque.E,negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo.I, negatiuam de modo,affirmatiuam de dicto. V,negatiuã de vtroque. Aduerte præterea in illis ſingulis vocibus eſse quatuor vocales,prima ſignificat de poſsibili, ſecunda ſignificat propoſitionem de contingenti,tertia de impoſsibili: quarta de neceſsario. illæ ergo ſunt æquipollentes,quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabimus,prima enim eſt de poſsibili, & quia eſt, A, eſt tota affirmatiua. Petrum currere eſt poſsibile, ſecunda eſt de contingenti & quia eſt A, eſt tota etiam affirmatiua. Petrum currere eſt contingens, tertia eſt de impoſsibili,& quia eſt, I,eſt negatiua tantùm de modo. Petrum currere non eſt impoſsibile, quarta eſt de neceſsario, & quia eſt,V,eſt tota negatiua. Petrum non currere, non eſt neceſse. Omnes hæ quatuor inter ſe ſunt æquipollentes, ſimiliter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, ſeruando eundem ordinem. Quod ſi velis propoſita aliqua modali, eius Æquipollentes cognoſcere, colloca eam in ſua voce, & tunc ſume alias ſecun-

dum

dum illam vocem poteſt autem cognoſci, in qua voce ſit, ſi fuerit de poſsibili, conſiderando primas vocales quæ ei conueniant, ſi fuerit de contingenti, conſiderando ſecundas: tertias verò, ſi fuerit de impoſsibili quartas ſi de neceſſario: verbi gratia, Petrum currere eſt impoſsibile, continetur in iliace, vbi tertia eſt de impoſsibili toto affirmato, tunc ſumere oportet alias æquipollentes ſecundum vocalium ordinem, & qualitatem, prima eſt de poſsibili de modo ſolum negato, quia eſt, I, ſecunda de contingenti eodem modo, tertia eſt illamet, quarta eſt de neceſſario de dicto tantum negato, quia eſt, E, idem in alijs modis vniformiter.

De oppoſitione Modalium. Cap. IV.

AEquipollentia Modalium perſpecta facile eſt earum oppoſitionem inuenire, omnes enim propoſitiones, quæ ſunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula ſuperior, ſunt ſubcontrariæ earum, quæ ſunt in Edentuli, de quibus fuit ſecunda regula. Prætereà omnes, quæ ſunt in Iliaca de quibus fuit tertia regula, ſunt contrariæ earum quæ ſunt in Purpurea de quibus fuit quarta regula. Prætereà quæ ſunt in iliace, & in amabimus cõtradicunt. Similiter & illæ quæ ſunt in purpurea & edentuli, deniq. illæ, quæ ſunt in purpurea, & Am-

& Amabimus ſunt ſubalternæ, & illæ pariter quæ ſunt in Iliace & Edentuli, quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

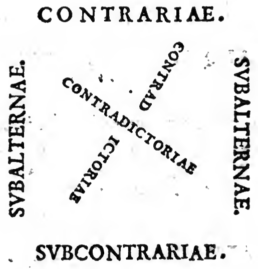
AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt contingens.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere eſt neceſse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt neceſse.

PVRPVREA. ILIACE.

AMABIMVS. EDENTVLI.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſse.

Quan-

Digitized by Google

Quando autem Modales ſunt de termino communi, tunc in earum oppoſitione obſeruandum eſt, vt quoties dicta ſunt oppoſitæ qualitatis.ſcilicet,alterum eſt affirmatum,alterum negatum: tunc etiam mutetur quantitas ſubiecti, vt in vna ſit particulare, in altera vniuerſale,vnde ſi prima de Amabimus eſt hæc,omnem hominem currere eſt poſsibile,eius contradictoria erit iſta vltima de Iliace, hominem non currere eſt neceſſe, & eius ſubcontraria iſta prima de Edentuli,hominē non currere eſt poſsibile, quando vero dicta non ſunt oppoſita ſecundùm affirmationem,& negationem,non debet mutari quantitas, hæc autem regula ſemper vera eſt, tamen in contrarijs, licet manere eandem quantitatem vniuerſalem,& inſubcontrarijs particularem, vnde iſtæ ſunt contrariæ,omne animal non eſſe hominem eſt neceſſe;quæ eſt in Iliace, & omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in Purpurea, & iſte ſubcontrariæ hominem currere eſt poſsibile hominem non currere eſt poſsibile, prior eſt in Amabimus, poſterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta ſunt oppoſitę qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppoſitis. In ſubalternis verò quarum vna eſt de poſsibili, & altera de Neceſſario, obſeruandum eſt, ne dictum in poſsibili ſit vniuerſale, & in neceſſario par-

ticulare, ſed in vtroque vniuerſale, vel in neceſſario ſit vniuerſale, in propoſitione autem de poſsibili particulare: vnde iſtæ ſubalternantur, omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in purpurea, & omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, vel aliquod animal eſſe hominem eſt poſsibile: non tamen iſtæ, omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, aliquod animal eſſe hominem eſt neceſſe.

De Aequipollentia & oppoſitione Modalium ſecundum Ariſtotelem, & ipſarum conuerſione. Cap. V.

ARiſtoteles ſecundo Periher, quãuis modum communem, quem hactenus ſecuti ſumus in aſsignanda Modalium Æquipollentia, & Oppoſitione, non reprobet, alterum tamen veriorem modum ipſe docet quem pro ſtudentium exercitio nõ grauabor exponere, & ad methodum quandam facilẽ reducere. Ariſtoteles igitur eaſdẽ modales quas ſuperius enarrauimus, aſſumit, diuerſo tamẽ ordine diſtribuit. primo enim loco eam, quæ de neceſſario eſt, conſtituit: Secũdo eam, quæ de poſsibili: tertio de contingenti: Quarto de impoſsibili, cuius ratio optima eſt, id enim in anteriori loco ponendum eſt, quod vt antecedens ſe habet ad alterum, cùm igitur neceſſarium antecedat poſsibile (quod enim neceſſa-

ceſſarium eſt,poſsibile eſt,non tamen omne, quod poſsibile eſt, neceſſarium eſt: cum hominem eſſe album poſsibile ſit, non tamen neceſſarium) meritò à neceſſario potius, quàm a poſsibili incipiemus. Conſtituantur ergo quatuor rotuli, in quorum ſingulis ſint quatuor propoſitiones æquipollentes ex eiſdem Modalibus ſumpto initio ab ipſis de neceſſario, vti diximus, quæ facilius his dictionibus noſtris poterunt comprehendi, nempè, Argutule, Veſtigia, Sihé nietu, Mutabatis, Prima dictio eſt, Argutule, in qua ſunt quatuor Aequipollentes, prima de neceſſario tota affirmatiua denotata per A, nempè, Petrum eſſe animal eſt neceſſe. Secunda, de poſsibili tota negata denotata per primum, V, nempè, Petrum non eſſe animal non eſt poſsibile, tertia ſimiliter negata de contingenti per ſecundum V, vt Petrum non eſſe animal non eſt contingens, quarta de Impoſſibili de modo affirmato, & dicto negato ſcilicet Petrum non eſſe animal eſt impoſsibile hæ igitur quatuor æquipollentes ſunt. Pari ratione pro alijs tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes conſtitui incipiendo ſemper a neceſſario.

Quòd ſi oppoſitionē in his quæris, conſidera eas quæ ſunt in prima, & ſecuuda dictione, ſibi mutuò eſſe contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, ſubcontrarias, at quæ in pri

quæ autem in ſecunda, ijs quæ ſunt in quarta. Quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal non eſt contingens.
Petrum non eſſe animal eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal non eſt contingens.
Petrum eſſe animal eſt impoſsibile.

ARGVTVLE. VESTIGIA.

CONTRARIÆ.

MVTABATIS. SINE METV.

Petrum non eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal eſt contingens.
Petrum eſſe animal non eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal eſt contingens.
Petrum non eſſe animal non eſt impoſsibile

Oppoſitione autem & Aequipollentia vtcunque diſcuſsis, conuerſionem earundem modalium ſupereſt explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum eſt, Modales non eſſe conuertendas niſi ſecundum earum dicta. Modo, ſemper manente prædicato, & tunc ſit.

Prima propoſitio: Modales omnes de modo neceſſario, poſsibili, contingenti, affirmatis, impoſsibili verò negato, conuertuntur ſecundum ſui dicti conuerſionem, id eſt, ſi dictum fuerit vniuerſale affirmatiuum, conuertatur per accidens, ſi vniuerſale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, ſimpliciter, ſi particulare negatiuum non conuertatur; idē enim eſt iudicium de dictis, & de ſimplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obſeruabimus, vt quoties vniuerſalis affirmatiua de neceſſario conuertitur, ſi fuerit de ſenſu diuiſo mutetur in poſsibile, verbi gratia, omnē hominē eſſe animal eſt neceſſe conuertatur, aliquod animal eſſe hominem eſt poſsibile, niſi enim ſic conuertatur, multoties fient malæ conſequentiæ, vt patet in iſtis, omne nigrum eſſe corpus eſt neceſſe, non conuertitur aliquod corpus eſſe nigrū eſt neceſſe, hæc enim eſt falſa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum eſſe hominem eſt neceſſe, non conuertitur, aliquem hominem eſſe Grammaticum eſt neceſſe. Idem etiam obſeruandum erit in

vni-

vniuerſali negatiua, præſertim in ijs quæ modum aduerbialē habēt, vt inferius dicemus. Idem cenſendum de particulari affirmatiua quod de ipſa vniuerſali, vt mutetur neceſſarium in poſsibile, quando verò ſenſus compoſitus fuerit, non eſt opus mutare modum.

Secunda propoſitio. Modales omnes de impoſsibili affirmato, & de Contingenti poſsibili, & neceſſario negatis, non conuertuntur, quoties dictum eſt vniuerſale affirmatiuum, non enim valet, omne animal eſſe hominem eſt impoſsibile, vel non eſt neceſſarium, ergó hominem eſſe animal eſt impoſsibile aut nō neceſſarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propoſitio modales eædem, nempè de impoſsibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta ſimpliciter conuerti poſſunt, nempè cum ſunt vniuerſalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem eſſe animal eſt impoſſibile, conuertitur, nullum animal eſſe hominem eſt impoſsibile. Similiter, nullum animal eſſe hominem non eſt contingens, aut non poſsibile, aut non neceſſe, conuertitur, nullum hominē eſſe animal non eſt contingens, aut non poſsibile, vel non neceſſe.

Quarta propoſitio. Nihil prohibet modales per Contrapoſitionem conuertere, quando dicta vniuerſalia affirmatiua, aut particu

laria negatiua ſunt, ſicut & ſimplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, ſed tamen parum vtile eſt.

De Modalibus de modo Aduerbiali.
Cap. VI.

NOn parum ad proprietates propoſitionum cognoſcendas naturam horum modorũ intelligere prodeſt. Cum igitur modi quatuor ſint, ex his duo ſunt vniuerſales, Neceſſariò, & Impoſsibiliter, duo autem particulares, ex vniuerſalibus alter eſt affirmatiuus, ſcilicet, Neceſſariô: alter verò negatiuus, ſcilicet Impoſsibiliter. At vterque particularis eſt affirmatiuus, immò pro eodem ſumuntur, ſcilicet, Poſsibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus ſi poſtponatur negatio, ſcilicet, Poſsibiliter nõ, vel, Contingenter non Vnde neceſſario ſe habet, ſicut omnis: Impoſsibiliter, ſicut, Nullus; Poſsibiliter, ſicut, Quidam: Poſsibiliter non, ſicut, Quidam non. Ex quo patet, Neceſſario, & Impoſsibiliter, opponi contrariè: Poſſibiliter, & Poſsibiliter non, opponi ſubcontrariè: Neceſſario, & Poſsibiliter, ſubalternè: ſimiliter, Impoſsibiliter, & Poſsibiliter non. At neceſſario, cum poſsibiliter non: Impoſsibiliter, cum poſsibiliter, contradictoriè, vt ſequens figura facilè manifeſtabit. Similiter,

ſicut

ſicut, Omnis non, valet, Nullus: & Nullus nô, Omnis, ita Neceſſario non, Impoſsibiliter: & impoſsibiliter non, Neceſſario. Item ſicut, Non omnis, Quidam non: &, Nonnullus, Quidam, æquiualent: ita, Non neceſſario, Poſsibiliter nô: non impoſsibiliter, poſsibiliter. Demum ſicut, non quidam, nullus, non quidã non, omnis: ita etiam: non poſsibiliter impoſſibiliter; & non poſsibiliter non, neceſſario, æquipollent, vt eadem figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

Impoſsibiliter non.

NECESSARIO.

Non poſsibiliter non.

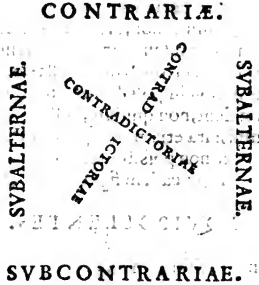
ÆQVIPOLLENTES.

Non neceſſario non.

IMPOSSIBILITER.

Non poſsibiliter.

CON-

ÆQVIPOLLENTES.

Non impoſsibiliter.

ÆQVIPOLLENTES.

Non neceſſario.

POSSIBILITER.

Non neceſſario non.

POSSIBILITER NON.

Non impoſsibiliter non.

Ex his facile erit, Oppoſitionem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire, hoc enim ante omnia obſeruandum eſt, vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi ſunt contrarij, vt iſte, homo neceſſario currit, homo impoſsibiliter currit, illæ ſubcontrariæ, quarum modi ſubcontrarij, quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt omnis homo poſſibiliter currit, omnis homo poſsibiliter nõ currit. Sic etiam in alij s oppoſitionibus, & tales propoſitiones dicuntur oppoſitæ, de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionem acceſſerit qu antitas ſubiecti debita cuique oppoſitioni, magis opponuntur & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto, & modo, vt ſi contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroque ſubiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tãtum: vnde iſtæ ſunt contrariæ de ſubiecto & modo omnis homo neceſſariò currit, omnis homo impoſsibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſsibiliter currit, homo poſsibiliter non currit: iſtæ contradictoriæ, omnis homo neceſſariò currit, aliquis homo poſsibiliter nõ curri t iſtæ ſubalter-

alternæ,Omnis homo neceſſariò currit, poſſibiliter homo currit,vel omnis homo neceſſario eſt animal, aliquis homo poſsibiliter eſt animal: tamen ratio præcipua oppoſitionis in modo conſiſtit,vt ea ſola ablata oppoſitio auferatur, ea vero poſita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppoſitiones,ſecundum quod multi ſunt modi æquipollentes,& oppoſitio ex modis ſolis,& oppoſitio ex modis cum ſubiecto poteſt ſumi,quorum exempla ſunt facilia.

Circa conuerſionem autem nõ eſt aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de ſimplicium conuerſione, ſed vniuerſalis affirmatiua per accidens conuertatur,particularis autem affirmatiua,& vniuerſalis negatiua ſimpliciter, vnde iſta, omnis homo poſsibiliter eſt animal conuertenda eſt in hanc, aliquod animal poſsibiliter eſt homo. hæc autem,nullus homo poſsibiliter eſt animal,in hanc nullum animal poſsibiliter eſt homo.Vnum autem aduertendum eſt, vt modus vniuerſalis affirmatiuus mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, vt, iſta creans neceſſario eſt Deus, conuertatur in hanc Deus poſsibiliter eſt creans.Eſt etiam aliud aduertendum, Modum impoſsibiliter in ſe habere negationem, ac propoſitionem reddere negatiuam, niſi ab alia negatione impediatur. Vnde iſta negatiua eſt omnis homo impoſsibili-

bili-

biliter eſt lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impoſsibiliter eſt homo, vel in hanc, nullus lapis poſsibiliter eſt homo: iſta autem affirmatiua eſt propter duas negationes, nullus homo impoſsibiliter eſt animal conuertenda in hanc, aliquod animal poſsibiliter eſt homo, vniuerſalis enim affirmatiua in particularem conuertitur. Denique maximè valor modorum eſt conſiderandus, ne eam quæ eſt affirmatiua in virtute, conuertamus ſicut negatiuam, & id quod erat particulariter ſumendum, vniuerſaliter ſumamus. Particularis verò negatiua de ſubiecto non eſt conuertenda, ſicut nec reliquæ Enunciationes. non enim conuertes, aliquod animal impoſsibiliter eſt homo, nec, aliquis homo poſsibiliter non eſt Grammaticus. Atque hæc de iſtis Modalibus, quæ nulla ratione ſunt paruipendenda, cum horũ modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoſcendas vſum exhibeat.

DE ENVNCIATIONIBVS.

De contingenti ſpecialiter ſumpto. Cap. VII.

ABſolutis Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis componebantur, ſupereſt vt vnum alium modum cuius Ariſtoteles in Prioribus meminit, explice-

plice-

plicemus, hic autem eſt contingens non in ea ſignificatione, qua ſuperius vſurpabatur illic enim contingens per poſsibili ſumebatur, vt illud eſſet contingens ſeu poſsibile, quod eſſe poteſt ſiue poſsit non eſſe, ſiue non poſsit non eſſe, ideò de neceſſario, atque etiam de exiſtenti non neceſſario prædicabatur hic autē pro alio contingens vſurpatur pro illo nempè quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe, ſiue ſit, ſiue non ſit, & hoc contingens repugnat & cōtradicit non ſolum neceſſario, ſed etiam impoſsibili: quod enim neceſſarium, aut impoſſibile eſt, contingens non eſt, tale autem contingent vocant ſpecialiter ſumptum. Huius natura eſt admodum conſideranda, habent enim hoc propoſitiones de neceſſario, vt ſi affirmatiuum dictum eſt neceſſarium, negatiuum ſit impoſsibile, & e contra, ſi negatiuū neceſsarium, affirmatiuum impoſsibile, vt ſi hominem eſse animal eſt neceſse, hominem non eſse animal eſt impoſsibile, & ſi hominē non eſse lapidem eſt neceſse, hominem eſse lapidem eſt impoſsibile. Hoc idem habent Enunciationes de impoſsibili, vt ſi vna oppoſita ſit impoſsibili, At de contingenti Enunciationes, ſi dictum oppoſitum eſt contingēs & alterum neceſsariò erit contingens, vt ſi hominem eſse album eſt contingeus, etiam & hominem non eſse album erit contingens, maxime in his quæ de ſenſu diuiſo ſunt. Ex

quo ſit vt negatiua de contingenti virtualiter ſit affirmatiua, cū eam ex ſe inferat, quod non fit in alijs modis, cum vna oppoſita non inferat alteram, vti diximus: & hoc notare maxime oportet pro Syllogiſmis de contingenti, traditis ab Ariſtotele in primo priorū, quos explicabimus in quarto libro. Enunciationes autem de contingenti ſic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuerſalis & particularis conuertuntur, ſicut reliquæ, in particularis conuertuntur, ſicut reliquæ, in particularem affirmatiuam, at vniuerſalis negatiua conuerti non poteſt in vniuerſalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem eſse album eſt contingens, in hanc, nullum album eſse hominem eſt contingens, poterit tamen particulariter cōuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non conuertebatur, hic conuerti poteſt in particularem negatiuam: valet enim, aliquem hominem non eſse album eſt contingens, ergo aliquod album non eſse hominem eſt contingens, & hoc ſufficiat pro introductione huius in Ariſtotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

DE

DE EXPONIBILIBVS.

De Excluſiuis . Cap. VIII.

ENunciationibus Modalibus abſolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibuſdam alijs, quæ ob aliquem terminum, vel ſignum in eis incluſum multas ac varias in valore cōtinent propoſitiones, ac propterea obſcurum habent ſenſum per illas incluſas, quæ clariores ſunt, manifeſtandum tractemus, quas Exponibiles propoſitiones vocant, quem tractatum eo antiqui Dialectici probationes terminorum appellarunt, quòd tales propoſitiones per eas, quas in ſe includunt, quæ manifeſtiores ſunt, probari poſsint, haſque exponentes vocant. Inter huiuſmodi igitur Enunciationes primum genus eſt earum, quæ aliquo ſigno excluſiuo tenentur, quale eſt tantùm, ſolùm, & ſimilia, quarū duplex eſt modus, quædam enim dicuntur de excluſo extremo nimirum cum tale ſignum prædicatum determinat, & ab eo excluſionem facit, vt homo eſt tantum animal rationale: quædam abſolutè ex cluſiuæ dicuntur, cum tale ſignum totam modificat propoſitionem, quod fit, cùm ſignum ex parte ſubiecti tenetur, vtroque autem modo bifariam fit excluſio: aut enim

præ-

prædicatum eſt aliquis numerus, & tunc excluſio dicitur ſecundùm pluritatem, aut eſt aliqua alia res, & tunc excluſio dicitur ſecundum rem. Latè autem differunt Enũciationes hæ duæ, nempè quando eſt excluſio in prædicato, aut quando eſt excluſio in ſubiecto, vt videre eſt ex ſenſu diuerſo earundem enunciationum, hæc enim prędicabilia ſunt tantùm quinq; ſi excluſio fiat in prædicato, vera eſt: facit enim ſenſum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verum eſt, at ſi excluſio fiat in ſubiecto, ſcilicet, tantum prędicabilia ſunt quinque propoſitio eſt falſa, quia facit ſenſum, nulla alia, à prædicabilibus, eſſe quinque, quod quidem falſum eſt. Vtriuſque igitur modi expoſitio tradenda eſt. Et quidem eam quæ eſt de excluſo prædicato exponere facile eſt ſi auferamus ſignũ & à prædicato remoueamus, ſi fuerit numerus, quemcumque alium numerum, ſi fuerit res, quamcumque aliam rem. Iſta igitur prædicabilia ſunt tantum quinque, exponitur, prædicabilia ſunt quinque, & non plura, ſimiliter, homo eſt tantum animal rationale, exponitur, homo eſt animal rationale, & nihil aliud: at propoſitiones excluſiuas de ſubiecto excluſo non ita facile eſt exponere: diuidendæ enim prius ſunt, habent ſe namq. in quadruplici differentia, quædam ſunt integræ affirmatiuæ, id eſt, in quibus ipſum ſi-

gnum & propoſitionis copula affirmatur, vt tãtum homo eſt riſibilis. Secũdò quędam sũt harum oppoſitæ, quæ vnã habent præpoſitã negationẽ, vt, non tantum homo eſt riſibilis. Tertiò quædam ſunt de copula negata, de ſigno autem affirmato, vt tãtum homo nõ eſt riſibilis. Quartò quædam ſunt harum oppoſitæ de vtroque negato, vt, non tantùm homo non eſt riſibilis. Omnes autem iſtæ per hypotheticas propoſitiones reſoluendæ ſunt, quarum prior pars conſtet ex eodem prædicato & ſubiecto ipſius excluſiuæ ablato ſigno, poſterior autem ex eodem prædicato, & oppoſito ſubiecti, vt tantum homo eſt animal, exponitur, homo eſt animal; & nihil aliud ab homine, ſeu, nullum nõ homo eſt animal: nõ tamen omnes eodem modo exponendæ ſunt; ſed prima per copulatiuã, cuius prior ſit ipſamet excluſiua ablato ſigno, poſteri or negatiua vniuerſalis de oppoſito ſubiecti, vti diximus, vt, tãtum homo eſt riſibilis, homo eſt riſibilis, & nullum non homo eſt riſibilis. Huius autem negatiua diſiũctiuè eſt reſoluenda per partes contradictorias propoſitionibus prioris, vt, non tantum homo eſt riſibilis, exponitur, nullus homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo eſt riſibile. Tertia autem Propoſitio exponenda eſt Copulatiuè, ſicut prima, ita vt prior pars ſit ipſa excluſiua ablato ſigno, quæ in omnibus dicitur præiacens, & poſterior

ſterior vniuerſalis affirmatiua de eodē prædicato, & oppoſito ſubiecti ſicut in alijs, vt tantum homo non eſt riſibilis, exponitur, homo non eſt riſibilis, & quodlibet aliud a homine, ſeu omne non homo eſt riſibile. Quarta exponitur per diſiunctiuam ſicut ſecunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantùm homo non eſt riſibilis, Omnis homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo non eſt riſibile. Vnde ſemper habenda eſt regula, vt prima, & ſecunda reſoluantur contradictorio modo, ſimiliter tertia & quarta, propterea vtile erit in reſolutione ſecūdæ prius reſoluere primam, & in reſolutione quartæ prius reſoluere tertiam.

De oppoſitione excluſiuarum. Cap. IX.

ANtequam Oppoſitionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones aſsignare, quibus iuuenes proptiores ſint in iſtis excluſiuis reſoluendis. Sunt igitur hæ quatuor. Iſtæ, Regit, Proram, Clauo: quæ ſuo ordine ſingulæ, ſingulis excluſiuis deſeruiunt obſeruatis tamen illis duobus ſuperius enarratis: nempè vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, ſecunda, & quarta diſiunctiuè. Similiter, vt prior pars conſtet ex eodē prædicato, & ſubiecto, poſterior, ex eodē prędicato & oppoſito ſubiecti, obſeruatis etiam qua-

tuor vocalibus notandis pro alijs etiã, quæ inferius ſequuntur. A. denotat vniuerſalem affirmatiuam. E. vniuerſalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Eſt igitur prima dictio. Iſte, pro excluſiua tota affirmatiua ſcilicet, tantũ homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit particularis affirmatiua, ſecunda vniuerſalis negatiua, vt expoſitum eſt. Regit, pro negatiua non tantùm homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit vniuerſalis negatiua, poſterior particularis affirmatiua, oppoſito modo primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ ſunt iuxta vocales ſuas. Eſt etiam præter hæc conſideranda vis ſigni excluſiui: quemadmodum enim ſignum vniuerſale affirmatiuum diſtribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Excluſiuum oppoſito modo, immediatos confundit, mediatos diſtribuit, vt tantùm homo eſt animal, homo confunditur, animal diſtribuitur. Hinc eſt, quòd tales propoſitiones conuertuntur per vniuerſales affirmatiuas, vt tantùm homo eſt animal, conuertitur, omne animal eſt homo. In negatiuis hoc nõ valet, quia negatio mutat virtutem ſigni. Ex his Oppoſitiones in Excluſiuis inuenire non eſt difficile, illæ enim quæ copulatiuè reſoluuntur, ſcilicet prima, & tertia ſunt contrariæ, quæ verò diſiunctiuè, vt ſecunda, & quarta ſubcontrariæ, prima verò & ſecunda,

ter-

tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cũ quarta,& ſecunda cum tertia ſubalternæ, vt ſequens figura manifeſtat.

ISTE. PRORAM.

Tantum homo eſt animal.
Tantum homo non eſt animal.

CONTRARIÆ.

SVBCONTRARIAE.

ÇLAVO. REGIT.

Non tantum homo non eſt animal.
Non tantum homo eſt animal.

De Exceptiuis. Cap. X.

POſt excluſiuas ſequitur aliud propoſitionis genus quod propoſitio Exceptiua dicitur, quæ ſigno aliquo exceptionis modificatur, quale eſt præter, & aliud ſimile, in quibus obſeruandum eſt, vt terminus exceptus ſit inferior termino, à quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio fit, diſtribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominē eſt expers rationis. propter quod antiqui talem propoſitionem per tres exponentes manifeſtabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidē eſſet vniuerſalis, præiacens cum termino excluſo in ſubiecto, ſcilicet, omne animal aliud ab homine eſt irrationale: Secūda vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicetur ſubiectū Exceptiuæ de termino excepto, ſcilicet, omnis homo eſt animal: Tertia vniuerſalis negatiua, cuius ſubiectum ſit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ, ſcilicet, nullus homo eſt irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua ſcilicet, non omne animal præter hominem eſt irrationale, exponitur per Diſiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando eſt negatiua de copula, non de ſigno, vt omne animal præter hominem non eſt rationale, tunc copulatiuè per tres vniuerſales, prima negatiua, ſecunda, & tertia affirmatiua, de eiſdē ſubiectis & prædicatis,

ſicut prius, ſcilicet, nullum animal aliud ab homine eſt rationale, omnis homo eſt animal & omnis homo eſt rationalis. Huius autem negatiua per diſiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non eſt rationale. Quamuis autem hoc verum ſit, clarius, & diſtinctius reſolutio fiet, ſi per duas tantùm exponentes reſoluantur, omiſsis nempè ſecundis, nam cum exceptiuæ propriè non fiãt, niſi cum exceptus terminus continetur ſub eo à quo fit exceptio, non opus eſt, hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes his dictionibus facilius retineri, Date, Prompti, Penam, Pigro, quæ eadem via procedunt, ſicut in Excluſiuis, vt prima ſit pro prima exceptiua, & ita reliquæ ſuo ordine, ſimiliter prima, & ſecunda contradicant. tertia etiam, & quarta. At, prima, & tertia ſint cõtrariç, ſecũda, & quarta ſubcontrariç, vt facilè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. Cap. XI.

SVnt aliæ propoſitiones, quæ reduplicatiuæ dicuntur, eò quòd aliquod ſignum habeant, quod aliquid ſupra terminum præcedentem ſuperponat, vt homo inquantum rationalis eſt riſibilis, hæc autem ſigna dupliciter vſurpantur, aliquando termini præcedentis aliquam rationem manifeſtant, ſecundum quam aliquid ei denotatur cõuenire, vt, ens, inquantùm ens, eſt obiectum Metaphyſicæ,

color quatenus color, eſt obiectũ viſus, & tũc dicuntur ſpecificatiuè teneri. Aliquando cau ſam prædicati important, vt homo quatenus rationalis, eſt riſibilis, ideſt, cauſa cur homo ſit riſibilis eſt, quia rationalis eſt, & tunc qua druplex cõſtituitur. Reduplicatiuarum ſpecies ſicut in alijs. Primo eſt purè affirmatiua rum, homo inquãtum rationalis, eſt riſibilis. Secunda negatiuarũ de ſigno, non omnis homo inquantũ rationalis, eſt riſibilis. Tertia negatiuarũ ſolũ de copula, homo inquantum rationalis non eſt riſibilis. Quarta eſt, in qua totũ negatur, non omnis homo inquantũ rationalis, nõ eſt riſibilis. Et quamuis à multis harũ quælibet per quatuor exponentes manifeſtari ſoleat, id tamen inutile videtur, com modius autẽ & diſtinctius erit ad cauſales re ducere, & ſecundũ has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad cauſalẽ affirmatiuã, quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Secunda ad cauſalẽ negatiuam, non quia homo eſt rationalis homo eſt riſibilis. Reducitur tertia ad cauſalẽ affirmatiuã de ſolo conſequenti negato, vt, homo inquantũ rationalis non eſt riſibilis, id eſt, quia homo eſt rationalis nõ eſt riſibilis. Quarta verò ad cauſalẽ negatiuam de conſequẽti negato, vt non omnis homo inquantũ rationalis, nõ eſt riſibilis, ideſt, nõ quia homo rationalis eſt, riſi bilis nõ eſt. Sic igitur exponi congruè poteſt

re-

reduplicatiuà,quãdo cauſaliter tenetur:nam quãdo ſpecificatiuè tenetur, tũc nullo modo per cauſalẽ exponi debet, ſed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo,inquãtũ homo eſt ſpecies, ideſt homo, cõmuniter ſumptus, & in generali eſt ſpecies. Aliquãdo reduplicatio fit non in cauſa,ſed ſecundum conſequentiã ſolam. vt homo inquantũ riſibilis, eſt rationalis,ſed hoc raro, & tũc non per cauſalẽ, ſed per Conditionalẽ fiet expoſitio, ſcilicet, ſi homo eſt riſibilis,homo eſt rationalis.

De Exponibilibus quibuſdam verbis. Cap. XII.

PRæter ſigna Syncategorematica ſunt aliqua Categoremata, quæ cum obſcurum reddant propoſitionis ſenſum, expoſitione egent,inter iſta eſt verbum Differt, Aliud, & Diuerſum. Duplex harum propoſitionum conſtituitur ſpecies, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, vel,eſt alius ſeu diuerſus ab equo, & talis per tres exponentes exponẽda eſt, duæ priores ſint affirmatiuæ, per quas extremorum exiſtentia ſignificetur,tertia negatiua eorundem extremorum inter ſe,vt,homo eſt,& equus eſt, & homo non eſt equus. Poſterior ſpecies eſt negatiuarum, quæ diſiunctiuè contradictorio modo exponi debent,vt, homo non differt ab equo, homo non eſt, vel equus non eſt, vel homo eſt equus.

Sunt

Sunt etiam alia duo verba, quæ propoſitiones exponibiles, & affirmatiuas, & negatiuas conſtituunt, quæ ſunt, incipit & deſinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico inſtanti totum ſuum eſſe habent, aut perdunt, vel rebus, quæ ſpatio temporis, & ſucceſsiuè eſſe acquirunt, & deperdunt. Primi generis ſunt ſubſtantiæ. Secundi ſunt multa accidentia; & ſecundum hoc variè talia verba exponenda ſunt. Verbum Incipit, quando iungitur termino ſignificanti ſubſtantiam, eſt reſoluendum per copulatiuam, cuius prior pars ſit de præſenti affirmatiua, & poſterior negatiua de præterito cum iſto aduerbio Immediatè, per quod denotatur temporis illius preteriti propinquitas cum tali præſenti, vt homo incipit eſſe, homo eſt, & immediatè ante hoc non fuit. Quando vero iungitur termino ſignificanti rem quæ ſucceſsiuè habet ſuum eſſe, eſt reſoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars ſit de præſenti negato & futuro affirmato cum illo eodē aduerbio, calor incipit eſſe, calor non eſt, & immediatè poſt hoc erit. Si verò talis propoſitio fuerit negatiua, diſiunctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit eſſe, calor nunc eſt, vel, non immediatè poſt hoc erit. Verbum autem Deſinit, iunctum termino ſignificanti rem, quæ totum eſſe ſuum ſimul habet, exponi debet per copulatiuam, cuius

prior,

prior pars ſit de præſenti negato,& poſterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio, Petrus deſinit eſſe, Petrus non eſt, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus ſucceſsiuis, in hoc enim non eſt diſcrimen, motus deſinit eſſe, motus non eſt & immediatè ante hoc fuit, negatiua autem propoſitio diſiunctiuè contradictorio modo eſt exponenda ſicut in alijs omnibus. Horum rationes & cauſas quærere, altius eſt, quàm noſtra præſens patiatur ſpeculatio, eſt enim negotium Phyſicum, ſatis ſit Dialectico modum exponendi noſcere, cætera ſupponantur.

De Comparatiuis, & Superlatiuis. *Cap. XIII.*

SVnt etiam aliæ propoſitiones, quæ aliqua indigent expoſitione, quales ſunt propoſitiones de Comparatiuo, & Superlatiuo. Propoſitio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes: Prima eſt in qua ſubijcitur ſubiectum poſitiuo comparatiui. Secunda in qua ſubijcitur terminus comparatus. Tertia in qua vnum cum altero reſpectu poſitiui confertur, cum aduerbio denotante exceſſum: verbi gratia, leo eſt fortior homine, leo eſt fortis, & omnis homo eſt fortis, & leo eſt magis fortis. Aliquando Comparatiuum ſumitur abuſiuè, & tunc non ponit poſitiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum.

Quando autẽ propoſitio eſt negatiua, vt leo non eſt fortior homine, diſiunctiuè contradictorio modo eſt reſoluenda.

Superlatiuum verò aliquando ſumitur negatiuè, aliquando poſitiuè. Cum poſitiuè tenetur, reſolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars ſit propoſitio ex ſubiecto & termino Superlatiui compoſita, poſterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuerſaliter ſumpto; verbi gratia. Ariſtoteles fuit doctiſsimus Græcorum, Ariſtoteles fuit Græcus, & quocumque Græco doctior. At quando tenetur negatiuè, poſterior propoſitio erit vniuerſalis negatiua, in qua ſubijcitur terminus ſuperlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus eſt ipſum ſubiectum, vt Cicero fuit eloquentiſsimus latinorum, ideſt, Cicero fuit latinus, & nullus latinus fuit illo eloquẽtior. Plures poſſent propoſitiones adduci, quæ expoſitione indigere videntur, ſed obſeruanti modum reſoluendi prædictas, & ſenſum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

IN-

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVARTVS.

De Argumentatione.

De Argumentatione bona & mala, formali, & materiali. Cap. I.

ARgumentationum partibus materialibus, nempè propoſitionibus,& ipſarum partibus, & accidentibus hactenus diſcuſſis, nunc tandem ipſam argumentationem explicare aggredimur. Eſt igitur argumentatio, quæ Conſequentia dici ſolet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt ſuperius declarauimus. Hæc autem duplici parte conſtat,& Antecedenti,& Conſequenti. Antecedens eſt illa propoſitio, ex

qua altera infertur. Conſequens verò ea ipſa quæ infertur. Dictio illa, qua talis conſecutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Conſequentia vitioſa fieri, cum id quod inferri denotatur, non ita ſicut denotatur infertur, oppoſitum autem in Conſequentia bona accidit. Hæc omnia in primo libro explicuimus, nũc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omiſimus tranſeamus. Conſequentia, ſeu Argumẽtatio bona duplex eſt, quædam formalis, quædam materialis: Materialis eſt oratio in qua pars altera verè ex altera infertur, ob rerum ſolam coniunctionem, vt Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſubſtantia, quia enim homo neceſſario cum ſubſtantia coniungitur, ea ſola cauſa fit, vt ex tali antecedenti conſequens colligatur. Diximus autem ob eam ſolam cauſam, quia non propter modum colligendi, ſed propter rerum connexionem dumtaxat illa fit illatio, ſi enim in conſequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non neceſſariò homo coniungeretur, Conſequentia vitioſa eſſet, vt ſi dixeris, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt albus. Poteſt enim antecedens verum, & conſequens falſum eſſe, ex quo fit. vt illa Conſequẽtia non ſit bona propter illam formam & modum colligendi ſcilicet ex vno alterum inferre, ſed propter connexionem rerum ſignifica-

ca-

catarum in Conſequenti,& Antecedenti. Vnde talis Conſequentia valebit in omnibus his ſolum,in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur,Petrus eſt homo, ergo eſt ſubſtantia,ita ſciētia eſt habitus, ergo eſt qualitas,Iuſtitia eſt virtus,ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens,ergo eſt corpus:In his enim omnibus eadem eſt connexio conſequentiū cum ſuis antecedentibus,nempè ſuperiorum cum inferioribus. Tales igitur conſequentiæ, & aliæ huiuſmodi materiales dicuntur. Argumentatio vero formalis, eſt oratio in qua vnum ex altero infertur non ſolum propter rerum connexionem, ſed etiam propter modum colligendi, vt ſi dicas, Omne bonum eſt appetendum, Omnis virtus eſt bona, ergo Omnis virtus eſt appetenda: In hac enim argumētatione etiam ſi nulla eſſet rerum connexio propter ſolam formam talē inferendi,vnum ex altero inferretur. Vnde fit vt ſi talem formam applices alijs rebus quātumcunque in connexis firma ſit,& conſtans illatio,vt ſi dixeris, Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis,ergo Omnis homo eſt animal, optimè ex tali antecedenti Conſequens colligitur, Talis conſequentia formalis eſt,qua in omni materia, in omni propoſitione ſimili applicata ſemper eſt bona, dico autem in Omni ſimili propoſitione, quia ſi

ap-

applicetur diſsimil ibus propoſitionibus apparebit quidem eadem, ſed non erit. Similitudo autem duarum propoſitionum in his præcipue cõſiſtit,primo vt ſint eiuſdem qualitatis,ideſt ſi vna eſt affirmatiua,& altera ſit affirmatiua, ſi vna negatiua, & altera etiam negatiua:hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales.Vnde iſtæ in qualitate ſimiles ſunt,animal quod non eſt rationale,eſt riſibile homo qui currit, mouetur. Eſt enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt ſint eiuſdem quantitatis,ideſt ſi vna vniuerſalis, & altera vniuerſalis: ſi vna particularis indefinita, aut ſingularis, & altera eodem modo. Tertio,vt in vtraque eadem ſit acceptio terminorum,ſcilicet eadem Suppoſitio, Ampliatio, Appellatio,& ſub hoc intelligitur, vt ſi vna fuerit Modalis,& altera ſimiliter eiuſdem modi,vel æquiualentis,ſi vna Exponibilis,& altera, ſi vna de ſubiecto complexo, & altera. hæc omnia eatenus dicta ſint, vt cum formam Argumentationis aliquam,quæ in aliquibus propoſitionibus bona erat, velis alijs propoſitionibus applicare,obſerues, vt tales propoſitiones in his tribus prioribus aſsimilentur,alias talem formam argumentationis mutabis. Non enim eadem eſt forma,quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, omne riſibile eſt homo ergo omne riſibile eſt animal,& ea quę eſt in iſtis,Omnis homo eſt ani-

animal. Tantùm riſibile eſt homo,ergo tantum riſibile eſt animal, cum propoſitiones huius non ſint ſimiles alterius: idem in alijs oportet dicere.

De regulis generalibus bonæ conſequentiæ. Cap. II.

SVnt aliquot generales regulæ quibus cõſequentiarum,& Argumentationum vis in inferendo maximè manifeſtatur, quæ aliquibus principijs innituntur. Primum eſt, Ex vero non ſequitur niſi ſolùm verum, ideſt in bona conſequentia, ſcilicet Antecedens verum eſt, oportet conſequens verum eſſe, in quo principio fundatur.

Prima Regula. Si Antecedens eſt poſsibile aut contingens, Conſequens etiam contingens, aut poſsibile, aut neceſſariũ ſi vero Antecedens neceſſarium, conſequens erit neceſſarium verbi gratia, Homo currit, ergo mouatur. Huius Argumentationis Antecedens contingens eſt, pariter etiam & conſequens, vt enim homo poteſt currere, & non currere ita moueri & non moueri. Præterea, homo eſt animal ergo eſt ſubſtantia. Huius Antecedens neceſſarium, & Conſequens etiam neceſſarium. ſi enim daremus oppoſitum, Antecedens eſſe neceſſarium & Conſequens nõ neceſſarium, tunc poſſet verum inferre fal-

ſum, quod fieri non poteſt, & patet, nam ſi Antecedens neceſſarium verum erit ſemper, ſic Conſequens non neceſſarium poterit eſſe falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum, vt homo videt, ergo homo eſt animal: Antecedens quidem poſsibile, Conſequens neceſſarium, ex poſsibili verò, vel contingenti numquam ſequitur impoſsibile.

Secundum principium. Falſum non ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſsibile, etiam Antecedens erit impoſsibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceſſariũ: aliter enim ſi Antecedens eſſet neceſſarium, eſſet ſemper verum, ſi autem Conſequens cõtingens poſſet eſſe falſum, & tunc Antecedẽs verum inferret conſequens falſum cõtra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum, vel falſum, ideſt, fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando Conſequens verum, aliquãdo, conſequens falſum V. g. iſta eſt Conſequentia bona Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequens verum, Similiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunque falſum, cui principio innititur.

Ter-

Tertia Regula: Ex antecedenti impoſsibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſsibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium, vt patet in his conſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſsibili infertur neceſſarium, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſsibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis vtrumque eſt impoſsibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falſo, ideſt Conſequens verum poteſt inferri Aliquando ex Antecedenti vero aliquando ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Antecedenti impoſsibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentis; homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta regula in bona conſequentia contradictorium conſequentis ineſt contrarium antecedentis, non autem contra. Valet enim homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit, ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex

quocunque infertur Antecedens, infertur etiam Conſequens. verbi gratia homo eſt animal, ergo eſt viuens. Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti ſcilicet, homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, quæ Argumētatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadem Conſequentia, ſi illud Antecedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe homo eſt rationalis, ex eadem poterit inferri idem conſequens, nempe, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt Regulæ pro Conſequentia bona obſeruandæ, poſt quarum explicationem ad ſpecies ipſius Argumentationis diſcutiendas tranſeamus. habet enim Argumentatio quatuor ſub ſe ſpecies, Syllogiſmum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, ne quarum ſingulis ordine trademus, ac primum de Syllogiſmo qui omnium prima ſpecies eſt. Cum autem ex Syllogiſmis quidam ſit hypotheticus, qui partem aliquam antecedentis propoſitionem habet hypotheticam, quidam Categoricus, qui ex ſimplicibus propoſitionibus conficitur, initium àb hoc ſumemus, qui ſimplicior eſt.

De

De Syllogiſmo Categorico, & eius principijs.

Cap. III.

SYllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis neceſſariò aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt, Dicitur, Oratio, loco generis: additur, Quibuſdam, vt intelligamus nõ vnam propoſitionem, ſed plures neceſſarias eſſe ad ſyllogiſmum, non enim Syllogiſmus eſt argumentatio, quæ ex vnica propoſitione alteram infert, ſed quæ ex pluribus. Dicitur, Poſitis, vt notum ſit, tales propoſitiones, ex quibus Syllogiſmus conſitetur, aliquem inter ſe ordinem, & diſpoſitionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Poſitis, ideſt conceſsis, quia vis Syllogiſmi tanta eſt, vt ſi ſemel quis Antecedens admiſerit cogatur & Conſequens admittere ex virtute ipſius Antecedentis præconceſsi, & hoc ſignificatur in illo, quod dicitur, Ex neceſsitate aliud ſequitur per ea poſita ſunt. Dicitur tandem, aliud, quia concluſio, quæ infertur, ſemper eſt Enunciatio aliqua ab Antecedenti diſtincta: Non enim eſt Syllogiſmus, cum idem infertur, quod erat in Antecedenti, Conſtat ante Syllogiſmus materia, & forma: Materia quidem duplex eſt, remota, & propinqua, Remota, ſunt termini: Propinqua

ſimplices propoſitiones, quarum ſubiecta, vel prædicata termini dicuntur. Hi vero termini, ex quibus Syllogiſmus remotè conficitur, tres ſolum ſunt: Propoſitiones autē due, quæ Præmiſſæ dicuntur, quæ ex illis conſtant terminis. Cùm igitur duplex propoſitio ex tribus terminis, quin bis vnus ſumatur, componi nequeat, fit vt vnus illorum in vtraque propoſitione repetatur, & talis, Medium in Syllogiſmo dici ſolet; Ille vero terminus, qui cum Medio in priori propoſitione, quæ Maior dicitur aſſumitur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in poſteriori propoſitione, quæ Minor dicitur, ſubſumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal; vbi, animal, eſt Medium Senſibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas Forma ſyllogiſmi eſt figura, & modus. Figura eſt ordinatio trium terminorum inter ſe ſecundum debitam ſubiectionem, & prædicationem: ideſt illa diſpoſitio, qua inter ſe ita diſponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque deipſo. Modus eſt ordinatio propoſitionum inter ſe ſecundùm certam qualitatē, & quantitatem, ſcilicet quod ſi vna propoſitio negatiua, altera ſit affirmatiua vel ſi vna particularis, altera vniuerſalis, vel alijs modis, de quibus inferius dicemus.

Syl-

Syllogiſmorum duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directè concludunt, poſterior eorum, qui indirectè. Ille ſyllogiſmus directè concludit, qui concluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte, Omne animal eſt ſenſibile. Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis, ille verò concludit indirectè qui concluſionem infert in qua minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo aliquod animal eſt Petrus. Eorum autem qui directè concludunt, quidam eſt perfectus, quidam imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui concluſionem ita clarè, & dilucidè neceſſario infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur, vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionem indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui verè neceſſariò concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet aliqua conuerſio vel tranſpoſitio Oppoſitionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum. Cap. IV.

SYllogiſmorum figura triplex eſt, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus diſpoſitionem. Prima in qua Medium alteri extremitati ſubijcitur, & altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal. Secunda in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal. Tertia in qua vtraq; extremitati ſubijcitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo eſt animal. Sub qualibet autem figura varij ſunt ſyllogiſmorum modi cum ſecundum quamlibet illarum multipliciter poſsint in quantitate, & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ communes quas generaliter obſeruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil neceſſariò, ſequitur, ideſt quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Mediũ in vtraque particulariter ſupponit, tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquã concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet. Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo. ſemper enim Medium debet in vna vel vtraque præmiſſa vniuerſaliter

liter ſupponere, quòd ſi fuerit aliquod complexum diuiſiuè,ſufficiet vt vna pars in vna, altera in altera diſtribuatur, vt Omnis homo,& Equus currit,Sortes, & Brunellus homo,& omnis equus ſunt,ergo Sortes,& Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur id eſt, quando vtraque præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte ſyllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens, ergo Nullus homo currit.

Dixi, formaliter, quia aliquando infertur concluſio,ſed id non prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt homo, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, concluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat. Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiã obſeruandum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens in præmiſsis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet. Aliqua ſubſtantia nõ eſt animal. Omnis homo eſt animal, ergo aliquis

quis homo non eſt ſubſtantia, nam Maior extremitas ſupponebat in pręmiſsis determinatè, in concluſione verè diſtributiuè: Non autem valet a non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. Si aliqua præmiſſarum fuerit negatiua, Concluſio negatiua erit propter has autem duas regulas dici ſolet, Concluſio ſequitur debiliorem partem, ideſt, particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio. Quinta Medium non debet aſſumi in concluſione, aliter enim eſſet concluſio eadem cum vna ex præmiſsis. Non enim valet. Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Aliquando licet Medium in concluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrum, & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret, ſcilicet, Cognoſco venientem, tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

De principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ.
Cap. V.

DVo ſunt principia naturali lumine perſpecta, quibus humanum ingenium diſſentire nequit, & in his nituntur quatuor mo-

di

di Syllogiſmorum concludentium directè primæ Figuræ,qui modi perfecti ob id ſunt, & ad eos cæteri reducuntur. Alterum principium eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto; affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur:quod principium vocant Dici de omni, in quo fundantur duæ conſequentiæ perfectiſsima,& ſyllogiſmorum duplex modus. Prior,quando prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto vniuerſaliter affirmabitur de eo de quo tale ſubiectum etiam vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia,& iſte dicitur primus modus figuræ primæ, ſcilicet Ex vniuerſalibus affirmatiuis.

Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectũ de alio particulariter affirmatur, etiam & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal ergo Aliquod corpus eſt viuens, Alterum principium eſt. Quando vniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiam,cui tali ſubiectum competit,& hoc vocetur Dici de nullo,in quo fundantur duo modi ſyllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur

ab

ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum album eſt nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo nõ eſt niger: Hæc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo hoc collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertiò particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primum infertur vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium ſyllogiſmorum cuiuſque figuræ continerentur. Sunt autem iſta:

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Fariſeſomorum
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O, Per A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: per E, Vniuerſalis negatiua, Per I, particularis affirmatiua: Per O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligenda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus, ſi reſpicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalem affirmatiuum, Celarent vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

De

De modis indirectè concludentibus in prima figura, & de inutilibus modis eiuſdem.
Cap. VI.

PRæter quatuor prædictos modos perfectos, ſunt adhuc in prima figura alij quinque indirectè concludentes, ſequẽtibus quinque dictionibus indicati. Primus eſt Baralipton, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes. Ex duplici Vniuerſali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè vniuerſalis negatiua. Nullum animal eſt inſenſibile; Omnis homo eſt animal, ergo nullum inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis. Ex maiori vniuarſali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne album eſt currẽs, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus ex Fapeſmo. Ex maiori vniuerſali affiirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua concluditur negatiua cõcluſio particularis. Omne album eſt coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vlti-

Vltimus eſt Friſeſomorum. Ex maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarũ prior eſt. In Modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtenti negtiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratũ, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus coruus eſt coloratus. Huius regulæ ratio eſt, Quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori diſtribueretur; eſſet ſyllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet à communi modo loquendi aliena. Vnde iſta valet, Omne album eſt omne coloratũ, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus Coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus, in Fapeſmo enim & Friſeſomorum valet Minori exiſtenti negatiuà, vt diximus.

Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur. Vnde non valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt coloratũ

ergo

ergo Omne nigrum eſt album. Huius regulæ ratio eſt, quia Maiori exiſtenti particulari, Medium in neutra præmiſſarum vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in vna diſtribuatur, valebit: ſed talis propoſitio erit inuſitata. vt Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt omne coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Hæc etiam regula non valet in Modis indirectè concludentibus, nã in Friſeſom. valet Maiori exiſtenti particulari.

Ex his regulis ſimul cum prioribus communibus colligitur, non poſſe eſſe in prima Figura niſi quatuor modos perfectos, nam duæ propoſitiones quadrupliciter poſſunt ſecundum quantitatem ordinari: aut enim vtraque vniuerſalis, aut vtraque particularis, aut Maior vniuerſalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuerſalis. Quæque autem harum ſecundum qualitatem poſſunt adhuc quadrupliciter diſponi: quando enim vtraque eſt vniuerſalis, tũc aut vtraque eſt affirmatiua, & ſic eſt primus modus vtilis ad inferendum in Barbara, aut vtraque negatiua, & hic eſt modus inutilis: quia ex negatiuis nihil ſequitur, aut prima eſt negatiua, & ſecunda affirmatiua: & iſte modus eſt vtilis in Celarent, aut maior eſt affirmatiua & minor negatiua: & iſte eſt inutilis modus per priorem Regulam poſitam.

Item,

Item,quando vtraq. eſt particularis tunc aut vtraq.eſt affirmatiua,vel vtraq. negatiua,vel prior affirmatiua, & poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si verò Maior ſit vniuerſalis,& minor particularis, aut vtraque affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij,aut vtraq. negatiua,& tunc eſt inutilis,aut prior negatiua,poſterior affirmatiua, & eſt vtilis in ferio: vel Maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua,nihil ſequitur. Poſtremò poteſt eſſe Minor vniuerſalis,&maior particularis,aut vtraque negatiua,aut vtraq. affirmatiua,vel prior affirmatiua,poſterior negatiua,vel prior negatiua,& poſterior affirmatiua, & nullus es iſtis modis eſt vtilis,quia maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur in prima Figura.Vnde ſolũ ſuperſunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione,duo alij ex tertia:qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quatuor dictionibus primis.

De Regulis ſecundæ figuræ,& eius modis. Cap. VII.

SEcunda figura eſt, in qua Medium prædicatur de vtraq.extremitate,cuius Figuræ

N tres

tres Regulæ ſpeciales ſunt. Prima. Quandò Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus. Non enim ſequitur, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum eſt coloratum. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a non diſtributo ad diſtributum. Vnde ſi aliqua via fuerit per quam talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secunda. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo omnis leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt. Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo.

Tertia. In ſecunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi: Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda Figura quatuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis, ſicut in prima Figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuer-

ſali

ſali infert concluſionem negatiuam vniuerſalem directè, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal,ergo Nullus homo eſt lapis.Poteſt hic indirectè concludere,ſi Conuertens concluſionis inferatur,ſcilicet:Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres.Ex Maiori vniuerſali affirmatiua,& Minori negatiua vniuerſali infertur concluſio negatiua vniuerſalis directè. Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirectè concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal:ergo Nullus lapis eſt homo,vel indirectè,Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino. Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Cõcluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus, ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua,nec ſimpliciter,nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Barocco.Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari negatiua. Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens, Eadem ratione nec iſte poteſt indirectè concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirectè, ſcilicet: Ex ma-

iori affirmatiua particulari,& minori negatiua vniuerſali, quem modum diximus ineptū ad concludendum directè: Vnde valet, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Aliquod coloratum non eſt nigrum, qui modus correſpondet Friſeſom: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De tertia Figura, Regulisq. & Modis eius. *Cap. VIII.*

Tertia figura eſt, in qua Medium vtrique extremitati ſubijcitur, duo autem ei inſunt. Alterum eſt, Minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur, vnde non valet, Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis ergo Lapis non eſt corpus, Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur a non diſtributo ad diſtributum, cuius ſignum eſt ſi in concluſione non diſtribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis, ergo lapis non omne corpus eſt. Alterum eſt, in Tertia figura ſemper concluſio eſt particularis. Vnde non valet Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt animal, ergo omne animal eſt rationale, Arguitur enim a non diſtributo ad diſtributum ex parte Minoris extremitatis cuius ſignum eſt, ſi illa minor extremitas diſtribuatur, valebit ſyllogiſmus; ſed tales propoſitiones efficiuntur de incon-

conſueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo omne animal eſt,ergo omne animal eſt, rationale.

In tertia Figura ſex modi vtile: inueniuntur, ſignificati vltima dictione tertij carminis, ſcilicet Darapti & ſequentibus. Primus igitur eſt in Darapti. Ex vtraq. præmiſſa vniuerſali affirmatiua ſequitur concluſio particularis affirmatiua. Omne animal eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo aliquod ſenſibile eſt ſubſtantia. Secūdus eſt in Felapt. Ex præmiſsis vniuerſalibus Maiori negatiua & minori affirmatiua inſertur Concluſio particularis negatiua, Nullum animal eſt inſenſibile, Omne animal eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt inſenſibile.

Tertius eſt in Diſamis, Ex maiori particulari affirmatiua,& minori affirmatiua vniuerſali infertur concluſio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal eſt ſubſtantia,ergo aliqua ſubſtantia currit.

Quartus eſt in Datiſi. Ex maiori vniuerſali affirmatiua: & minori particulari affirmatiua infertur concluſio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens eſt homo,ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus eſt in Boccardo. Ex minori affirmatiua vniuerſali,& minori negatiua particulari infertur concluſio negatiua particularis. Equus non eſt homo, Omnis equus eſt ani-

mal; ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon. Ex maiori vniuerſali negatiua & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua; Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt animal.

Etiam in hac figura ſyllogiſmi indirectè cõcludunt, quorum concluſiones ſimpliciter cõuerti poſſunt, quales ſunt tres exiſtentes in Darapti, Diſamis, Datiſi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos eſſe vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex ſecunda, ſex ex tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propoſitionum ſcilicet, vniuerſalẽ affirmatiuam, Vniuerſalem negatiuam, & particulares affirmatiuam & negatiuam. In ſecunda vero figura ſolum vniuerſalem, & particularem negatiuas, in tertia particulares affirmatiuam, & negatiuam. Patet etiam inter omnes propoſitiones particularem negatiuã pluribus poſſe modis ſyllogizari. Concluditur enim directè in vno primæ & duobus modis ſecundæ, & tribus tertiæ figuræ. Poſt hanc particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ & tribus tertiæ. Poſt hanc, vniuerſalem negatiuam, quæ ſolum in vno primæ & duobus ſecundæ concluditur. Vltimum locũ habet vniuerſalis affirmatiua, quæ ſolum ſyllogizatur in Barbara.

De

De modis reducendi ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SVperius ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos qui ſolum ſunt quatuor primæ figuræ reducendos eſſe diximus, vt eorum vis, & in concludendo robur magis innoteſcat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter iſta reductio, aut per oſtenſionem, aut ad impoſsibile. Reductio per oſtenſionem, eſt cum aliquis ſyllogiſmus ex illis imperfectis per conuerſionem alicuius propoſitionis per eoſdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt ſi fiat ſyllogiſmus in Ceſare, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis: reducitur ad celarent oſtenſiuè, nempè per ſimplicem conuerſionem maioris, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Vtimur autē hac oſtenſione, vt manifeſtemus concluſiones ſyllogiſmorum optimè ſequi ex ſuis præmiſsis. Vis autem probationis in hac regula conſiſtit: Quicquid ſequitur ex conſequenti bonæ conſequentiæ, ſequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur ſit bona conſequentia à conuerſa ad conuertentem, quicquid ſequitur ex conuertente, etiam ſequetur ex conuerſa. Talis autem concluſio ſequitur ex con-

uertente, vt manifeſtè patet in ſyllogiſmo perfecto, ergo eadem concluſio bene inferebatur etiam ex conuerſa, quæ erat præmiſſa ſyllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſsibile eſt, cùm ex contradictorio Concluſionis cum aliqua præmiſſa infertur Contradictorium alterius Præmiſſæ, & hoc in ſyllogiſmo perfecto. Fiat enim ſyllogiſmus in Barocco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt ſenſibilis. Si ſumatur Contradictorium Concluſionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara cõtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal.

Vſus huius reductionis eſt, cum quis negat concluſionem prædicti ſyllogiſmi conceſſa Maiori, & Minori, exiſtimans conſequentiam non eſſe bonam, ob idq. præmiſſas poſſe veras eſſe, concluſione exiſtente falſa. Tunc aduerſus huiuſmodi hominem ſumendum eſt contradictorium concluſionis, quam negat, quod tenetur admittere tanquam verum, cum duo contradictoria ſimul vera non ſint, & illud idẽ Contradictorium ſimul cũ vna ex præmiſsis conceſsis inferetur Cõtradictorium alterius præmiſſæ etiam conceſſæ in modo perfecto, quem non poſsit ipſe negare, vt teneatur admittere duo contradictoria, quod eſt maximè abſur-

abſurdum, vel conſequentiam priorem affirmare & probare vt bonam, cum non poſsit cõſequens illius eſſe falſum, antecedente exiſtente verò: Verbi gratia, in ſyllogiſmo prædicto concedit quis, Omne ſenſibile eſt animal, arbor non eſt animal, negat autem concluſionẽ arbor non eſt ſenſibilis, tunc argumentor, Cõtradictorium igitur erit verum, nempe, Omnis arbor eſt ſenſibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data eſt vera, infero in ſyllogiſmo perfecto contradictorium minoris, ſic, Omne ſenſibile eſt animal, Omnis, arbor eſt ſenſibilis, ergo omnis arbor eſt animal; ſyllogiſmus hic in Barbara euidenter colligit ex pręmiſſis veris cõcluſionem veram, quæ eſt contradictoria minoris conceſſæ vt veræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius cõcluſionis verum eſſe. Ecce quo pacto conuincitur, Concluſionem in Barocco non potuiſſe eſſe falſam, præmiſsis exiſtentibus veris, ex quo conſtant talem ſyllogiſmum eſſe argumentationem bonam, cùm non poſsint præmiſſæ veræ eſſe concluſione falſa. Hi igitur ſunt duo modi ſyllogiſmos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ:

De modo, quo ſinguli Imperfecti ad Perfectos reducantur. Cap. X.

QVi autem ſyllogiſmi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifeſtandum

dum eſt. Omnes igitur ſyllogiſmi cuiuſque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, ſed non eodem modo, nec omnes ad vnum, quod vt facilius intelligatur, notandæ ſunt quatuor conſonantes, quæ in dictionibus præſcriptis reperiuntur, prima, quæ eſt in principio cuiuſque dictionis, & hæc denotat talem ſyllogiſmum reducendum eſſe ad modum perfectum, qui tali littera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Ceſare, Cameſtres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Barocco, & Boccardo, ad Barbara, Feſtino, Feriſon, Fapeſmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Eſt etiam, S, & hæc denotat talem præmiſſam, vel concluſionem ſignificatam per vocalem præcedentem, conuertendam eſſe ſimpliciter, vt Ceſare, ratione primæ, nempè C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ ſignificatur per E: ante S, conuertendam ſimpliciter. Eſt etiam, P, & hęc notat conuerſionem per accidens præmiſſæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per ſolam conuerſionem Minoris, vbi eſt, P, per accidens. Eſt præterea, M, & hæc denotat tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ex Maiori fiat Minor. Denique eſt, C, & notat talem modum reducendum per Impoſsibile, ſumpto contradictorio concluſionis

ſionis loco præmiſæ notatæ per vocalem antecedentẽ. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Ceſare igitur reducitur ad Celarent per conuerſionem ſimplicem Maioris, Nullus lapis eſt animal Omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo, ſi dicas, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Cameſtres etiam ad Celarent per conuerſionem ſimplicem Minoris, quod notatur in S, medio, & præmiſſarum tranſpoſitionem, quod notatur per illud, M, & ſimplicem conuerſionem concluſionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo eſt animal: Nulla arbor eſt animal, ergo Nulla arbor eſt homo: Reducitur ſic, Nullum animal eſt arbor, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt arbor.

Barocco ad Barbara ad impoſsibile, quod ſignificatur per C, cum eadem maiori, & contradictorio concluſionis poſito pro minori, Omnis homo eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo arbor non eſt homo, ſic, Omnis homo eſt animal, Omnis arbor eſt homo, ergo Omnis arbor eſt animal.

Eadem obſeruatione poterunt omnes alij facilè reduci, quos pro exercitatione iuuenũ reducendos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Boccardo per Impoſsibile reducantur, non ita hoc intelligendum eſt, quaſi alij

non

non reducantur, ſed quod hi non oſtẽſione, ſed tantum per Impoſsibile reducantur, cæteri enim & oſtenſione, & per impoſsibile reduci poſſunt.

Quo pacto alij modi ad Impoſsibile reducantur.
Cap. XI.

CVm non ſolum illi Modi duo, ſed etiam omnes alij ad impoſsibile reducantur in eoſdem quatuor primæ figuræ, ſupereſt vt modum quo reduci poſsint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Non enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per oſtenſionem, reducuntur. Propterea aduertendum eſt primò, Syllogiſmos quatuor Secundæ figuræ reduci, ſumpto Contradictorio concluſionis pro minori cum eadem maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Ceſare Syllogiſmus, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Reducitur ſic iuxta prædictam regulam, nullus lapis eſt animal, Aliquis homo eſt lapis, ergo Aliquis homo non eſt animal, qui Syllogiſmus eſt in Ferio, At Syllogiſmi Tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio concluſionis ſumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contradictorium Maioris, vt fiat Syllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt animal, Omnis

nis

nis homo eſt riſibilis,ergo Aliquod riſibile eſt animal: Reducitur iuxta regulam ſic,Nullum riſibile eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo Nullus homo eſt animal,in Celarent.

In modis autem indirectis primæ aſſumendum eſt contradictorium cõcluſionis pro Maiori,& Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictorium Minoris mediatè, præter Celantes, in quo Minor ſumenda eſt pro maiori, & Contradictorium concluſionis pro Minori ad inferendum contradictorium maioris,vt fiat Syllogiſmus, in Fapeſmo.Omne animal eſt ſenſibile, nullius lapis eſt animal,ergo aliquod ſenſibile non eſt lapis,reducitur ad barbara,omne ſenſibile eſt lapis, omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal eſt lapis.

Aduertendum eſt. Secundo in Syllogiſmis ad Impoſsibile reducentibus non ſemper inferri Contradictorium præmiſſæ alterius Syllogiſmi primò & immediatè, aliquando enim infertur contraria, vt in Darapti, aliquando contraria conuertentis negatiuè,vt in Fapeſmo, ſed quia ex iſtis facile eſt deducere contradictoria propterea aſſeritur, Syllogiſmum ad Impoſsibile inferre contradictorium.

Aduertendum eſt. Tertiò eſſe aliquot dictiones: quibus manifeſtatur ad quos modos primæ Figuræ,reliqui ad impoſsibile reducãtur,nempe neſciebatis, Odiebam,Letare,Romanis

manis, in quibus tria conſideranda ſunt. Primum, eſſe quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio.

Deinde prima dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis Secundæ, duæ vltimæ ſex, pro ſex modis Tertiæ. Poſtremò primæ Syllabæ ſignificant primos modos, Secundæ ſecundos, & ſic conſequenter in qualibet dictione. Vnde Neſciebatis prima ſyllaba eſt pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & ſic conſequenter. Pariter in ſecunda Figura, Odiebam, prima indicat Ceſare reducendum ad Ferio. Secunda Cameſtres reducendum ad Darij. eadem eſt ratio in alijs omnibus. Aduertendum eſt vltimo Ariſtotelem etiam duos ex prima figura modos particulares reduxiſſe ad alios duos vniuerſales ad Impoſsibile, ſed non immediatè ſicut reliquos, ſed mediatè: nam primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per oſtenſionem poſteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impoſsibile reducitur ad Cameſtres eadem regula qua Syllogiſmus ſecundæ Figuræ reducuntur: nempè, cum eadem Maiori, & contradictorio concluſionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in

Darij,

Darij, Omne animal ſentit, Aliquod albũ eſt animal, ergo Aliquod album ſentit, reducitur Omne animal ſentit, Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal. Ferio autem reducitur ad Ceſare, vt nullus lapis eſt animal Aliquod album eſt lapis, ergo Aliquod album non eſt animal, reducitur, Nullus lapis eſt animal, Omne album eſt animal, ergo Nullum album eſt lapis. Poſtea verò hos reducere ad Celarent oſtenſiuè facile eſt. Ex quibus omnibus patet quot ſint Syllogiſmorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuerſales primæ tanquam ad fontem reducantur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi iuuenes in his reducendis maximè exerceantur, totum enim negotium logicum maximè ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet, obidque nos quoſdam ſolum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illuſtratas reliquos inter ſe conferentes reducerent.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propoſitionem.
Cap. XII.

POſtquam vniuerſos modos concludendi in qualibet figura oſtendimus, ſupereſt, vt artem qua propoſita quauis concluſione, Medium aptum ad eam concludendum inue-

nia-

niatur,oſtendamus. Hæc autem ſequentibus continetur cōclnſionibus. Ante quas oportet ſupponere notitiam trium Terminorum, ſcilicet,medij antecedentis, conſequentis, & extranei. Illud medium dicitur antecedens ad aliquem terminum,quod infert illum,vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo eſt antecedens ad animal,& ad riſibile. Illud dicitur conſequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam ſuperius,vel tanquã conuertibile, vt animal eſt conſequens ad hominem,& hinnibile ad equum. Illud autem dicitur extraneum,quod de illo non poteſt affirmari, vt homo ad equum.

Eſt igitur prima concluſio, ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum fit in Barbara oportet ſumere medium conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum,ideſt terminum qui de ſubiecto prædicetur,& ſit illo ſuperior, & inferior prædicato verbi gratia ad concludendum Omne animal eſt ſubſtantia ſume corpus, Omne corpus eſt ſubſtantia, Omne animal eſt corpus, ergo omne animal eſt ſubſtantia,vel ſume aliquod conuertibile cum ſubiecto, ſcilicet ſenſibile,ſic, Omne ſenſibile eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile,ergo omne animal eſt ſubſtantia.

Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel in prima

per

per conuerſionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt Medium, quod ſit antecedens ad vtrumque, ſcilicet ſubiectum & prædicatum, verbi gratia Ad concludendum, aliquod animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud Medium homo, ſic Omnis homo eſt ſubſtantia Omnis homo eſt animal, ergo. Aliquod animal eſt ſubſtantia, in Darapti.

Tertia. Ad concludendam vniuerſalem negatiuam in Ceſare, & Celarent ſumendum eſt Medium extraneum ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum, verbi gratia ad concludendum, Nullus homo eſt lapis, ſumẽdum eſt animal, vel, Riſibile, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, vel nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Quarta. Ad concludendum eandem vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirecte, ſumendum eſt Medium extraneum ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, ſcilicet, nullus homo eſt lapis, ſume inanimatum. Omnis lapis eſt inanimatus, nullus homo eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis.

Quinta. Ad concludendum particularem negatiuam in Tertia figura aut indirecte in prima, ſumere oportet Medium antecedens ad ſubiectum, & extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, animal non eſt inſenſibi-

le, ſumatur, Homo, ſic, nullus homo eſt inſenſibilis Omnis homo eſt animal, ergo animal non eſt inſenſibile.

Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, ſumendum eſt medium antecedens ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum, aliquod corpus eſt equus, ſumendum, eſt, Viuens, ſic, Omne viuens eſt corpus, Omnis Equus eſt viuẽs, ergo aliquod corpus eſt Equus, nec poteſt aliud Medium ad concludendum aptum ſumi, ſi enim altius hoc ſpeculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod poſſe modis nouẽ ſe habere ad extremitates, ex quibus concluſiò Syllogiſmi conſtat, ex quibus modis, ſex apti, tres vero inepti ad inferendum cõperientur. Primo enim poteſt eſſe cõſequens ad ſubiectum, & prędicatum, id eſt ſuperius vtraque extremitate, & tunc eſt inutile; quia ſi ſuperius eſt vtraque extremitate, debet de vtraque affirmatiue prædicari, & faciet pręmiſſas affirmatiuas in ſecunda figura, quod eſſe non poteſt. Secundo poteſt eſſe extraneum ad vtranque extremitatem, & ſic, etiam eſt inutile, quia debet de vtraque negari, & ſic faceret ambas præmiſſas negatiuas quæ eſt combinatio inutilis. Tertio poteſt eſſe extraneum ſubiecti, antecedens prædicati, & ſic etiam eſt inutile, quia ſi eſt antecedens prædicati, denotat Maiorem eſſe affirmatiuã

in

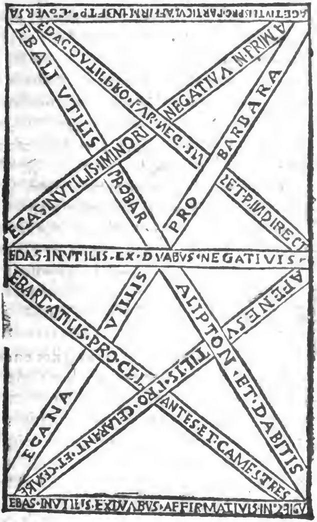
in qua Maior extremitas,quæ eſt prædicatum prædicetur de Medio,& ſi eſt extraneum Minoris extremitatis,vel negatur de illa,& tunc in prima figura eſſet minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipſo , & tunc talis Syllogiſmus eſſet in Tertia figura minori negatiua,quod eſſe non poteſt.Reliqui ſex modi quibus mediũ poteſt ſumi,ſunt vtiles, & tales ſunt ſupradicti,nã vel eſt antecedens ad vtrũque & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura,vel eſt cõſequens ad prę dicatum, antecedens ad ſubiectum, & ſic infert particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, vel conſequens ad ſubiectum,& antecedens ad prædicatum , & ſic infert vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum ſubiecti, conſequens prædicati,& ſic infert vniuerſalem negatiuam in Cameſtres,& Celantes, vel eſt extraneum prædicati,conſequens ſubiecti,& ſic infert vniuerſalem negatiuam in Celarent,& Ceſare; Vel eſt extraneum prædicati, antecedens ſubiecti, & ſic infert particularem negatiuam in tertia figura,& indirecte in prima.

De dictionibus,quibus hæ regulæ facilius retinentur & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur. Cap. XIII.

SI autẽ magis in prõptu iſtas regulas habere cupis,sũt quædã inuẽtæ dictiones,qbus

facilius cognoſcamus,quo Medio queque pro poſitio concludēda ſit,Dictiones autē hę ſunt.

Fecana,Cageti,Dafenes, Hebare,Gedaco, Gebali.Febas,Hedas, Hecas in quibus primū eſt conſiderandum tertiam vocalem vltimā denotare concluſionem quæ debet inferri eo modo, quo ſuperius diximus de iſtis vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendū. Eſt ſecundo conſiderandum eſſe ſex conſonantes, B,C, D,F,G,H. Per,B,intelligitur medium cōſequens ad prædicatum,per C,antecedens ad prædicatum,per D,extraneum ad prædicatū: reliquæ tres ſunt pro ſubiecto, F, conſequens ad ſubiectum, G,antecedens, H, extraneum, Aduertendum tertio primam dictionem eſſe pro prima regula,ſecundam pro ſecūda,& ſic conſequenter. Vnde Fecana, ideſt ad concludendum vniuerſalē affirmatiuā in Barbara,ſumendum eſtMedium conſequens ad ſubiectū, quod denotatur per F,& antecedens ad prædicatum,quod notatur per C,ſic in alijs.Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ. A, ſignificat prædicatum,E, ſubiectum. Hæ autem dictiones in ſequenti figura habentur expreſſæ, quam figuram ridiculo vocabulo antiqui Pontem Aſinorum vocabant,quia hominibus tardi ingenij iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iā profecto nullus eſt ita ingenij inops, cui non ſit facilis, & manifeſta.

EBALI VTILIS
NEGATIVA IN PRIMA
BARBARA
ECASINVTILIS.IMINORI
PROBAR.
PRO
EDAS·INVTILIS·EX·DVABVS·NEGATIVIS
EBARCATILIS.PRO.CEL
ALIPTON.ET.DABITIS
ANTES.ET.CAMESTRES
ECANA
EBAS·INVTILIS·EX·DVABVS·AFFIRMATIVIS·IN 2 FIGV

Sunt autem duo principia, quibus Ariſtoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogiſmorũ examinãdas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus nulli. Hoc autẽ nihil aliud eſt, quã propoſita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos ſimiles eadẽ diſpoſitione diſpoſitos, in quibus vniuerſalis affirmatiua compoſita ex extremitatibus ſtet in veritate cum illis duabus propoſitionibus, & dare alios tres eadem diſpoſitione diſpoſitos, in quibus vniuerſalis negatiua compoſita ex extremitatibus ſit ſimul vera cum illis duabus propoſitionibus, & per hoc probatur talis duarum propoſitionũ diſpoſitio eſſe inutilis, quia qua parte eſt vera negatiua vniuerſalis, eſt inutilis diſpoſitio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur antecedens verum, & cõſequens falſum, quod repugnat bonæ conſequentiæ: qua parte eſt vera affirmatiua vniuerſalis, eſt inutilis eadem diſpoſitio ad inferendum negatiuam eadem cauſa, ac ideo non eſt formalis conſequentia. Formalis enim conſequentia in terminis, & propoſitionibus ſimilibus ſemper ita ſe habet vt antecedens verum, & conſequens falſum eſſe neqneat. Dare terminos affirmatiue, eſt dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuæ, eſt dare in quibus nulli, verbi gratia volo probare hanc diſpoſitionem eſſe inutilem, animal eſt currens, Homo eſt animal, do tres termi-

nos

nos, in quibus vniuerſalis affirmatiua conſtãs ex extremitatibus propoſitionum cõpoſitarũ ex illis,ſtet in veritate cum eiſdem propoſitio nibus eodem modo diſpoſitis, color, accidẽs, albedo, ſic, color eſt accidens, albedo eſt color,Omnis albedo eſt accidens.Talis ergo diſpoſitio non poteſt inferre ſemper negatiuam quia modi affirmatiua ex illis extremitatibus compoſitis eſt vera. Do alios tres, in quibus Nulli,animal,currens,Homo. Animal currit, homo eſt animal. Cũ his poteſt eſſe quod nullus homo currat, ergo non eſt illa diſpoſitio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam & ſic oratio eſt inutilis: ita poſſunt dari termini in omni inutili combinatione. Poteſt autẽ in iſtis terminis inueniendis hæc regula obſeruari, vt accipiamus vel duos terminos diuerſos,& qui adinuicem negentur cum aliquo ſuperiori ad vtrumque, vel duos terminos,quorum vnus ſit conſequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum ſuperiore, vel tres diſparatos, & per hos poteris examinare quamcunque combinationem.

De Syllogiſmo ex obliquis, & de Expoſitorio.
Cap. XIIII.

ALiquando Syllogiſmi ex terminis obliquis fiunt, non ſolum ex parte extremi-

tatum, vt Omnis creatura eſt Dei, Angelus eſt creatura, ergo Angelus eſt Dei. Omnis Iuſtitia eſt perfectio, in Deo eſt Iuſtitia, ergo in Deo eſt perfectio, ſed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus eſt obliquus vt in Maiori, vel in Minori, vel in vtraque ſimul. Etiam obliquus varius eſſe poteſt iuxta caſum multitudinem. Verbi gratia. Cuiq. animali ineſt ſenſus, homo eſt animal, ego homini ineſt ſenſus. In omni loco eſt Deus. Terra eſt locus, ergo in terra eſt Deus. Sunt autem in iſtis iſta obſeruãda, Primum vt extremitas, quæ fuerit obliqua in pręmiſsis, ita maneat in concluſione, vt apparet in Syllogiſmis poſitis. Secundo quando medium eſt obliquum in vna præmiſſa, tunc illa extremitas, quæ cũ medio obliquo ponitur, debet in concluſione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo. Verbi gratia, Omnis entis eſt ſcientia, Corpus eſt ens, ergo Corporum eſt ſcientia, Quando verò in vtraque eſt obliquum medium, extremitas inferetur vtraque in recto, vt nulla pax vera ineſt impio, ocium ineſt impio, ergo ocium non eſt pax. Tertio quando in pręmiſſa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, ſequitur concluſio de obliquo nulli animal irrationali ineſt ratio, Equus eſt animal irrationale, ergo Equo non ineſt ratio, quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita ſequitur, non enim valet

homo

homo non eſt Angelus, Omni homini ineſt intellectus, ergo Angelo non ineſt intellectus. Præter hos Syllogiſmos aliquando euenit, vt medium in quibuſdam ſit terminus ſingularis & hic Syllogiſmus expoſitorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris eſt eo, quod in ea Medium ſubijciatur, proprium autẽ ſit ſingularium terminorum ſubijci. Petrus eſt animal, & Petrus eſt currens, ergo aliquod currens eſt animal. Fiunt etiam Syllogiſmi expoſitorij ex medio vniuerſali, puta cum volumus alicuius generis, vel ſuperioris inferius aliquod demonſtrare, vt ſi fieret Syllogiſmus in Barocco. Omnis homo eſt animal, aliquod album non eſt animal, ergo aliquod album nõ eſt homo fit expoſitorius ſi ſumamus aliquod inferius ſub minori, ſcilicet aliquod album, quod non ſit animal nempe Niuem, & fiat Syllogiſmus in Felapton, nulla nix eſt animal, omnis nix eſt alba, ergo aliquod album non eſt animal. Iſte Syllogiſmus ab Ariſtotele vocatur Expoſitorius, quia per ſumptionem inferiorum probat vniuerſalius illud minoris pręcedentis, ideſt aliquod album non eſt animal, & talis etiam in alijs figuris a Tertia optime fieri poteſt.

De ſex poteſtatibus, & tribus defectibus Syllogiſmorum. Cap. XV.

SYllogiſmorum poteſtates ſex ſunt, prima eſt plura concludendi, Syllogiſmus enim qui infert Vniuerſalem, poteſt inferre eius vniuerſalis ſubalternatam, & inferens concluſionem, poteſt inferre eius conuertentem, & id quod ſequitur ex tali concluſione.

Secunda eſt, Verum ex falſis Syllogizandi, eadem enim forma Syllogiſmi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis: Aliquando verum ex falſo, vt Omnis leo eſt rationalis, Omnis homo eſt leo, ergo Omnis homo eſt rationalis: Aliquãdo etiam falſum ex falſo concluditur.

Tertia eſt, Circulariter Syllogizandi: Eſt autẽ Syllogiſmus circularis ille, qui ex alterius concluſione cum vnius præmiſſæ conuertente infert alteram præmiſſam hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus eſt cõpoſitum ex materia & forma, Omne ens mobile eſt corpus, ergo Omne ens mobile eſt cõpoſitum ex materia & forma: Fit circularis conuerſa Maiori, Omne compoſitũ ex materia & forma eſt corpus, Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma, ergo omne ens mobile eſt corpus.

Quar-

Quarta eſt, Conuerſiue ſyllogizandi, Eſt autem ſyllogiſmus conuerſiuus, qui ex contradictoria, vel contraria prioris ſyllogiſmi cum altera præmiſſarum tollit alteram, ideſt eius contrariam, vel contradictoriam infert; quo maxime vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt omne album currit, Omnis homo eſt albus, ergo omnis homo currit: Fit conuerſiuus ad tollendam Maiorem, Nullus homo currit, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod album nõ currit. Poteſt etiam maior eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.

Quinta eſt, ſyllogizãdi per impoſsibile: Eſt autem hic ſyllogiſmus qui ex contradictorio alicuius propoſitionis veræ, negatæ, cum altera propoſitione clare vera, infert manifeſte propoſitionem falſam, vt fiat regreſſus ad negandum oppoſitũ propoſitionis negatæ, Verbi gratia negat quis, ſpongia eſt ſenſibilis, argumentabor ſic; Omne animal eſt ſenſibile, Nulla ſpongia eſt ſenſibilis, ergo, nulla ſpongia eſt animal: Iſta cõcluſio eſt falſa, ergo præmiſſa aliqua falſa, non maior, quia eſt manifeſte vera, ergo minor; oppoſita ergo negata prius erat vera, hic autem oportet ſumere cõtradictorium nam in contrarijs ex falſitate vnius non ſequitur veritas alterius, cum vtrumque falſum eſſe poſsit.

Sexta poteſtas eſt, Ex oppoſitis ſyllogizãdi. Eſt autem iſte ſyllogiſmus, quo ex duabus

contrarijs, vel contradictorijs infertur concluſio, qua negatur idem de ſe ipſo. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes, Verbi gratia Nulla ſubſtantia eſt animal, Omnis ſubſtantia eſt animal, ergo animal non eſt animal.

Sunt autem tres in Syllogiſmis defectus: Primus eſt, Petere principium, qui tunc accidit, quando idem per idem vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo eſt homo, & omnis homo eſt homo, ergo omnis homo eſt homo. Secundus eſt, Non propter hoc accidere falſum, qui tunc euenit quando ſyllogizando falſitas concluſionis illatæ imputatur alicui propoſitioni in antecedenti quæ vere non erat cauſa falſitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogiſmis, in quibus eſt aliqua præmiſſa ſuperflua, Verbi gratia homo eſt animal, & omne corpus eſt viuẽs Omnis lapis eſt corpus, ergo Omnis lapis eſt viuens, Concluſio eſt falſa, ergo illa pars Antecedentis eſt falſa, ſcilicet, homo eſt animal. Hic falſitas concluſionis imputatur propoſitioni, quæ non eſt cauſa, nam ea ſemota adhuc ſequitur concluſio falſa.

Tertius dicitur fallacia contrariæ opinionis, hic autem eſt, quando aſſentimur duabus contrarijs, vel contradictorijs, aut in vniuerſali, aut in propria forma expreſsis, vt qui admitteret omne animal eſt corpus, & nigrum

nul-

nullum eſt corpus, in communi admittit has, omnis coruus eſt corpus, nullus coruus eſt corpus, quæ formaliter ſunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne ſimus præcipites in concedendo, ſed prius attente conſideremus, & omnia perpendamus, ne poſtea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogiſmo ex Modalibus. Cap. XVI.

ABſolutis iam Syllogiſmis, qui ex propoſitionibus ſimplicibus, ac modo vacantibus conficiuntur, non inutile mihi futurum viſum eſt. ſi ea, quæ Ariſtoteles fuſiſsime de Syllogiſmis Modalibus tractat in breues, & paucas redegero concluſiones, vt has Iuuenes prius facile edocti, ſe ad grauiores in eiſdem diſputationes melius, & aptius accingant, ac propterea concluſiones ſimplices ex obſcuro, & perplexo Ariſtotelis contextu erutas, proponam, difficultates quæ circa ipſas ſunt, in proprium locum reſeruando.

Quintupliciter igitur poſſunt ordinari iſtæ propoſitiones, ſecundum Modos duos neceſſario, & contingenter, de his enim, præcipuus eſt ſermo, nam alij præpoſita, aut poſtpoſita vna negatione, vel altera, æquiualent neceſſario, vt conſtat ex ſuperioribus, aut enim vtraque eſt de neceſſario, aut altera de neceſſario,

altera de ineſſe,quæ ſine modo eſt, aut vtraq. de contingenti,aut vna de contingenti,& altera de ineſſe,aut tandem vna de contingenti,& altera de neceſſario.Hic autem ſumimus contingentes pro eo,quod poteſt eſſe,& non eſſe, quod dicitur contingens ſpecialiter ſumptum, cuius naturam explicuimus Libro Tertio, & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Concluſio.In omni figura, & modo cuiuſque figuræ ex vtraq. præmiſſa de Neceſſario. concluſio ſequitur de neceſſario. Valet enim omne animal neceſſario eſt ſenſibile, omnis homo neceſſario eſt animal, ergo omnis homo neceſſario eſt ſenſibilis, ſimiliter nullus lapis neceſſario eſt animal,omnis gemma neceſſario eſt lapis,ergo nulla gēma neceſſario eſt animal. Idem in alijs modis & figuris oportet exiſtimare. Secunda Cōcluſio. In prima figura maiori exiſtente de neceſſario & minori de ineſſe, ſequitur concluſio de neceſſario. In alijs vero figuris ſequitur cōcluſio neceſſaria, ſi illa ſit neceſſaria quæ eſt maior ſyllogiſmi reductione facta ad primam Figuram. Vnde in ſecunda figura exiſtente negatiua de neceſſario affirmatiua de ineſſe, ſequitur concluſio de neceſſario, qua Negatiua ſit maior in reductione ad primam. In Barocco hoc non valet, quia non reducitur in terminis, nec in Boccardo, neutra enim exi-

ſtenti

ſtenti de neceſſario ſiue maiori,ſiue minori,& altera de ineſſe ſequitur de neceſſario. In Tertia vero figura ſi fuerit vniuerſalis negatiua de neceſſario ſequitur Concluſio neceſsaria, vt in Felapton,& Feriſon,quando vtraq. affirmatiua ſit vniuerſalis, vt in Darapti, ſiue ſit maior,ſiue minor,ſequitur neceſsaria: ſi altera particularis,vt in Diſamis,& Datiſi,ſi vniuerſalis fuerit neceſſaria, ſequitur concluſio alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia Concluſio. In prima figura,vtraque contingenti in quatuor modis ſequitur concluſio contingens,&in eiſdem modis etiam ſequitur, quando vtraq. eſt negatiua vel minor ſola,ſed imperfectè. Dico imperfectè, quia opus eſt prius conuertere Minorem negatiuã in affirmatiuam,vel vtramq. negatiuam in affirmatiuam,quod licet in Contingenti, vt ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Contingit nullum album currere, contingit nullum hominẽ eſſe album, ergo Contingit omnem hominem currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtramque negatiuam in affirmatiuam,vt clarè, & manifeſtè ſequatur. Similiter in alijs modis,Minori,vel vtraque exiſtenti negatiua.

Quarta Concluſio. In prima figura in eiſdem modis quatuor ſeruata eadem qualitate,& quantitate, propoſitionum, maiori exiſtenti de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſe-

qui-

quitur concluſio Contingentis ſpecialiter dicit: at contra. Maiori exiſtente de Ineſſe, & Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quàm negatiua, ſequitur concluſio Contingẽtis non ſpecialiter dicti, ſed communiter, ſcilicet pro poſsibili, & ineſſe ſumpti, vt facile erit exemplis oſtendere.

Quinta Concluſio. In eadem prima Figura idem iudicium eſt de ineſſe neceſſario, & de Ineſſe ſolo, vt ſi Maior Contingens, & Minor neceſſaria, ſequatur concluſio Contingentis ſpecialiter dicti, ſcilicet pro eo quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe, at ſi Maior de neceſſario & Minor contingens, ſiue affirmatiua ſiue negatiua, Concluſio erit contingentis generalis. Quòd ſi neceſſaria fuerit maior, & negatiua, poteſt inferri concluſio de Ineſſe, vt neceſſario, nullum intelligens eſt equus, Contingenter omnis homo eſt intelligens, ergo nullus homo eſt equus.

Sexta Concluſio pro ſecunda figura. Ex vtraque contingenti in ſecunda figura vtcunque diſponantur nihil ſequitur, nec quando negatiua eſt contingens, & affirmatiua neceſſaria, vel de ineſſe. At quando affirmatiua eſt contingens, & negatiua neceſſaria, vel de Ineſſe, ſequitur concluſio contingentis generaliter dicti, vt neceſſario nullus equus eſt homo, Cõtingenter omne currens, eſt homo, ergo Contingenter nullum currens eſt equus.

Se-

Septima Concluſio,pro tertia figura. In tertia figura, ex vtraque de Contingenti ſequitur concluſio contingens,& ex vna de Contingenti,& altera de Neceſſario, vel de ineſſe, ſi contingens fuerit illa, quæ eſt Maior in reductione in figura prima erit concluſio Contingentis ſpecialiter dicti, ſi verò fuerit in reductione Minor, erit Concluſio contingentis generaliter dicti.

De Syllogiſmo hypothetico. Cap. XVII.

POſtquam de Syllogiſmo ſimplici hucuſq. latius diſſeruimus,ſupereſt vt de Syllogiſmo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Eſt igitur ſyllogiſmus hypotheticus, qui ex altera aut vtraque præmiſſa conſtat hypothetica. Huius tres ſunt præcipuæ ſpecies ſecundum hypotheticas propoſitiones,ex quibus conficitur. Eſt enim conditionalis, Copulatiuus, Diſiunctiuus Conditionalis eſt,qui ex præmiſſa conſtat conditionali, vt ſi ſol lucet, dies eſt, ſed ſol lucet, ergò dies eſt. Fiunt autem in hiſce duo modi Syllogiſmorum,quidam procedunt ex Maiori conditionali,& ipſo Antecedenti ſolo pro Minori ad poſitionem eiuſdem conſequentis in concluſione,vt ſi eſt homo,eſt animal, ſed eſt homo,ergo eſt animal,& hæc prima figura horũ Syllogiſmorum eſſe poteſt, ſub qua quatuor

latiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipſam negat, tūc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem vt non homo currit ſimul, & ſedet, ſed currit, ergo non ſedet, vel etiam, ſedet ergo non currit: a Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, non enim dicetur, Non currit ergo ſedet.

Secundus Modus eſt, quando vtraque pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc enim valet a tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non ſtudet, ſimul & non legit, ſed non ſtudet, ergo legit, vel etiam, Non legit, ergo ſtudet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet a tota copulatiua, & parte affirmatiua ad partem negatam, vt non homo currit, & non mouetur ſed currit, ergo mouetur. Hi ſunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt ſyllogiſmi, ſed conſequentiæ quædam, Omnis enim affirmatiua copulatiua infert quamlibet ſui partem, ſiue ambæ partes ſint affirmatiuæ, ſiue negatiuæ, ſiue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo eſt fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris ſingulas partes per ſe inferre.

Eſt & ſyllogiſmus diſiunctiuus, qui ex pro-

poſitione conſtat diſiunctiua, in hoc autem procedimus ſemper a tota diſiunctiua cum vna parte ad oppoſitam alterius, vel cum oppoſito vnius partis, ad poſitionem alterius partis, verbi gratia, aut eſt dies, aut eſt nox, eſt dies, ergo nō eſt nox, vel aliter, aut eſt dies, aut eſt nox, non eſt dies, ergo eſt nox, hic autē argumentandi modus fit in diſiunctiuis affirmatiuis, ſiue vtraque pars ſit affirmatiua, ſiue vtraque negata, ſiue prior affirmatiua poſterior negata: Vel contra prior negata poſterior affirmata: ſemper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppoſitam alterius; vel ab oppoſita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars eſt negatiua, Aut non eſt ſanum, aut non eſt ægrum, ſed eſt ſanum, ergo non eſt ægrum, vel aliter non eſt ſanum, ergo eſt ægrum. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiā eſt affirmatiua. Poſſunt autem duæ figuræ harum diſtingui, ſicut in Conditionalibus, altera in qua pro Minori ponimus priorem partem diſiunctiuæ, aut oppoſitam eius, pro conſequenti verò poſteriorem, aut ipſius oppoſitam. Altera contra, in qua pro Minori poſteriorem partem, aut eius oppoſitam ponimus, pro concluſione verò priorem, aut eius oppoſitam, qui omnes Syllogiſmi in eo fundantur, quod ſuperius diximus, diſiunctiuam eſſe veram, cuius vna ſola pars eſt vera, reliquas falſas.

ſas. Ex his, multi colliguntur diſiunctiuorum Syllogiſmorum modi, quos per hanc artem, & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & ſingulos per ſe diſtribuere. Qui plura de iſtis Syllogiſmis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis ſpeciebus argumentationis. Cap. XVIII.

SVpereſt, vt breuiter quid aliæ argumentationum ſpecies ſint explicemus: Enthymema, vt Boet. aſſerit, eſt oratio, in qua non omnibus præmiſsis propoſitis, feſtinata infertur concluſio, vt homo eſt animal, ergo homo eſt corpus dicitur etiam truncatus Syllogiſmus, quia ei deeſt aliqua præmiſſa, vnde ad Syllogiſmum reduci poteſt per additionem illius præmiſſæ, quæ deeſt: Reducetur enim illud Enthymema ſic ad ſyllogiſmum, Omne animal eſt corpus, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus. Inductio, quam alij Enumerationem vocant, eſt ab inferioribus ad ſuperius progreſsio, vt iſte ignis calefacit, & iſte ignis calefacit, & ſic de ſingulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando inductio non a ſingularibus, ſed a minus communibus, vt homo ſentit, leo ſentit, & reliqua animalia, ergo omne animal ſentit. Aliquando

procedimus negatiue, aliquando affirmatiue de quibus ſuperius diximus in libro Tertio. Hic autem attendendum eſt, vt omnia inferiora quoad fieri poſsit enumerentur.

Exemplum eſt ab vno ſingulari ad alterum propter aliquam ſimilitudinẽ illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, ſi pœnitentiam agamus. Poteſt exemplum aliquando a duobus, vel tribus, ſingularibus, ſumi, ſemper tamen obſeruanda eſt aliqua ſimilitudo inter ea, in cuius virtute vnum ſingulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores, ſicut ſyllogiſmo, & inductione dialectici vtuntur. Hæc ſunt, quæ de argumentationibus, præſertim de ſyllogiſmis, Dialecticæ ſtudioſos prædiſcere oportet ante Ariſtotelis doctrinam, poſtea fuſius, copioſius, ac exactius iſta percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVINTVS.

De Locis, & fallacijs ſyllogiſmorum.

De Duplici ſyllogiſmo ſecundum Materiam. Caput I.

SYllogiſmus & forma, & materia, tam quam duplici parte intrinſeca perficitur. Forma diſpoſitio, & ordinatio duarum propoſitionum inter ſe ſecundum debitam quantitatem, & qualitatem trium terminorum diſpoſitionem eſt, de qua abundè in libro Quarto locuti ſumus. Materia proxima propoſitiones ſunt, ex quibus conſtructus eſt. Hæ autem in duplici differentia ſe habent, quædam enim ſunt Neceſſariæ, quæ ſemper veræ ſunt, nec eas aliquando falſas eſſe accidit: quales ſunt illæ, in quibus definitio vel pars aliqua definitionis,

genus nempe, aut differentia definito prædicatur: vt homo eſt animal rationale, homo eſt animal, homo eſt rationalis. Similiter ille, in quibus aliqua inſeparabilis proprietas de ſuo ſubiecto prædicatur, vt homo eſt riſibilis equus eſt hinnibilis, album eſt diſgregatiuum viſus, ignis eſt calefactiuus. Similiter, & ille, in quibus affectus, de ſuis proprijs cauſis prædicamus, vt animal rationale eſt riſibile, frigiditas congregat, calor ſeparat. Has omnes propoſitiones Neceſſarias vocamus. Quædam aliæ ſunt, quæ probabiles dicuntur, quaſi probatæ, & receptæ vel omnium conſenſu, vel plurimorum, vel ſapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maximè probatorum. Sunt enim quædam propoſitiones. quarum non eſt ea euidentia, quin poſſit intellectus eis diſſentire, tamen receptæ ſunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filius ſuum: Amicis eſt benefaciendum. Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ ſunt parandæ. Honores ſunt expetendi. Aliæ ab omnibus ſapientibus, vt ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol eſt maior terra. Aliæ à plurimis ſapientibus, vt non ſunt infiniti mundi; non eſt corpus indiuiſibile. Plura ſunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis philoſophis, quãuis non omnibus. Aliæ à paucis, ſed celeberrimis, vt Ideæ non ſunt. Eſt quinta ſubſtantia

præter

præter elementa: Viſus fit per intus ſuſceptio nem. Hæ enim a Peripateticis probantur. Omnes hæ propoſitiones probabiles ſunt, non quia veræ, aut falſæ ſint: ſed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex iſtis aliqua via deducuntur, quas aliqui probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtriſque propoſitionibus fiunt ſyllogiſmi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquando in auro, vel in alia materia fit ita, & eadem forma, & figura ſyllogiſmi, aliquando propoſitionibus neceſſarijs applicatur, aliquando vero probabilibus, vt ſi ſumas propoſitiones has neceſſarias, omne animal rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis. Syllogiſmus conficitur in Barbara. At ſi ſumas has probabiles, Omne quod eſt bonũ expetendum eſt, Omnes diuitiæ bonę ſunt, ergo, Omnes diuitiæ ſunt expetendæ eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipſam ſyllogiſmi conſideramus, duas ſyllogiſmorũ ſpecies conſtituemus: & illorum, qui ex neceſſarijs conflantur, & hi Demonſtratiui: & eorũ qui ex probabilibus, & hi Dialectici, ſeu Topici dici ſolent.

De demonſtratione, & Dialectico Syllogiſmo.
Cap. II.

DEmõſtratio Syllogiſmus eſt,ex neceſſarijs propoſitionibus propriã Concluſionis cauſam exprimentibus compſitus. Duo enim neceſſaria ſunt ad hunc Syllogiſmum. qui Demõſtratio dicitur: alterum,vt ex neceſſarijs conſtetur: ille enim, qui ex probabilibus, aũt illis propoſitionibus quæ non neceſſariæ ſunt, componitur, demoſtratio non eſt. Alterum, vt præmiſſæ cauſa propria concluſionis ſint: ideæ,in præmiſsis contineatur cauſa vera, propter quãm concluſionis prædicatum ſubiecto ineſt. Propter hæc igitur duo. iſta demõſtratio eſt, Omne compoſitum ex contrarijs corruptibile eſt, Omne mixtum corpus eſt ex contrarijs compoſitum. ergo Omne mixtum corpus corrruptibile eſt.Omnes enim hæ propoſitiones neceſſariæ ſunt, & cauſa, quare corpus mixtum corruptibile eſt in præmiſsis exprimitur, nempe quia ex contrarijs copmoſitum eſt. Quo fit vt in Demõſtratione hi termini tres concurrant,Maior extremitas, & hæc eſt aliqua proprietas de ſubiecto mõſtranda: ipſum ſubiectũ Minor extremitas,& cauſa proprietatis in ſubiecto, ipſum Medium. Fit aliquando demonſtratio cum medium eſt aliquis effectus,ſed hæc non ſimpli-

ſimpliciter demonſtratio dicitur. Hic Syllogiſmus qui demonſtratio ſimpliciter dicitur; eſt adeò efficax,& validus, vt non quamcumque cognitionem Concluſionis demonſtratæ efficiat: ſed claram, certam de infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt Syllogiſmus faciens ſcire, & Scire propriè, eſt rem neceſſariam per propriã cauſam cognoſcere. Syllogiſmus Dialecticus, eſt Syllogiſmus ex probabilibus confectus, Non oportet autem vt ſemper ex vtraque præmiſſa probabili procedat: aliquando enim ex vtraque probabili fit,vt Omne bonum eſt amplectendum,Labor eſt bonus,ergo eſt amplectendus; Aliquando fit ex vna probabili, ex altera neceſſaria, vt omnis virtus eſt anteponenda diuitijs,Iuſtitia eſt virtus,ergo Iuſtitiã eſt anteponenda diuitijs: Maior probabilis quidem, Minor tamen neceſſaria, ſicut homo eſt animal. Hic Syllogiſmus non eſt adeò efficax, ſicut prior, non enim ſcientiam concluſionis facit,ſed opinionem, ideſt, cognitionẽ quandam non admodum claram, certam, & ineffallibilem:ſecundum quam aliquando decipi poſſimus. Quod enim opinione tenetur, errori expoſitum eſt. Tali Syllogiſmo vtimur circa quamlibet queſtionem dubiam, ſeu problema,probabiliter partem vtrãque probando. Eſt enim Problema, quæſtio, ſeu interrogatio contradictionis alicuius vtrunque partem

tem

tem amplectens; vt an diuitiæ ſint bonæ, necne, an ſcientia præſtet ſanitati necne, an honor ſit anteponendus famæ necne. Horum vtranque partem probabiliter Dialectico ſyllogiſmo diſputamus. Quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quamlibet problematis partem diſputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia ſuppeditatur, quæ in præſenti breuiter & clarè tradenda ſuſcipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali. Cap. III.

Locus eſt argumenti ſedes. Analogia, ſeu ſimilitudine ſumpta à loco corporum, vt enim locus continet corpus, ita id a quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta, locus dicitur. Ideo aliter etiam definiri ſolet, nempe, Locus eſt id, a quo ad propoſitam quæſtionem conueniens trahitur argumentũ. Præterea, quemadmodum res occultæ, & abſconditæ maxime loci in quo ſunt oſtenſione inueniuntur: ita argumenta, his quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam ſolet, Locus eſt nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaque re probabile ſit, inueniri poteſt: ac ſi cla-

clarius diceretur. Eſt ſignum quoddam commune argumenta oſtendens, quibus probabiliter circa res diſputare poſsimus. Tandem quemadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuerſitate diuerſa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, ſed a diuerſis: ac ideo hæc, Loca vocantur. Locus duplex eſt, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus maxima propoſitio vniuerſalis per ſe probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur, verbi gratia fiant iſtæ argumentationes Planta eſt viuens, ergo Planta eſt corpus animatum. Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt habitus bonus. Concha eſt animal, ergo Eſt viuens ſenſibile, omnes hæ, & ſimiles, bonæ ſunt. Quod ſi petas, cui innituntur omnes hæ, reſpõdere oportet, has omnes huic inniti principio: De quocumque prædicatur definitio, de eodem & definitum poteſt prædicari. Talis propoſitio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propoſitio vniuerſalis: quia maxima non ſolum eſt pro vna, aut altera argumentatione; ſed pro multis circa quamcumque materiam, vt ſecundum prædictam maximam poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcumque rerum. Additur: per ſe probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ non probantur, cum nullam

illis

illis probabiliorem aſſumere poſsimus propo ſitionem, ad earum probationem, ſed per ſe ſunt probabiliſsimæ, & multæ ex eis ſunt neceſſariæ. Additur vltimo, cuius veritati multæ argumentationes dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non eſſe ſumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorẽ, aut minorem: ſunt enim extrinſeca principia, quæ argumentationem non de neceſsitate cõponunt, ſed ipſam corroborant, & probare faciunt: quibus ſublatis tales argumentationes nullius prorſus ponderis eſſent, ac propterea Maximæ dicuntur, quaſi ſupra Minores, & Maiores, quæ ſunt Syllogiſmorum partes Locus differentiæ maximę eſt, in quo inter ſe plures maximæ diſtinguuntur & ſeparantur, non enim omnes ſunt eiuſdem rationis, quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè nominantur, ac tales denominationes dicuntur Loci differentię maximæ, vt a Contrarijs dicitur locus, a quo ducuntur argumenta probantia rem per ſua contraria. A definitione, a quo ducuntur argumenta probantia definitionẽ, ſimiliter a cauſis, ab effectibus, &c. Sicut autem ſub vna maxima multæ argumentationes concluduntur: ita & ſub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt ſub hoc loco à definitione continentur plures maximæ, nempè, De quocumque prædicatur definitum, de eodem, & de-

& definitio. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito:& aliæ,de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat ſumere cognoſcamus, tres termini in his argumentationibus ſunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoſcuntur, ſi talis argumentatio, quando Sillogiſmus non fuerit,ad eum reducatur,cum enthymemata,& inductiones ad ſyllogiſmi formam reduci queant,vt Ariſtot. docet. Verbi gratia, Animal rationale eſt riſibile, ergo homo eſt riſibilis.Riſibile eſt Maior extremitas: animal rationale terminus eſt medius: homo verò minor extremitas. Vt autem locum, à quo argumentum procedit cognoſcamus,inſpiciendus eſt terminus Medius, & ab eo denominandus eſt locus: vt ſi inferens eſt definitio. Locus dicetur a definitione: ſi definitum, a definito,ſi cauſa,a Cauſis, ſi effectus, ab effectibus & ſic de reliquis.

Locus differentiæ maximæ triplex eſt in generali.Internus,Externus,Medius. Internus eſt,a quo ducuntur argumenta probãtia quæſtionem per ea quæ ſunt ſubſtantia rei, vt per definitionem per definitum,vel per ea,quæ comitantur ſubſtantiam rei.Externus eſt,a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinſeca,& repugnantia. Medius,a quo argumenta ſumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinſeca, nec omnino extrinſeca

ſunt

ſunt, probant, de quibus ſigillatim eſt dicendum.

De loco intrinſeco. *Cap. IIII.*

LOcus intrinſecus duplex eſt, Altera Subſtantia rei. Alter a Concomitantibus ſub ſtantiam. Locus a ſubſtātia eſt a quo argumēta ducuntur, quæ rem per ea, quæ ſunt ſubſtantiæ ipſius, vel eam ſignificant, probant. Eſt autem locus triplex. a Definitione, & definito, a Deſcriptione, & deſcripto, ab interpretatione & interpretato. Locus a Definitione eſt, habitudo definitionis ad definitum, ſecundum quam definitio ipſum definitum fert ſemper ſecum. Vocamus autem hic definitionem, orationem inexplicantem naturam rei per ea, quæ ſunt de ſubſtantia ipſius: qualis eſt definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ ſunt rei ſubſtantia. Ab hoc autem loco ſumuntur quatuor modi argumētandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte ſubiecti quæſtionis, duo ex parte prædicati, vt ſit quæſtio, an Iuſtitia ſit virtus: poteſt primo probari affirmatiue ex parte ſubiecti, ponendo ipſius definitionem, ſcilicet, habitus tribuens cuique quod ſuum eſt, eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt virtus. Alter modus eſt negatiuus ad probandam oppoſitam partem adhuc ex parte ſubiecti: Habitus tribuens cuique quod ſuum eſt, non eſt vitium, ergo Iuſtitia non eſt.

vitium

Prior fundatur in hac maxima. Quicquid prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur de definito. Poſterior in hac. Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi ſunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, ſic, Iuſtitia eſt habitus bonus, ergo Iuſtitia eſt virtus: Alter negatiuus idem negando. Eſt autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio affirmatur definitum, poſterioris vero. A quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerſo modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur a definito, & ſunt tot modi argumentandi fundati eiſdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur ſimili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus à Deſcriptione eſt ſimilis fere loco a definitione, hoc vno dempto quod loco definitionis ſumimus deſcriptionem, & locus a definito ſimilis eſt loco a deſcripto. Vocamus autem. Deſcriptionem, orationem explicantem rem non per differentias ſubſtantiales ſed per accidentia propria, quæ paſsim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipſæ plurimum occultæ ſint quo definiendi genere fere ſemper Oratores vtuntur, definiunt enim, ſeu deſcribunt hominem eſſe animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt ſimiles modi argumentandi, ſimi-

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod eſt. Totum vniuerſale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuerſale vocatur quodcunque ſuperius prædicatum reſpectu inferiorum, quæ partes ſubiectiuæ dici ſolent, vt animal reſpectu hominis, leonis, & aliorũ homo reſpectu indiuiduorũ. Eſt autẽ a toto vniuerſali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes diſiunctiue, vt elementum eſt leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis eſt leuis, huius Maxima. Quod de toto vniuerſali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes diſiũctiue, vt cibus eſt bonus ergo vtilis, aut honeſtus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuerſale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partes etiã diſiũctiue, vt animal non eſt expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non eſt expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad ſingulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ eſt bona, ergo nec vtilis, nec honeſta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totũ vniuerſale, remouẽtur ſingu-

vt,omne animal eſt ſenſibile, ergo concha eſt ſenſibilis, & ſpongia eſt ſenſibilis, & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuerſali affirmatur,& de ſingulis partibus affirmabitur.Secundus ex parte prædicati affirmatiuus,a toto ad ſingulas partes, vt homo habet omnem ſenſum, ergo viſum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuerſale in quantitate,affirmantur ſingulæ partes.Tertius negatiuus ex parte ſubiecti a toto ad ſingulas etiam partes, vt nullum animal eſt inſenſibile, ergo leo non eſt inſenſibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſali in quantitate, negabitur de ſingulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad ſingulas partes,vt lapis nullum habet ſenſum, ergo non habet viſum, Maxima. A quo totum remouetur vniuerſale in quantitate,& ſingulæ partes remouebuntur.

A partibus etiam ad huiuſmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte ſubiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, vt aqua eſt corpus ſimplex, terra eſt ſimplex, aer eſt ſimplex, ignis eſt ſimplex, ergo omne elementum eſt corpus ſimplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur etiam de ipſo vniuerſali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum,vt homo habet viſum, auditum,gu-

ſtum,& reliquos,ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue, vt homo non caret ſenſu & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus etiam vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet guſtum, nec auditum, nec viſum, nec reliquos, ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipſum totum negabitur. Alterum totum eſt particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi, qui erant in toto vniuerſali, nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt. æquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto Integrali.

TOtum integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partium quantitatis, vt domus reſpectu fundamenti, & reliquarum partiũ huiuſmodi, & animal reſpectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hæ autem partes in duplici ſunt differentia, quædam enim neceſſariæ, quędam non neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicuntur, ſine quibus totũ conſiſtere nequit, vt hominis neceſ-

ceſſariæ partes ſunt caput,cor,pectus Non neceſſariæ vero dicuntur, ſine quibus totum ipſum poteſt cõſiſtere quemadmodum digitus, naſus aures,non ſunt animalis neceſſariæ partes. Argumenta a neceſſarijs partibus ſolum ducimus. Eſt autem primus argumẽtandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes ſimul,& ſingulas per ſe eius partes neceſſarias,vt eſt homo,ergo pectus habet,cor habet, & ſimilia. Similiter, Deus gubernat vniuerſum,ergo,& homines gubernat. Maxima. Poſito toto integrali, ponuntur partes neceſſariæ. Alter modus eſt,a totius negatione, ad negationem partium omnium diſiunctiue, vt non eſt domus,ergo vel non eſt fundamentũ, vel non eſt tectum, vel deeſt aliqua alia pars neceſſaria. A partibus ad totum ſunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus neceſſarijs ad totum,vt eſt cor,eſt pectus,ſunt inteſtina,& reliquæ partes neceſſareæ,ergo eſt animal. Maxima. Poſitis omnibus partibus ponitur totum. Alter modus eſt a negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non eſt fundamentum, ergo non eſt domus. Maxima, Ablata vna parte neceſſaria aufertur totum.

De Toto in modo.

TOtum in modo vocamus quodcumque vocabulum reſpectu ſui ipſius cum aliqua reſtrictione ſumpti, quod pars in modo dicitur: vnde homo, totum in modo, homo doctus, pars in modo oportet autem conſiderare, vt talis reſtrictio non ſit diſtrahens, aut diminuens ſignificationem totius. tunc enim non erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album ſecundum dentes, non ſunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & a toto, & a parte. Primus a toto ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad partem, vt omnes homines appetunt ſcire, Maxima. Quod de toto in modo vniuerſaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terreſtria. Maxima. De quo totum in modo vniuerſaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partem, Nullum homo eſt odio habendus, ergo nec homines inimici ſunt odio habēdi. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo non vult homines peccatores perire, ſed vt conuer-

uertantur. Maxima, De quo totum vniuerſaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obſeruatum eſt, & ſemper obſeruari debet, vt quoties a toto hoc ad partes argumentati fuerimus, ſemper totum cum vniuerſalitate ſumatur, oppoſitũ fiet, cum a parte in modo ad totum ducatur argumentum tunc enim totum particulariter ſumere oportet. A parte ſimiliter argumentamur ex parte ſubiecti, & ex parte prædicati affirmatiue, & negatiue. Sunt enim maximæ. Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter ſumpto, & de quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter, & quod negatur, de parte in modo, & de toto, & de quo negatur, pars etiam totum particulariter tamen.

De toto in loco, & toto in tempore.

Totum in loco, eſt aduerbium tempus vniuerſaliter ſignificans, vt, vbique, nullibi nuſquam. Totum in tempore, eſt quod tempus vniuerſaliter ſignificat, vt Numquam, ſemper, & ſimilia. In vtroque autem toto valet ad ſingulas partes, tam affirmatiue, quam negatiue, vt, vbique eſt Deus, ergo in deſerto eſt Deus: vbique ſunt animalia, ergo in india ſunt animalia: nullibi eſt chimera, ergo in Hiſpania non eſt chimera. Similiter in tempore, ſem-

ſemper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquã lapides ſentient, ergo nec poſt mille annos ſentient. A Parte vero etiam valet, a ſingulis enim partibus ad totum valet, ſed non omni modo ſed a parte affirmatiue ad negationem totius negatiui, & a parte negatiue ad affirmatiui negationem, vt hic eſt Petrus, ergo nonnullibi eſt Petrus, Romæ non eſt Rex ergo non vbique eſt Rex, cras non legam, ergo non ſemper legam, cras legam, ergo nonnumquam legam. Quod ſi omnes partes ſumamus, tunc valebit ab omnibus partibus ſimul ad ſuum totum, ſicut in alijs vniuerſalibus, vt Deus eſt in cœlo, in terra, in mari, & alijs locis ergo eſt vbique Idem in negatiuis, & alijs etiã totis. Maximæ ſunt. Poſito toto in loco, vel in tempore, ponuntur ſingulæ partes. Poſita vna parte remouetur totum oppoſitum parti. Poſitis omnibus partibus, ponitur illarum totum, poſſent etiã aduerbia, tempus & locum particulariter ſignificantia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus ſunt idem modi argumentandi, qui in toto vniuerſali, & indefinito.

De loco a Cauſis.

LOci argumentandi a cauſis fere inter omnes præcipui ſunt, ac merito inter internos numerantur, cum cauſæ maximam cũ rei ſubſtantia affinitatem habeant, adeo, vt per

eas

eas optime res definiri valeant. Eſt autẽ cauſa id,ad cuius eſſe aliud ſequitur,vt ignis cauſa eſt caloris, quippe ad ipſius eſſe, calor ſequatur. Quadruplex autem eſt genus cauſæ. Efficiens,Materialis,Formalis,& Finalis, de quarum ſingulis ordine trademus loca,& argumentandi modos.

A cauſa efficienti.

CAuſa efficiens,eſt id,a quo primo incipit motus,& operatio,verbi gratia ignis calefacit aquam,motus huius initium fuit ignis ignis eſt cauſa efficiens.Cauſa efficiens diuidi ſolet in neceſſariam & ſufficientem,neceſſaria ea vocatur,a qua ita procedit effectus, vt non poſsit poſita cauſa non procedere,nec ab alia cauſa talis effectus poſsit prouenire, vt ſolis præſentia eſt cauſa diei,poſita enim pręſentia ſolis non poteſt non eſſe dies, nec dies ab alia cauſa prouenire poteſt, quam ab illo. Altera cauſa eſt ſufficiẽs,quæ ſuũ effectũ sẽper producit,quãuis effectus poſsit ab alijs cauſis prouenire, vt iugulatio eſt cauſa mortis,& ignis cauſa caloris,tamẽ hi effectus ab alijs poſsũt prouenire cauſis: multa enim calorem producũt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterum, cauſa duplex eſt, quædã actu,quædam potentia. Cauſa actu eſt, quæ operationem ipſam effectus ſignificat,vt ędificans,

ſimpliciter, quia plura ſunt neceſſaria quam domificator, vt poſsit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis ſed valet poſitis alijs neceſſarijs. Maximæ. Poſita cauſa potentiali cum alijs requiſitis poſsibilis eſt effectus, & poſito effectu neceſſario præceſsit cauſa. quartus a cauſa actuali ad effectum, & e contra valet affirmatiue, & negatiue, ſed ex parte effectus cum verbo denotante operationem, vt ædificans eſt, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans eſt, ſimiliter negatiuæ. Maximæ. Operante cauſa fit effectus: Ceſſante cauſa non fit effectus, & e contra. Præter hos modos vulgares ſunt alij vtiles admodum, cum enim omnis cauſa efficiens effectũ ſibi in eo, quo poteſt aſsimilari ſtudeat, probabiliter quæ inſunt cauſis attribuimus effectibus, & e contra, vt mundus eſt factus a Deo, ergo bonus eſt, liber iſte eſt ab Ariſtotele editus, ergo philoſophia bona refertus eſt: A magiſtris peritiſsimis didicit iſtę literas, ergo maxime peritus eſt, non eſt domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuerſatur cũ bonis, ergo non eſt bonus.

A cauſa Materiali.

MAterialis cauſa eſt, ex qua inexiſtenti aliquid fit, ſunt enim duo neceſſaria ad materialem cauſam: alterum, vt ex ea aliquid fiat alterum, vt ita ex ea fiat, vt aſſumatur ip-

ſa

ſa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa,& ex lignis,& lapidibus domũ Materia duplex eſt, altera permanens, altera tranſiens. Permanẽs eſt, cuius ſubſtantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens eſt cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignũ. Trãſiẽs vero cuius ſubſtãtia nõ manet, vt farina & aqua ſunt materia panis, ſed facto pane iã non eſt farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus à materialis cauſæ ſiue permanentis ſiue tranſeuntis affirmatione, ad effectu poſſibilitatem, vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra; quamuis non ſimpliciter valet, cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus à cauſis iſtis negatiuè, ſed non ſimili modo, ſed à permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti vero cum præteriti verbo ad præſentiam effectus vt non fuit farina, ergo non eſt panis. valebit tamen in præſenti quando eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt non eſt farina, ergo nõ fit panis. Maximæ horum ſunt poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt, ſunt arma, ferrea, ergo
eſt

eſt ferrum. Negatiuè non valet non ſunt arma, ergo non eſt ferrum. In Tranſeunti negatiuè non valet. affirmatiuè vero ſequitur cauſam præceſſiſſe, vt panis eſt, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modus arguendi ſunt alij vtiles, nempè prædicare proprietates. quæ inſurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam quæ diuerſe ſunt, vt homo eſt ex terra factus, ergo eſt corruptibilis, domus conſtat ex lapidibus, ergo durabilis eſt gladius eſt ex plumbo, non igitur acutus eſt, & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuerſa natura locorum, vt piſcis in aquis degunt, ſunt igitur humidi, natus eſt in Germania. ergo ſtrenuus eſt, & alia ſimilia quorum vſus eſt frequens.

A Cauſa Formali.

CAuſa Formalis eſt, qua res habet aliquid eſſe, albedo eſt cauſa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex eſt, altera Accidentalis, quale eſt omne accidens reſpectu proprij ſubiecti, quod denominat, altera Subſtantialis, quales ſunt formæ quæ faciunt ſubſtantias, vt anima hominis anima leonis, forma ignis, vt ſimiles. Locus eſt facilis à cauſa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ad effectu etiam ad cauſam, vt albedo inhæret, ergo album eſt, non inhæret, ergo

non

non eſt album, & è contra. Maximæ. Poſita, vel ablata, cauſa formali ponitur, vel aufertur effectus, & è contra. In hac eſt peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, propterea illic explicabitur.

A cauſa Finali.

Finis eſt, cuius gratia aliquid fit, vt ſanitas finis eſt medici, ipſius enim cauſa medicus remedia adhibet. In hac eſt vulgaris modus argumentandi, à fine bono, vel malo ad bonitatem, vel malitiam rei, dummodo ſit finis per ſe ideſt, ad quem res ſecundùm ſe ordinatur: valet enim, frui Deo bonum eſt, ergo, & eius mandata obſeruare bonum eſt, occidere, malum eſt, ergo inſidias parare malũ eſt. Dico quando finis eſt per ſe, nam ſi quis furetur vt faciat eleemoſynam, furari non eſt bonum, quamuis finis ſit bonus, quia talis finis non eſt per ſe ipſius furti. Sunt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac cauſa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius eſt recte viuere, quã multa cognoſcere, ergo melior ſcientia eſt ipſa virtus, Optima naturalium cognitionum eſt cognitio ſubſtantiæ primæ, ergo Metaphyſica eſt prima & optima ſcientiarum naturalium, Idem etiam valet oppoſito modo de

malo

malo,cuius finis peior aut peſsimus, id peius eſt,aut peſsimum. Hinc iſte locus plurimum valet ad perſuadendum, cum voluntas maximè in bonum inclinetur,& à malo auerſetur. Secundus qualis eſt finis,tales, & debent aliæ tres cauſas admoueri,ex quo colligimus proprietates reliquarum cauſarum ſecundum finis proprietatem, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus conſtare, pater intendit bene filium educare,debet ergo bono magiſtro committere eum,gladius, ſecare debet, oportet ergo vt ſi acuta acie, huiuſmodi ſunt innumera argumenta. Tertius qualis eſt finis, talia debent eſſe media ad finem, vt,vis ad vitam ingredi, oportet ergo ſeruare mandata Dei,ſcientia præditos eſſe oportet,ſtudijs ergo, & vigilijs incumbendum eſt. Quartus, à fine remouenda ſunt media extranea, & deformia ei, vt ſtudeo ſapientiæ, non ergo eſt mihi otiandum,vir bonus aſpirat ad fælicitatem,non ergo voluptatibus carnis ſe debet obruere. Secundum hanc normam innumera ſumuntur argumenta.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vſu. Cap. VII.

LOca hæc proxima cauſis ſunt. Eſt autem Generatio,vt communiter explicemus,

rei productio, Corruptio vero rei deſtructio. Vſus autem: ſecundum quem rebus vtimur, Eſt locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio eſt bona,& ipſum bonum,& è contra,ſimiliter circa malum, Cuius generatio eſt mala, ipſum eſt malum, & è contra. Per bonum autem,& malum intelligimus reliqua nomina ſimiles qualitates ſignificantia vt Chriſti natiuitas bona fuit, ergo & Chriſtus ipſe bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipſum committere malum fuit,Alter locus à Corruptione. Cuius corruptio bona, ipſum malum,cuius corruptio mala, ipſum bonum: æqum eſt latrones ſuſpendi, ergo latrones iniqui ſunt,impium fuit Chriſtũ occidiſſe, ergo Chri ſtus innocens fuit. Hic autem attendamus,vt bonum,& malum per ſe ſummamus.aliter enim non valebit argumentum. non enim valet, vtile nobis fuit Chriſtum mori ergo Chriſtus inutilis fuit, quia non ſumimus id quod eſt per ſe, mors .n. vt mors eſt,vtilis,nec qua parte homines Chriſtum occiderunt,bonum fuit, ſed ex ipſius beneplacito qui morte ſua nos redemit. Tertius locus eſt ab vſu,cuius vſus bonus, aut malus, & ipſum bonum,aut malum eſt, & è contra, dummodò vſum, non autem abuſum ſummamus, vt letificare cor ſtomachum roborare bonum eſt,ergo & vinum bonum eſt: non tamen valet,occidere amicũ, malum eſt ergo gladius ma-

malus eſt, hic enim non vſus, ſed abuſus eſt.

A Communiter accidentibus.

COmmuniter accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, ſiue vnum antecedat, altero ſequatur, ſiue ſimul ſint, vt concepiſſe, & parere, floruiſſe, & habere fructus, eſſe Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubeſcere. Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero neceſſario coniungitur, quãuis non conuertibiliter, vt parere neceſſario coniungitur cum eo, quod eſt concepiſſe, nõ è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur, vt bacchanalia eſſe, & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus in ijs quæ neceſſario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè, ex parte vero alterius negatiuè, qui modus eſt conſequentia neceſſaria: vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit, è contra non concepit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus eſt in ijs, quæ plerunque iunguntur, & in his ſumitur ſimilis conſequentia, ſed probabilis tantum vt bacchanalia ſunt, ergo rixe erunt, nõ ſunt rixe, ergo nõ fuerunt bacchanalia, Ad hos argumẽtãdi modos pertinẽt argementa, quæ ſumuntur à ſignis naturalibus physio-

gnomicis,a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim ſumebantur,quamuis talia argumenta,iam inania & fallacia ſint.Reducuntur etiam argumenta,quæ ſumuntur ex ſuſpicionibus,a dictis,a factis alicuius quamuis nō omnia neceſſaria ſint,aut probabilia.

De locis extremis,ab oppoſitis,& diſparatis. Cap. VIII.

NOn ſolùm ab ijs,quæ rei ſubſtantia ſunt vel eam circumſtant argumenta trahimus,ſed etiā ab ijs, quæ extranea, & aduerſa ſunt,ac tales loci externi dicuntur,inter quos de oppoſitis & diſparatis eſſet modò agendū, ſi in Primo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quò ſe in arguendo exercerent non conceſsiſſemus. Hic ſolum maximas ipſas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermiſimus aperiemus. Eſt Maxima prima pro Relatiuè oppoſitis. Relatiua ſimul ſe ponuntur,& ſimul ſe perimuntur in proprijs ſubiectis,vt ſi pater eſt, etiam filius eſt, & ſi pater non eſt, nec filius eſt. Altera in eodem ſubiecto,ſi vnum affirmatur,&alterum negatur reſpectu eiuſdem termini, vt Petrus eſt filius Pauli,ergo non eſt eius pater:negatiuè non valet,non eſt pater,ergo non eſt filius, poteſt enim eſſe,quòd nec ſit pater nec filius.Maxima pro contrarijs, & priuatiuis, De quo vnū af-

firma-

firmatur, & alterum negari debet vt nix eſt alba;ergo non eſt nigra.homo videt, ergo nō eſt cœcus, negatiuè non valet: niſi ſumamus proprium ſubiectum capax talium oppoſitorum, & ſumamus contraria, quæ non habent medium,tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo nō videt, ergo eſt cœcus;leo non eſt cœcus,ergo videt: aqua nō eſt calida, ergo eſt frigida: ignis non eſt frigidus, ergo eſt calidus. In Contradictorijs de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contra, vt lapis eſt,non homo,ergo non eſt homo,non eſt homo,ergo eſt non homo, præſertim in ſubiectis exiſtentibus. In Contradictorijs eſt modus argumentandi a contradictorio prædicati, ad contradictorium ſubiecti, vt, homo animal eſt,ergo non animal non homo eſt, & etiam in conſequentijs, vt ſi homo eſt,animal eſt, ergo ſi non animal eſt, non homo eſt,quæ conſequentia dicitur è contrario. Alter modus in cōtrarijs,cum contraria prædicata de cōtrarijs vel oppoſitis prędicamus, vt Prudentia eſt virtus, ergo Imprudentia eſt vitium: Virtus eſt amanda,ergo vitium eſt odio habendum,lumē delectat,ergo tenebrę cō triſtant,quæ conſequentia dicitur in ipſo, cuius Maxima, Sicut ſe habet propoſitum in propoſito, ita, & oppoſitum in oppoſito, vel contraria de contrarijs prædicantur.

De loco à Maiori.

MAius vocatur id, quod magis probabile,& verum videtur, vt maius eſt hominem vincere equum, quàm vincere leonem, hoc enim minus eſt, ideſt minus probabile, & minus apparens verum. Argumentamur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primo, maiori & minori poſitis a parte ſubiecti, vt Angelus non poteſt cogere voluntatem hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato, ſi cui magis videtur ineſſe non ineſt, nec ei, cui minus videtur ineſſe, inerit. Alter ex parte prædicati poſitis maiori,& minori, vt homo non poteſt domare equum, ergo nec poterit ſubijcere leonem. Maxima, duobus de vno enunciatis, ſi quod magis videtur ineſſe, non ineſt, nec id quod minus. Tertius ex parte vtiuſque extremi, vt Rex nõ potuit expugnare caſtrum, ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis ſi quod alteri magis videatur ineſſe non fuit, ergo nec alteri, alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium maxima communis eſt, ſi quod magis videtur, non eſt verũ, nec id quod minus videtur, verum erit.

A Minori.

LOci a Minori ſunt tres, ſed affirmatiui. Primus ex parte ſubiecti, vt Dux expulis ho-

hoſtes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur, ineſt, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet æquum. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur ineſſe, ineſt, & id quod magis videtur, inerit. Tertius ex parte vtriuſque, vt Chriſtus pro nobis grauiſſima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, ſi quod alteri minus videtur ineſſe, ineſt, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit communis maxima. Si, quod minus videtur, eſt verum, & id, quod magis.

A Simili.

Similia dicuntur, vel quæ aliquam formã eiuſdem rationis participant, vel quæ eandem inter ſe proportionem habent. verbi gratia album albo ſimile eſt, & homo homini ſecundum formã. at Dux & Auriga ſimiles ſunt ſecundum proportionem. Vtroque autem modo valet argumentum affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cignus diſgregat viſum, ergo, & nix, equus non eſt particeps, rationis ergo nec leo. Debemus autem ſumere ſimilitudinem in eo, ratione cuius prædicatum ineſt, aliter non valebit, non enim valet, cignus ſentit, ergo & nix, quia quamuis ſimiliter in albedi-

ne tamen albedo non eſt ratio quia cignus ſentit ſimiliter in ſimili ſecundum proportionẽ valet, vt ſicut ſe habet ancilla ad dominam, ita ſenſus ad rationem, ſed non debet ancilla imperare dominæ, ergo nec ſenſus rationi. Sicut ſe habet auriga in curru, ita dux exercitu, ſed auriga attentè, & cautè debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. Similium & proportionalium idem eſt habendum iudicium. Huic loco aſcribitur a Pari, ſeu Æquali, vt lex eſt: Qui occiderit patrẽ obuolutus corio deijciãtur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem eſt deijciendus, quia par eſt peccatum. Etiam ſunt oppoſita loca, nempè a Diſsimili, & Diſpari, ſed eorum non eſt admodum frequens vſus, quorum Maxima. Diſsimilium, & diſperantium diuerſa eſt ratio.

De locis alijs extrinſecis a tranſmutata proportione. Cap. IX.

PRopoſitis quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quã tertius, & quartus habent, eadem proportio primi & tertij, ſecundi, & quarti colligitur, atque tale argumentum, a permutata pro-

por-

portione dici ſolet, quo argumentandi modo frequentius Arithmetici vti ſolent, vt ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita & ſex ad duodecim, eſt enim proportio dupla, ſcilicet maior numerus minorem bis continet, ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita ſe habent quatuor, ad duodecim; vtraque enim eſt tripla: præterea ſicut ſe habet homo ad riſibile, ita equus ad hinnibile, in vtraque enim prædicatum de ſuo ſubiecto affirmatur, ergo ſicut ſe habet homo ad equum, ita riſibile ad hinnibile eſt enim vtraque predicato diſparata.

Ab Auctoritate.

SOlet ab auctoritate argumentum tantum duci affirmatiuum, ne philoſophi docent elementa eſſe quatuor, ſunt igitur quatuor vocamus affirmatiuum, quando auctoritatem affirmamus quamuis id quod probamus ſit negatiuum, vt philoſophi docent cælum non eſſe corruptibile, cælum igitur non eſt corruptibile. In hoc loco eſt latitudo probabilitatis, ſecundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima. Experto cuique in ſua arte credendum eſt. Super omnes authoritates eſt diuina eccleſiæ reuelata, cui ſecundum fidem catholicam aſſentire tenemur. certior enim eſt quacumque ſcientia.

A Tran-

A tranſumptione.

TRanſumptio eſt cum loco nominis ignoti, aliud idem notius ſignificans ſumimus, vt non eſt ſapientis quicquam inconſideratè proferre, ergo nec prudentis, & valet affirmatiuè, & negatiuè. Eſt etiam tranſumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, vel propter ſimilitudinem cum illo, vel propter conſenſum diſputãtium, vt ſi quis virtutem multum poſſe contenderet, ad id de Iuſtitia probandum ſe transferret ex conſenſu reſpondentis, vel probaturus equum hinnibilem, hominem riſibilem probaret, quod alteri ſimile eſt, & quamuis ſic communiter dici, ſolet, videtur etiam poſſe dici, locum a Tranſumptione eſſe a Tranſumptione nimirum cùm Metaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuè, quàm negatiue, vt leo rugiens eſt timendus, ergo & Diabolus. Pater familias eſt amandus & venerandus, ergo & Deus: cani non eſt fidem dum, ergo nec aſſentatori.

De locis medijs. *Cap. X.*

LOci Medij ſunt, a quibus argumenta, quæ nec prorſus extranea, nec prorſus intranea rei ſunt, extrahuntur, vt in ipſorum expla-

Digitized by Google

natione patebit, quamuis Cicero cũ alijs adnumerauerit. parum autem refert ab alijs ſecernere, vel cum alijs computare, dum modo ipſorum recta explicatio & vſus tradatur.

A Coniugatis.

COniugata dicuntur, quæ ſe habent ſicut abſtractum & concretum, vt album, & albedo, & Iuſtum, & Iuſtitia. Eſt primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum, vel malum, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt ſanctum eſt obedire, ergo ſancta eſt obedientia, diuitem eſſe non eſt optimum, ergo diuitiæ non ſunt optimum bonũ. Alter modus eſt, ſubijciendo, & prædicando in propoſitionibus eſſentialibus, vt album eſt coloratum, ergo albedo eſt color: in ijs verò, quæ per accidens ſunt, non valet, non enim ſequitur, album eſt dulce, ergo albedo eſt dulcedo.

A Caſibus.

CAſus ſunt plura denominatiua inter ſe ab eadem forma inflexa, vt ſapiens, ſapienter, iuſtum, iuſtè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iuſtum eſt bonum, ergo quod iuſtè fit bene, fit, ſapientem eſſe optandum eſt, ergo ſapienter agere optandum eſt.

A Com-

paries eſt albus propter calcem, ergo & calix eſt alba: Theophraſtus eſt factus doctus, quia audiuit Ariſtotelem, ergo & Ariſtoteles fuit doctus. Hic modus non valet, niſi quando ſubiectum poteſt recipere tale prædicatum, nō enim dicens, nix eſt alba propter albedinem, ergo albedo eſt alba, quia albedo non eſt aptum ſubiectum ipſius albi. Valet tamen diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam, Propter quod vnumquodq. tale, & id magis, quando poteſt tale eſſe, ideſt, idem recipere prædicatum Supererat locus vltimus a diuiſione, ſed in primo libro de eo, & ipſius maximis diximus. Hi ſunt præcipui loci, quos adoleſcētes exercere erit vtile ante Ariſt. copioſam, & exactā doctrinā.

De ſyllogiſmorum fallacijs & erroribus.
De ſyllogiſmo vitioſo.

Cap. XI.

CVm ſyllogiſmi perfectio in recta forma, & recta materia conſiſtant, rerumq. imperfectio ex eorum quæ ad perfectionem neceſſaria ſunt defectu, conſurgat, fit vt in Syllogiſmo multiplex vitium, & error contingat. Eſt enim quidam error in Forma, quando non fit ea propoſitionum diſpoſitio, quæ

in

cticum ſyllogiſmum ſimile veſti ex vili panno recte cõſtructæ. Tertius euenit error in vtroque ſimul nempè in Forma, & Materia, vt Quod mouetur eſt ſenſibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer eſt ſenſibile, forma enim huius vitioſa eſt, cũ ſit ex puris particularibus. Materia etiã apparens eſt, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augumentatione ſumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, ſiue Neceſſaria, ſiue probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidũt, cum amplior ſit, & communior, ac etiam imperfectior ſit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his cecidit, vt ſyllogiſmus, qui eſt inſtrumentum cognitionis, & ſcientiæ, ſit erroris & deceptionis cauſa, quod cuilibet inſtrumento commune eſt, rectè enim adaptatus calamus benè ſcribit, ac characteres delineat ſi tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali ſyllogiſmo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui ſe potius videri ſapientes, quàm eſſe ſtudent dicti Sophiſtæ, à quibus etiam ſyllogiſmus talis Sophiſticus eſt nuncupatus. cuius errores diſtinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, ſed vt ab eis caueamus, & ſimilibus hominibus nos eripere valeamus.

De

De metis, ad quas Sophiſtæ conantur diſputantes.

Cap. XII.

Meta eſt ſcopus & finis, quem ſophiſta fallacia argumento reſpondentem redigere ſtudet, vt ex tali meta eius victoriam conſecutum eſſe circunſtantibus appareat. Sunt autem hæ quinque Redargutio, Falſum Inopinabile, Solæciſmus, Nugatio, de quarum ſingulis breuiter eſt dicendum.

De Redargutionis Meta.

Redargutio eſt prænegati conceſsio, vel præconceſsi negatio in eadem diſputatione, vel argumenti fallacis, ideſt, quotieſcũque cogitur reſpondens concedere in eadem diſputatione contradictorium eius, quod ante conceſſerat, propter argumenti fallaciam, ac talis ſyllogiſmus fallaciter probans contra dictorium conceſsi dicitur Sophiſticus elencus, quoties enim ſine fallacia probatur contradictorium, Verus elenchus dicitur. Ponitur in eadem diſputatione, quia ſi reſpondens admittat id, cuius oppoſitum in alijs diſputationibus præcedentibus tantum defenderit, non eſt redargutio, niſi id in præſenti diſputatione ſuſceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quando

do vocibus & importunitate verborum ſola, vel alia cauſa reſpondens admittit contradictorium, non eſt Redargutio, verbi gratia ſuſtinet quis dormientes non videre, fit ſyllogiſmus ſophiſticus, Omne viſum habens, videt, Omnes dormientes viſum habent, ergo omnes dormientes vident, cogitur vi ſyllogiſmi, quia fallaciam illius nominis viſus ignorat concedere concluſionem, tunc redactus eſt ad metam redargutionis & contradictionis.

De Meta Falſi.

FAlſum vocatur id quod omnibus circumſtantibus cognitum eſt tanquam falſum, & re ipſa falſum eſt, & ad id conatur redigere ſophiſta reſpondentem, vt homo habet quod non amiſit, non amiſit alas, ergo habet alas.

De Meta inopinabilis.

INopinabile eſt id quod contra circunſtantium opinionem eſt, ſiue ipſum ſit verum ſiue falſum, ad quod ſophiſta redigere conatur reſpondentem, vt ſaltem apud aſtantes victoriam de eo habuiſſe videatur, vt ſi corā ruſticis ſolem maiorem terra cogeret concedere, hi enim ſicut maiorem lapidem eſſe exiſtimant. Similiter ſi coram hominibus vitijs deditis regem poſſe infœlicem eſſe conuinceret.

ſali includunt, quæ dicitur: Non ens, id eſt, quoties reſpondens cogitur id cocedere quod non eſt, vel non apparet eſſe, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa non ens verſatur, & Sophiſta ex hoc ſapiẽs videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur ſingulas oſtendamus.

De fallacia in communi. *Cap. XIII.*

FAllacia non vno modo tantum dicitur, aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipſo argumento ſophiſtico prouenientè ſumitur, aliquando pro ipſomet argumento, & loco, & vtroque modo in præſenti vſurpatur. Eſt autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis locis argumenta vere deducentes, probabiliter argumentantur, & opinionẽ rerum faciunt: ita & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpe apparentur argumenta extrahentes, & non quidem vere, deceptionem faciunt, vt.n. Dialecticus argumentatur a ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet, omne animal ſentit, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumentatur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat. Sydus cæleſte eſt canis, ergo ſydus cæleſte latrat, Propterea in fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verum quæ mouet intellectum, ſeu imaginationem

Huius fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima, quando vox ſimpliciter eſt æquiuoca, ex qua fit ſyllogiſmus ſophiſticus, vt omne corpus eſt ſubſtantia. Trina dimenſio eſt corpus, ergo Trina dimenſio eſt ſubſtantia, in hoc eſt æquiuocatio corporis, quod aliquando compoſitam ſubſtantiam, aliquando trinam dimenſionem ſignificat, quæ quantitas eſt. Secunda ſpecies eſt, cum vox eſt analoga, vt, omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia ſpecies cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas grammaticalis, vt Omne animal eſt coloratum, Mulier eſt animal, ergo eſt coloratum. Quod ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedens ſtat.

De fallacia Amphibologiæ.

Amphibologiæ fallacia, eſt error proueniens ex vnitate orationis plures patientis ſenſus, cuius cauſa apparentiæ eſt vnitas orationis, cauſa vero non exiſtentiæ, eſt ipſa ſenſuum multiplicitas, vt Quicquid eſt Ariſtotelis, poſsidetur ab Ariſtotele, Hæc eſt logica Ariſtotelis, ergo Hæc logica poſsidetur ab ipſo. Hic varium ille genitiuus ſenſum facit, nam ſignificat habitudinem poſsidentis,

& rei poſſeſſę, ſimiliter & ordinem cauſæ & effectus; & hæc eſt vna ſpecies ipſius, quando nẽpe eadem manet orationis cõſtructio. Altera ſpecies eſt, quando mutatur cõſtructio, vt quando caſus mutatur, ſicut, quodcunque vides, hoc vides, ſed lignum, vides, ergo ligno vides. illud enim hoc, mutat ſenſum, ſi in ablatiuo, aut ſi in accuſatiuo conſtruatur, vel etiam quando id, in quod tranſit actio verbi, mutatur in ſuppoſitum; vt Quoſcumque volo mę accipere, volo me accipiant, ſed hoſtes volo mę accipere, ergo hoſtes volo me accipiant, hic enim modo appoſitum in ſuppoſitum, modo ſuppoſitum in appoſitum conuertitur. Tertia ſpecies, quando vna oratio plura ſignificat, ſed vnum principaliter, alterum ſimilitudine quadam, vt Quoties littus aratur, terra ſcinditur, Cum indocilis docetur. littus aratur ergo cum indocilis docetur terra ſcinditur, illa enim oratio, littus aratur: principaliter ſignificat, littus aratro ſcindi, quadam ſimilitudine verò ſignificat fruſtra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

ERror iſte prouenit, cum aliqua dictio varia ſignificat ex diuerſa pronunciatione ſpiritus, quantitatis, vel accentus, vt quicquid hamatur, hamo capitur, vinum amatur, ergo

vinum hamo capitur. Omnis populus eſt arbor, Roma eſt populus, ergo Roma eſt arbor, dictio enim populus ex varia quantitate primæ ſyllabæ varia ſignificat. Prouenit etiã iſte error, quando ſeparatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit inuite, facit coacte, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coacte, eſt deceptio, nam ſunt duæ partes in minori, nempe præpoſitio: in: & ablatiuus, vite: in maiori autem eſt vna dictio, nempe aduerbium. Similiter. Tu es, qui es, quoties eſt priuatio motus, ergo tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur geſtus, quod fit in Ironiis, mutatur enim ſenſus per Ironicam pronunciationem, vt quicumq. alterum vocat album, ipſum dicit eſſe album, ſed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipſum eſſe album. Tandem fit iſta deceptio cum mutatur diphtongus, vt quicunque deſiderat æquum, deſiderat iuſtum, ſed qui deſiderat equitare, equum deſiderat, ergo qui deſiderat equitare, deſiderat iuſtum.

De fallacia Compoſitionis, & Diuiſionis.
Cap. XIV.

TRia circa fallacias has ſpeculari oportet. Primum quid Compoſitio, & quid

Digitized by Google

Diuiſio ſit. Secundum quid Cōpoſitionis fal-
lacia, & quid etiam Diuiſionis fallacia. Ter-
tiò quot harum ſpecies; Compoſito igitur
& Diuiſio non vno modo dicuntur. Primo .n.
Compoſitio eſt, quties ſignificatio vnius ter
mini applicatur integræ ſignificationi alte-
rius vt ſi dicas, album poteſt eſſe nigrum ſi
ſenſus ſit, albo ipſi, nempè corpori cum albe-
dine ſimul accidere nigrum, compoſitio eſt,
ſic autem fit Diuiſio cum non integræ, ſed par
ti ſignificationis alterius ſignificatio appli-
catur, vt ſi in eadem propoſitione fiat ſenſus,
ilud corpus quod album eſt, nigrum poteſt
eſſe non tamē ſimul cum albedine Diuiſio eſt.
Fit etiam altero modo Compoſitio & Diuiſio,
cum vna dictio poteſt conſtrui cum varijs
dictionibus in eadem oratione, ſi autem cum
vna conſtruatur, facit vnum ſenſum, ſi vero
cum altra, facit alterum ſenſum, & in hoc ta-
lis oratio differt ab Amphibologia, in qua ea
dem ſeruatur dicti onum conſtructio, vt quic
quid viuit ſemper erit, dictio: ſemper: poteſt
conſtrui cum verbo: viuit: & ſenſum facit ve-
rum poteſt etiam conſtrui cum verbo, erit: &
ſenſum facit falſum, tunc cōſtruere talē dictio
nem cum ea, cū qua magis apparet conſtrui,
Compoſitio eſt, vt coniungere com verbo: vi
uit; at cōiungere, cum eo, cum quo minus cō-
iungi apparet, Diuiſio eſt, vt ſi cōſtruatur cū
illo verbo: erit: & in hoc pronūciatione, & lo-
quendi

quendi pharaſim oportebit conſiderare;ſunt etiam compoſitio & diuiſio tertio modo, vt dicemus in earum ſpeciebus.

Circa ſecundũ fallacia Compoſitionis & diuiſionis fit cum in conſequentia aliqua datur antecdens verum, & conſequens falſum, eo quod diuiſum ſenſum in compoſitum, vel compoſitum, in diuiſum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compoſitionis fallacia peculiariter, cum conſequens falſum quod ſequebatur ex ſenſu compoſito falſo in antecenti, atribuimus eidem antecedenti in ſenſu diuiſo vero; vel cum Concluſionem, quæ ſequebatur in ſenſu diuiſo vera, ſumimus in ſenſu compoſito falſam. Exemplum prioris. Omnia quinque ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque, in hoc ſyllogiſmo concluſio eſt falſa, & ſequitur ex antecedenti compoſito falſo, nam illa minor falſa eſt, ſi prædicatum compoſitè & copulatim teneatur, eſſet autem vera, ſi diuiſiuè teneretur, faeit enim ſenſum quinarius non eſt duo, & quinarius non eſt tria, è contra maior diuiſa eſt falſa, compoſita vera, tunc eſſet fallacia Cõpoſitionis velle tribuere falſitatem concluſionis veritati minoris diuiſæ, cum tamen ex ea non ſequatur. Exemplum poſterioris. Omnem hominem ſcribere eſt poſibile, Aliqui

non

non enim inferabatur, niſi in ſenſu diuiſio: at ſi dicas, Iuuenes eſſe ſenes eſt impoſſibile. Homines ſunt Iuuenes, ergo homines eſſe ſenes impoſſibile eſt, concluſio eſt falſa, & Maior in ſenſu diuiſio, ex qua concluſio ſequitur, in ſẽſu vero compoſito eſt vera, & attribuere ei falſitatem concluſionis, eſt fallacia Diuiſionis, quia quod eſt diuiſa ſequitur attribuimus compoſitæ. Altera ſpecies harum fallaciarum eſt, cum eſt aliquod complexũ, quod diuiſiuè, & copulatim ſumi poteſt, ratione cuius mutatur ſenſus. vt ſuper ius diximus: ſimiliter de cõplexo diſiunĉto, vel diſiũĉtiuo, vt Omne animal eſt rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal eſt rationale, ergo omne animal eſt irrationale, eſt quidem diuiſionis fallacia in Maiori; quæ poteſt ſenſum diſiunĉtum facere, & ſic eſt vera. eſt enim propoſito categorica, cuius ſenſus eſt, de quolibet animali per ſe eſſe verum enunciare hoc, ſcilicet eſſe rationale, vel irrationale, & ſic non infertur concluſio illa, poteſt diſiunĉtiuè ſumi, & ſic eſt diuiſa falſa, facit enim ſenſum: omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, & ex ea talis concluſio etiam falſa ſequitur. fallacia conſiſtit in eo, quod tribuimus compoſitæ veræ, quod non ſequitur, niſi ex ea diuiſa falſa. Et oppoſito modo fallacia compoſitionis cum ſenſus compoſitus eſt falſus, diuiſus verus. Tertia ſpecies,

eſt cum aliquam dictionem cum varijs conſtruimus, propter quod mutatur ſenſus, vt quicquid viuit ſemper erit, Equus viuit, ergo equus ſemper erit, concluſio falſa, & maior in ſenſu diuiſo falſa, nempe, ſi dictio ſemper coniungatur cum verbo erit, & ſic procedit concluſio, at ſi iungatur cum verbo viuit, eſt compoſitio, & vera. Similiter quancumq. imaginem auream habentem veſtem vidi, ipſa eſt ex auro, ſed ligneam imaginem vidi habentem veſtem auream, ergo imago lignea auro, concluſio eſt falſa, & etiam maior diuiſa nempe ſi illa dictio auream, iungatur cum veſti, ſic enim ex ea infertur concluſio, at ſi compoſita ſumatur eſt vera, nempè ſi iungatur cũ imagine ac propterea eſt fallacia diuiſionis concluſionem tribuere compoſitæ.

De fallacia figuræ dictionis.

FAllacia hæc accidit, cum ex ſimilitudine duarum dictionum inter ſe accidentali, colligimus ſimilitudinem ſignificatorũ, quod primo euenit cum dictio vnius generis grammaticalis exiſtimatur eſſe alterius generis propter ſimilem deſinentiam, vt qui poetam concederet eſſe doctam ſicut muſam: quia muſa eſt fœmininum nomen, & qui Euſtochium concederet eſſe ſanctum, quia finitur in vm,

ſicut

ſicut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prędicamenti ſumimus pro altero prædicamento, vt quicquid hodie emiſti, modo comediſti, Carnes crudas hodiè emiſti, ergo carnes crudas modo comediſti; eſt figura dictionis, quia, quicquid, ſignificat ſubſtantiã; crudum vero qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem ſuppoſitionem in perſonalem, vel è contra mutamus, vt homo eſt ſpecies, Iulius eſt homo, ergo Iulius eſt ſpecies, cum præſertim hoc fit in indiuiduo, & vniuerſali, nam hic videtur mutari modus cum vniuerſale quale quid, indiuiduum hoc aliquid ſignificat.

De fallacijs extra dictionem.

De fallacia accidentis.

Cap. XV.

QVò facilius hæc fallacia intelligatur (eſt enim admodum communis) notandum eſt aliqua quadrupliciter vnũ quid eſſe poſſe. Primo dicuntur ea vnum, quæ vnum prorſus ſignificant, quamuis ſub diuer ſis nominibus aut modis diuerſis, quo pacto duo ſynonyma vnum dicuntur, ſimiliter definitum & ipſius definitio, illa tamen in voce diſ ferunt, hæc vero in ſignificandi modo, cum definitum confuſe, definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur

vnum

vnum, quæ cum non eandem naturam ſignificent, vnum tamen eſt de eſſentia alterius, ſicut genus vel differentia idem ſunt cum ſpecie, & ſpecies cum indiuiduo puta homo & animal, homo & rationale, homo, & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum eſt alterius proprium, puta homo, & riſibile, non tamen riſibile eſt de eſſentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. Iſta quatuor non ita vnum ſunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita ſunt diuerſa, quin etiam aliquo modo vnum ſint, ex quo fit quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua vero vni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & ſedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album eſſe accidẽs, colorem, qualitatem dicimus, quę de homine non enunciamus, & in vniuerſum eſt Regula, Omnia ea quæ vni conueniunt ſecundum id, in quo ab altero differt, remouenda ſunt ab altero, cætera verò concedenda ſimul, aut negãda. Verbi gratia, album dicitur currere ratione ipſius ſubiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere. præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum ſubiecto. non eſt idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore.

Ex

Ex his nota eſt fallacia accidẽtis, quæ fit quoties tribuimus vni oĩa, quæ tribuimus alteri, quæ tamẽ nõ illi, qua parte cũ altero vnũ eſt, conueniunt, exiſtimantes propter identitatẽ, & vnitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi ſyllogiſmi, & conſequentiæ homo eſt riſibilis, riſibile eſt propriũ ergo homo eſt proprium. Enſis eſt gladius, gladius eſt ſecũdæ declinationis, ergo Enſis eſt ſecundæ declinationis. Petrus eſt homo, homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies, & in vniuerſum quoties ſuppoſitio variatur, ſicut quando procedimus ex puris particularibus, ex maiori particulari in prima figura, ex puris affirmatiuis in ſecunda figura, & ſimilia. Similiter quoties appellationem mutamus, vel ex diuiſis ad coniuncta, vel è contra procedimus, vt video Coriſcum, & Coriſcus eſt veniens, ergo video venientem. Hic canis eſt pater, & hic canis eſt tuus, ergo eſt pater tuus. Iuuenis hic eſt magnus logicus, ergo eſt magnus, & eſt logicus. Similiter quoties a genere, ſeu a ſuperiori ad inferius abſque vniuerſalitate, vel ab inferiori ad ſuperius vniuerſaliter procedimus, vt animal eſt album, ergo homo eſt albus, vel omnis homo eſt riſibilis, ergo omne animal eſt riſibile, de quibus in locis a toto diximus. Nec mireris, ſi fallacia ſuppoſitionis hic collocetur, & in figura dictionis cum diuerſis rationibus vitium vnum ad duas ſpecies fallaciarum referatur

ratur, illic enim Figura dictionis hic vnitas extremorum conſideratur.

De fallacia ſecundum quid & ſimpliciter.

FAllacia iſta ex ſimilitudine loci a toto in modo procedit, erat enim totum in modo dictio reſpectu ſui ipſius cum aliquo adiecto ſumptæ, quod dicebatur pars in modo; vt homo, & homo albus, valebat autem a parte ad totum & e contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt ſignificationem totius cui iunguntur, vel eam diſtrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, ſed dicta ſecundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album ſecundum dentes & ſimilia. Quæ autem adiecta diſtrahant, ex ijs quæ in ſecundo libro de alienatione diximus, facile eſt videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel ſubiectum cum aliquo copulatur, vt eis ſemotis oppoſitum enuncietur, verbi gratia, Æthiops ſecundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto ſecundum dentes, niger, vel non albus diceretur, niſi ſubiectum alia ratione eſſet album vt homo ſecundum dentes eſt albus, ſi ille etiam ſecundum totum ſe albus eſſet, adhuc albus diceretur, ſed nō ex virtute, & ratione illius adiecti, eſt igitur fallacia ta-

talibus dictis ſecundū quid, ad ipſa abſolute ſumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quā negatiuè argumentari, vt in ipſis huius fallaciæ modis comperietur. Eſt primus modus a dicto diminuente ſecundum locum, non n. valet non licet prandere in templo, ergo non licet prandere: licet in mari non audire ſacrum, ergo licet non audire ſacrum non valet. Secundus modus a dicto diminuente ſecundum tēpus, non. n. ſequitur, non eſt licitum diebus veneris veſci carnibus, ergo non eſt licitum veſci carnibus: expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces. Tertius à dicto diminuente ad aliquid, vt febricitanti non eſt bonum vinum, non valet, ergo non eſt bonum vinum. Amenti non expediunt arma, ergo non expediūt arma. Quartus a dicto diminuente ſecundum partem, vt eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, non ſequitur non eſt albus ſecundum dentes, ergo non eſt albus, hoc intelligi debet, quando illa pars non eſt proprium ſubiectum illius accidentis, tunc enim valet, vt eſt criſpo capite, ergo eſt criſpus, benè ſequitur: eſt cæſijs oculis, ergo eſt cæſius, eſt curuo naſo, ergo eſt aquilinus, in his enim benè ſequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè, & adæquatè inſunt. Quintus a dicto diſtrahente, vt duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro, hic eſt homo pictus, ergo

eſt homo, non ſequitur. Eadem eſt fallacia ſæpe argumentari ab ipſis totis, non enim valet non eſt albus: ergo non eſt albus ſecundum dentes: non eſt leo, ergo non eſt lapideus; licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs ſimiliter non valet, ſicut nec ab ipſis partibus, niſi tale prædicatum omni ex parte, & integrè ſubiecto inſit, tunc enim valeret, vt non eſt bonum mentiri, ergo non eſt bonũ mentiri in bello, nec domi, & ſimilia.

De ignorantia elenchi. Cap. XVI.

SVperius quid eſſet Elenchus diximus, eſt enim ſyllogiſmus contradictionis, ideſt inferens, & probans contradictorium eius quod conceſſum eſt, vel ſimul duo inferens cõtradictoria: ſi verè autem probat verus elenchus: ſi cum deceptione, Sophiſticus dicitur. Vnde duplici ex parte elencho deceptio accidit, vno modo, quando id non fit ſyllogiſmo bono ſed fallaci, altero modo, quando ſyllogiſmus bonus eſt non tamen probat veram contradictoriam propoſitionis conceſſæ, ſed apparentem, cum non obſeruet leges veræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur ſecundum ignorantiam Elẽchi, quas Ariſt. 1. Elench. c. 4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non ſummuntur ad idem, vt numerus ternarius

excedit

excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non ſumuntur ſecundum idem, vt corpus hoc eſt duplum ad aliud ſecundum latitudinem, & non ſecundũ longitudinem, ergo eſt duplum, & non duplum. Tertia ſimiliter, ideſt quando non ſeruatur idem modus; vt currit velociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non ſeruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio, & non dormio ſed de his latè diximus libro Secundo.

De Fallacia Conſequentis.

FAllacia iſta procedit ex ſimilitudine illius loci, quo à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, & ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis procedebamus. Secundum vero fallaciam hanc fit tranſmutatio, nempè ad oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, vt ſi ignis eſt, calor eſt, ergo ſi ignis non eſt, calor non eſt, qui dicit te eſſe equum, dicit te eſſe animal, ſed qui dici, te eſſe equum, dicit falſum, ergo qui dicit te eſſe animal, dicit falſum. In his eſt fallacia, quia ex oppoſito antecedentis inferimus oppoſitum conſequentis, quod non licet, niſi in terminis conuertibilibus. Si-

militer quando expoſitione conſequentis antecedens ponimus, ſimilis eſt fallacia, cum nō liceat, niſi in terminis conuertibilibus, vt ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi animal eſt, homo eſt. ſi ignis eſt, calor eſt, ſed calor eſt, ergo ignis eſt. Vnde patet in his fallacijs priorē cōſequentiam bonam eſſe, poſteriorem verò, qua a negatione antecedentis, vel à poſitione conſequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

FAllacia hæc contra ſyllogiſmi probationē procedit. Syllogiſmus enim & illatiuus eſt concluſionis, & inſtrumentum probatiuum ipſius illatio in recta forma conſiſtit, probatio verò præter hoc antecedens notius cōſequente petit: ob id fallacia eſt, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum ſumere præſertim quando idem, per idem licet occultè, probare intendimus, vt qui probaturus in particulari homines eſſe iuſtos, petere ad probationem omnes homines eſſe iuſtos: & probaturus Medicinam eſſe ſcientiam ſani, & ægri peteret ſeparatim Medicinam eſſe ſcientiam ægri, vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret, in talem incideret fallaciam.

De

De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam.

FAllacia hæc eſt, cum concluſionis falſitas, quæ prouenit ex vna præmiſſa falſa, attribuitur præmiſſæ veræ, vt omnis homo eſt animal, planta eſt homo, ergo planta eſt animal; Concluſio eſt falſa, cuius cauſa eſt minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id contendere maiorem eſſe falſam, eſt fallacia non cauſæ, vt cauſæ quam ſuperius diximus, non propter hoc accidere falſum. Fit etiam iſta fallacia, cũ concluſionem veram attribuimus falſo tanquam cauſæ. Similiter cum conſequens ex antecedẽti non proprio deducimus, ipſi attribuẽtes conſequẽtis veritatẽ. vt homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt grãmaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam.

FAllacia hæc committitur, cum opponens petit vnicam ſibi reſponſionem dari illius, cui vnica reſponderi non poteſt vt ipſum reſpondentem ex quacumque vna reſponſione capiat, vt ſi petat, homo & leo ſunt ne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonem eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si verò reſpondeatur, non ita eſſe, colliget hominem non eſſe rationalem, quod

etiam falſam eſt. Ad fallaciam hanc reprimē-dam non oportet vnica reſponſione ſatiſfacere petenti multa quibus nonniſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finē perduxit, ipſe faciat, vt in ſui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maioremq. in litteris progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

Finis Introductionis.

PORPHYRII PHENICEI INTRODVCTIO SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De generis, ſpeciei, differentiæ, proprij, ac accidentis natura. De eorundem communitatibus ac differentijs.

PROOEMIVM.

CAP. I.

CVM ſit neceſſarium, Chryſaori, & eadem, quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorum doctrinam, noſſe quid ſit genus, quid differentia, quid ſpecies, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum aſsignationem, & omnino ad ea quæ de

Digitized by Google

diuiſione & demonſtratione ſunt: vtili exiſten te iſtarum rerum ſpeculatione, conpendioſã tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo. ea quæ ab Antiquis dicta ſunt aggredi: ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus & ſpeciebus, illud quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint: Et ſiue ſubſiſtẽtia corporalia ſint an incorporalia: Et vtrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo, altisſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & alius maioris egens inquiſitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propoſitis magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tunc tentabo monſtrare.

De genere. *Cap.* II.

VIdetur autem neque genus neque ſpecies ſimpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodadmodo ſe habentiũ ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio; ſecundum quam ſignificationem Romanorum dicitur genus, ab vnius ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo eſt, cognitionem ſecundum diuiſioner

ſionem ab alijs generibus dictum. Dicitur autem & aliter rurſus genus, quod eſt vniuſcuiuſque generationis principium; vel ab eo qui genuit, vel ab eo, loco in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercole, & rurſus, Pindarum quidem Thebanum eſſe genere, Platonem vero Athenienſem, etenim patria principium quoddam eſt vniuſcuiuſque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptiſſima eſſe ſignificatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere diſcedunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appelatum eſt genus vniuſcuiuſque generationis principium: de hinc etiam & multitudo eorum, qui ſunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab illis ſeparantes, dicebamus omnem illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rurſus genus dicitur, cui ſuponitur ſpecies: ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi genus earum, quæ ſub ipſo ſunt ſpecierum. videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ ſub ipſo ſunt, ſpecierum. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt: quod etiã deſcribentes aſsignauerunt, Genus eſſe, dicentes, quod de pluribus & differentibus

ſpecie

ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & ſpecies, & differentia, & propria, & accidentia communiter, ſed non proprie alicui, eſt autem, genus quidem, vt animal: ſpecies vero, vt homo: differentia autem, vt rationale: proprium, vt riſibile: accidens, vt album, nigrum, ſedere. Ab iis igitur quæ de vno ſolo prædicantur, differunt genera: eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab iis autem rurſus quæ de pluribus: a ſpeciebus quidem, quoniam ſpecies, etſi de pluribus prędicantur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero. homo enim cùm ſit ſpecies, de Socrate & Platone prædicatur, qui non ſpecie differúnt, ſed numero: animal vero, cùm ſit genus, de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt a ſe inuicem ſpecie, non numero ſolum. A proprio vero differt genus: quoniam proprium quidem de vna ſola ſpecie, cuius eſt proprium prædicatur, & de iis, quæ ſub ipſa ſpecie ſunt indiuiduis: quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna ſpecie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus. A differentia verò, & ab iis, quæ communiter ſunt accidentia, & differt genus: quoniam & ſi de pluribus, & differentibus ſpecie prædicantur

diffe-

differentia, & communiter accidentia, non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. Interrogantibus enim aliquibus, quid eſt illud, de quo prædicantur hæc, genus reſpondebimus, differentias autem & accidentia non reſpondebimus: non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt: interroganti .n. quale quid eſt homo, dicimus quod rationale: & quale quid eſt coruus, dicimus, quod nigrum, eſt autem rationale quidem differentia, nigrum verò accidens. quando autem quid eſt homo interrogamur, animal reſpondemus, eſt autem hominis genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab iis quæ de vno ſolo eorum, quæ ſunt indiuidua, prædicantur. hoc vero, de differentibus ſpecie, ſeparat ab iis, quæ ſicut ſpecies prædicantur, vel ſicut propria: in eo autem quod quid eſt prædicari diuidit a differentiis, & communiter accidentibus, quæ non in eo, quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodque prædicatur de iis, de quibus prædicatur. Nil igitur ſuperfluum, neque minus continet generis dicta deſcriptio notionis.

De Specie. *Cap.* III.

SPecies autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque forma, ſecundum quam dictum eſt: Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem ſpecies, & ea, quæ eſt ſub aſsignato genere, ſecundum quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis, cùm ſit genus animal, album autem coloris ſpeciem: triangulum verò figuræ ſpeciem.

Quod ſi etiam genus aſsignantes ſpeciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur; & ſpecies dicimus id quod ſub aſsignato genere eſt: noſſe oportet quod, quoniam & genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrunq; vtriuſque: idcirco neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriſque vti.

Aſsignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt quæ ponitur ſub genere: & de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur. Amplius autem ſic quoque: Species eſt, quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur, ſed hæc quidem aſsignatio ſpecialiſſimæ eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt, non autem & genus: aliæ verò erunt etiam non ſpecialiſſimarum. Planum autem erit, quod dicitur hoc modo.

In vno quoque prædicamento ſunt quædam generaliſsima, & rurſus alia ſpecialiſsima, & inter generaliſsima,& ſpecialiſsima ſunt alia, quæ genera & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generaliſsimum quidem ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens genus. Specialiſſimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſsimum autem, & ſpecialiſsimum alia, quæ genera, & ſpecies ſunt eadem: ad aliud tamen,& aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa genus:ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal, ſub animali vero rationale: ſub quo homo. ſub homine vero Socrates, & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, & quod genus ſolum: homo vero ſpecialiſsimum, & quod ſolum ſpecies.corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ,genus vero animati corporis: ſed, & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis,genus vero animalis. rurſus animal, ſpecies quidem eſt corporis animati,genus vero rationalis animalis,ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis,non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies, & omne quod ante indiuidua propinque prædica-

tur, ſpecies erit ſolum, non etiam genus.

Generum ac ſpecierum in prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	Subſtantia	generaliſsimum.
Species	Corpus	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo	ſpecialiſsima.

Particulares Socrates, & Plato, homines.

Quemadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit genus eſt generaliſsimum: ſic etiam homo cum ſit ſpecies, poſtquam non eſt alia ſpecies, neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum in diuidua (indiuiduum enim eſt Socrates, & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolum, & vltima ſpecies, & (vt dictum eſt) ſpecialiſsima quæ vero ſunt in medio, eorum quidem quæ ante ipſa ſunt erunt ſpecies: eorum autem quæ poſt ipſa ſunt, genera. Quare

re hæc quidem duas habent habitudines,eam quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundum quam ſpecies ipſorum eſſe dicuntur: & eam, quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generaliſsimũ ad ea,quidem quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem,cùm ſit genus omnium id quod eſt ſupremum: eam vero, quæ ad ſuperiorã nam habet,cũ ſit ſupremum,& primum principiũ, (& vt diximus)ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſsimum autem vnam habet & ipſum habitudinem,hanc quidẽ, quæ eſt ad ſuperiora,quorum eſt ſpecies; eam verò, quæ eſt ad poſteriora non diuerſam habet habitudinem,ſed eandẽ, & ſpecies indiuiduorum dicitur, ſed ſpecies quidem dicitur indiuiduorum, velut ea contines: ſpecies autẽ ſuperiorum velutque ab eis continetur. Determinant igitur generaliſsimũ genus ita, quòd cùm genus ſit, non eſt ſpecies, & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſsimã vero ſpeciem ſic, quæ cũ ſit ſpecies nõ eſt genus: & quam,cũ ſit ſpecies,in ſpecies diuidere non poſſumus:adhuc autem, & quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. Ea vero, quæ in medio ſunt extremorum, ſubalterna vocant genera, & ſpecies, & vnumquodq. ipſorum ſpeciẽ eſſe & genus ponunt:ad aliud tamen, & aliud ſum-

ptum,ea enim quæ ſunt ante ſpecialiſsima vſque ad generaliſsimum aſcendentia, & genera dicũtur,& ſpecies ſubalterna:vt Agamemnem, Attides,& Pelopides,& Tantalides,& vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerumque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus vero & ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque enim eſt commune vnum genus omnium ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt: ſecundum vnum ſupremũ genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed poſita ſint (quemadmodum in prædicamentis dictum eſt) prima decem genera,quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet,æquiuoce,inquiunt, nuncupabit,ſed nõ vniuoce. Si enim vnum eſſet commune omniũ genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. cùm verò decem ſint prima, communio ſecũdum nomen eſt ſolum,non tamen ſecundum rationem, quæ ſecundum nomen eſt. Decem igitur generaliſsima quidem ſunt: ſpecialiſsima vero in numero quidem quodam ſunt, nõ tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ ſunt poſt ſpecialiſsima, infinita ſunt. Quapropter vſq. ad ſpecialiſsima a generaliſsimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere autẽ per media diuidentes ſpecificis differentijs. infinita verò,inquit, relinquenda ſunt, neque enim eorum ſcientiam poſſe fieri. Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſsima, neceſſe eſt diuiden-

dentes per multitudinẽ ire: aſcendẽtibus vero ad generaliſsima neceſſe eſt colligere multitudinem in num. collectiuũ. n. multorum in vnã naturã ſpecies eſt, & etiã magis id, quod genus eſt: particularia vero, & ſingularia e cõtrario ſemper in multitudinẽ diuidũt id, quod vnũ eſt: participatione.n. ſpeciei plures homines vnus: particularibus autẽ & ſingularibus vnus & cõmunis plures, diuiſiuũ enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuũ autem & adunatiuũ, quod cõmune eſt. Aſsignato autem genere & ſpecie quid ſit vtrumque eorũ, & genere quidem vno exiſtẽte, ſpeciebus verò pluribus (ſemper enim in plures ſpecie diuiſio generis eſt) genus quidem ſemper de ſpecies prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: ſpecies autem neque de proximo ſibi genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet.n. aut æqua de æquis prædicari: vt hinnibile de æquo aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime, neque enim dices animal eſſe hominem: quemadmodum hominem dicens eſſe animal. De quibus autẽ ſpecies prædicatur, de ijs neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſque ad generaliſsimum. ſi enim verum eſt dicere Socratẽ hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam: veram eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim

cùm ſuperiora de inferioribus prædicentur, ſpecies quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem de & ſpecie, & de indiuiduo: generaliſsimum vero de genere vel generibus, ſi plura ſint media, & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo. dicitur enim generaliſsimũ quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis, genus autem, quod ante ſpecialiſsimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis, & indiuiduis. ſolum autem ſpecies de omnibus indiuiduis indiuiduum autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album & hic veniens Sopronisci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio numquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates numquam in aliquo alio particularium erunt eædem, eæ vero, quæ ſunt hominis proprietates (dico autem eius, qui eſt communis) erũt in pluribus. magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt. Continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie: ſpecies autem ſub genere. Totum enim quiddam eſt genus: indiuiduum autem pars: ſpecies vero & totum eſt & pars. ſed pars quidem alterius: totum autem non alterius, ſed in alijs in partibus enim totum eſt. De genere igitur & ſpecie, & quid generaliſsi-

liſsimum,& quid ſpecialiſsimum, & quæ genera eadem,& ſpecies ſint,quę etiam indiuidua, & quot modis genus & ſpecies dicantur, ſufficienter dictum eſt.

De differentia. Cap. IIII.

DIfferentia vero & communiter, & proprie,& proprijſsime dicatur. Nam communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocumque modo, vel à ſeipſo vel ab alio, differt enim Socrates a Platone alteritate,& ipſe à ſeipſo, & puero exiſtente & viro facto,& faciente aliquid vel quieſcente: & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quãdo inſeparabili accidente alterum ab altero differt inſeparabile vero accidens eſt,vt cæcitas oculorum,aut naſi curuitas, aut cicatrix cùm ex vulnere occulluerit, Proprijſsime autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt: quemadmodũ homo ab equo ſpecifica differentia differt,rationalis qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit, ſed eæ quidem, quæ & communiter & propriæ ſunt alteratum faciunt quæ vero proprijſsime aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ vero quæ alteratum,

ſimpliciter differentiæ. animali enim aduenie̅s rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum a quieſcente fecit: quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in ſpecies, & definitiones aſsignãtur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs: ſecundũ autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles. alias vero inſeparabiles, moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcumque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt, at vero aquilinum eſſe vel ſimũ, vel rationale vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autẽ aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens. nam rationale per ſe in eſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum at verò aquilinum eſſe, vel ſimul per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt in ſubſtantiæ ratione accipiuntur. & faciunt aliud. Illæ vero quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem. nam neque

que genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, ſecundum quas diuiditur. ipſæ enim ſunt, quæ vniuſcuiuſque rationem complent: eſſe autem vnicuique vnum,& idem,neque intenſionem,neque remiſsionem ſuſcipiens eſt. aquilinum autem eſſe,vel ſimul,vel coloratũ, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur; & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles:& rurſus inſeparabilium, hæ quidem ſint per ſe,illæ vero per accidens: rurſus earum,quæ per ſe ſunt,differentiarum,aliæ quidem ſunt, ſecundum quas diuidimus genera in ſpecies,aliæ vero,ſecundum quas ea quę diuiſa ſunt ſpecificantur: vt cum per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animatum & ſenſitiuum, rationale, & irrationale, mortale,& immortale, animati quidem, & ſenſitiui differentia conſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis vero & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuiſiuæ ſunt animatis differentiæ;per eas enim genera in ſpecies diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & conſtitutiuæ ſpecierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rurſus mortalis, & immortalis differentia,

ſed rationalis & mortalis differentiæ conſtitutiuæ fiunt hominis: rationalis vero & immortalis Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic vero & ſupremæ ſubſtantiæ, cum diuiſiuæ ſint animati & inanimati differentiæ, & ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumptæ animal perfecerunt: animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ fiunt conſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ, ſpecificæ omnes vocantur, & his maximè opus eſt ad diuiſiones generum, & ad definitiones: ſed non his, quæ ſecundum accidens inſeparabiles ſunt, neque etiam magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles. Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt, qua abūdat ſpecies a genere, homo enim plus habet quàm animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum eſt. Nam vnde ſpecies haberent differentias. Neque verò omnes oppoſitas habet, quoniam idem ſimul habebit oppoſita. Sed, quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habet omnes eorum, quæ ſub ſe ſunt, differentias, actu verò nullam, ac ſi neq; ex ijs, quæ non ſunt, aliquid fit, neque oppoſita circa idem erunt. Definiunt autem eam, & hoc modo: Differentia eſt, quæ de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quale quid eſt prædicatur. rationale enim, & mortale de homi-

homine prædicatum in eo quod quale quid eſt homo dicitur: ſed non in eo quod quid eſt, quid eſt enim homo, nobis interrogatis, conueniens dicere animal: quale autem animal inquiſitis quod rationale & mortale eſt conuenienter aſsignabimus. Rebus enim ex materia & forma conſtantibus, vel ſecundũ proportionem ad materiam & formam, conſtitutionem habentibus, quemadmodum ſtatua ex materia quidem eſt ære, ex forma autem figura: ſic & homo communis & ſpecialis ex materia quidem proportionaliter conſiſtit ex genere, ex forma autem differentia. totum autem hoc, animal rationale mortale, homo eſt, quemadmodum illic ſtatua. Deſcribunt autem & hoc modo. Differentia eſt quod aptum natum eſt diuidere ea, quæ ſub eodem genere ſunt. rationale enim & irrationale hominẽ & equum, quæ ſub eodem genere ſunt, quod eſt animal, diuidunt. Aſsignant autem & hoc modo. Differentia eſt, qua differunt a ſe ſingula. namque homo, & equus ſecundum genus non differunt: ſumus enim animalia nos, & equi: ſed additum rationale diſiunxit nos ab illis, & rationales ſumus & nos, & Dij: ſed mortale appoſitum diſiunxit nos ab illis. Ex actius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ ſub eodem genere ſunt, eſſe differentiã ſed quod adeſſe conducit, & quod quid erat eſ

ſe, & quod rei pars eſt. Neque enim quod natum eſt nauigare, eſt hominis differentia, & ſi ſit proprium hominis, dicere enim poſſumus animalium hæc quidem apta eſſe ad nauigandum illa verò minimè, diuidentes hominem ab alijs: ſed aptum natum eſſe ad nauigandū, non eſt ſubſtātiæ completiuum, nec eius pars, ſed aptitudo ſolum ipſius, iccirco, quia non eſt talis differentia, quales ſunt, quæ ſpecificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt ſpeciem, & quæcumque in eo quod quid erat eſſe accipiuntur. Et differentia quidem tot ſufficiant.

De Proprio. Cap. V.

PRoprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod ſoli alicui ſpeciei accidit, & ſi non omni proprium dicitur: vt homini medicum eſſe, vel geometram. Et quod omni accidit ſpeciei, etſi non ſoli: quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli & omni, & aliquando vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe, riſibile: nam & ſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur: non quòd rideat ſemper; ſed quòd ſemper aptus natus ſit vt rideat hoc autem ei ſemper connaturale eſt, quemadmodum, & equo hinnibile. Hæc

autem

autem & propriè propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. ſi quid enim equus hinnibile eſt; & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

De Accidente. Cap. VI.

ACcidens autem eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipſius ſeparabile eſt, illud vero inſeparabile. dormire quidem ſeparabile accidens eſt, nigrum verò eſſe inſeparabiliter coruo, & Æthiopi accidit. Poteſt enim intelligi & coruus albus, & æthiops abijciens colorem, præter ſubiecti corruptionē. Definiunt autem ſic quoq. accidens eſt quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neque genus eſt, neque differentia, neque ſpecies, neque proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens.

ARI-

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM Principis prædicamenta,

Seuerino Boetio interprete.

SVMMA LIBRI.

De quibuſdam tanquam ſuppoſitis, ad prædicamentorum doctrinam conferentibus. De prædicamentis ipſis. De conſequentibus quibuſdã ad ipſa prædicamenta: ac de nonnullis vocibus, de quibus mentio facta eſt in prædicamentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Aequiuocis, vniuocis, & denominatiuis, eorum etiam quæ dicuntur diuiſio. Cap. I.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa: vt animal, & homo, & quod dictum eſt. horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ, ratio

Digitized by Google

ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorum vtrunque quò animal eſt, propriam aſsignabit vtriuſque rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune eſt & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio: vt animal & homo, atque bos. comuni.n. nomine horum vtrunque animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem. Si quis enim aſsignet vtriuſque rationem, quid vtrunque eſt, quò animal eſt, eandem aſsignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo, differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem: vt à grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis. Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia verò ſine complexione.

Ea igitur quæ ſecunudm complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit, homo vincit. Ea verò quæ ſine complexione dicuntur, ſunt vt homo, bos, currit, vincit.

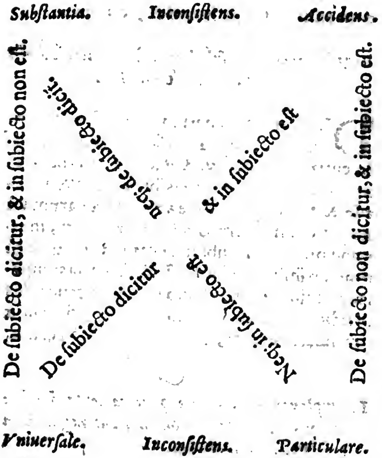
Eorum quæ ſunt, diuiſio. *Cap. II.*

EOrum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto verò nullo ſunt. vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine in ſubiecto verò nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicũtur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, im

poſsibile eſſe ſine eo in quo eſt: vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia verò de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò dicitur, vt de grammatica. Alia verò neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur: vt quidam homo, & quidam equus: nihil enim talium neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autẽ quæ ſunt indiuidua, & vnum numero de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil aliqua prohibet eſſe. quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Com-

Complexionum conſiſtentium, & inconſiſten tium deſcriptio.

Regula in prædicatis eſſentialibus.
Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo quod præ-

prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur: vt homo de homine quodã prædicatur, animal verò de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo eſt, & animal.

Regula genera non ſubalterna à ſubalternis diſtinguens. Cap. IIII.

DIuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ: vt animalis, & ſcientiæ: animalis enim differentiæ ſunt, greſsibile, bipes, & volatile, & aquatile, ſcientiæ verò nulla earum eſt neque enim ſcientia à ſcientia differt, in eo quod bipes eſt. Subalternorum verò generũ nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & ſubiecti erunt.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuiſio: Quomodòque affirmationem, aut negationem conſtituat. Cap. V.

EOrum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut ſubſtãtiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum

eſſe,

eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem vt bicubitum, tri cubitum. Quale vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in lycio. Quando autem, vt heri ſuperiore anno. Situm verò eſſe, vt iacet ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere verò, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera, vel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicũtur, nullum neque verum, neque falſum eſt: vt homo, album, currit, vincit.

TRACTATVS SECVNDVS.

De ſubſtantia. Cap. I.

SVbſtantia autem eſt, quæ proprie, & principaliter, & maximæ dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur: neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum

rum

rum genera. Vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, vt eſt homo, atque animal. Manifeſtum eſt autem ex ijs, quæ dicta ſunt, quòd eorum quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur: prædicatur etiã & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis. & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt, & animal: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto rationem verò impoſsibile eſt vt album cùm in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi numquam de corpore prædicabitur. Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex ijs, quæ per ſingula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodam corpore. Nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omnino in

cor-

corpore. Quare alia omnia aui de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtãtijs, impoſsibile eſt aliquid aliorum eſſe. Secũdum vero ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm genus: propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim aſsignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſsignabit, ſpeciem quàm genus aſsignans, vt hominem quemdam aliquis aſsignans manifeſtius aſsignabit, hominem quã animal aſsignans. Illud enim proprium magis cuiuſdam, hominis hoc autem cõmunius; & cùm quandam arborem aſsignauerit, manifeſtus aſsignabit, aſsignando arborem quàm plantã. Amplius, primæ ſubſtantiæ, ideo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicuntur quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur enim ſpecies generi; genera enim de ſpeciebus prædicantur; ſpecies autẽ cum generibus non conuertuntur.

Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt. Ipſarum vero ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim familiarius aſsignabis de quodam homine, hominem aſsignando, quàm de quodam equo, equum.

Similiter autem & in primis ſubſtantijs nihil magis alterũ altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt quàm quidam bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies, & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prędicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſsignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quàm genus aſsignando familiarius demonſtrabit, & manifeſtius faciet hominem aſsignando, quã animal: aliorum verò omnium quicquid aſsignauerit quis, aſsignabit extranee, velut album aut currit, aut aliud quodcumque taliũ aſsignans. Quare merito hæ ſolæ aliorũ ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ, eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriſsimæ ſubſtantiæ dicuntur: ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quemdam enim hominem dices grammaticum eſſe; ergo & hominem & animal grammaticum dices; ſimiliter autem & in alijs. Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima namque ſubſtantia, nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſub-

ſtan-

ſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto: homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in quodam homine homo eſt, ſimiliter autem, & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum, quæ in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari; rationem vero impoſsibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen; rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc, ſed & differentia eorum eſt quæ non ſunt in ſubiecto: bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto verò non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſsibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocumque ipſa differentia dicitur; velut ſi greſsibile de homine prædicatur, & ratio greſsibilis de homine prædicabitur; eſt enim homo greſsibilis. Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint; ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri; non enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur quaſi vt partes ineſſent alicui. Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs omnia

Digitized by Google

vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prędicantur aut de ſpeciebus; a prima namque ſubſtantia nulla eſt prædicatio. de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero & de ſpeciebus, & de indiuiduis. ſimiliter autem & differentiæ & de ſpeciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum, & generum, & ſpecies generis: quæcumque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. ſimiliter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua. vniuoca autem erunt, quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ a ſubſtantijs & differentijs ſunt, vniuoce prædicantur. Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.

In primis igitur ſubſtantijs indubitabile, & verum eſt, quod hoc aliquid ſignificant, indiuiduum enim & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant; neque enim vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodū prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid

ſignificat,quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat,album, quam qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatẽ determinant. qualem enim quadam ſubſtantiam ſignificant. plus autem in genere determinatio fit,quàm in ſpecie. dicens enim animal plus complectitur, quàm qui hominem. Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at verò nec homini nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium: ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati. bicubito enim, vel tricubito nihil eſt contrarium: at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco dicat eſſe contrarium, vel magno paruo. determinatorum vero quantorum nullum nulli eſt contrarium. Viditur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus.

Dico autem,non quòd ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quod eſt) ſed quod vnaquæq. ſubſtantia hoc ipſum quod eſt,non dicitur magis & minus. vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo non erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum: ſed &

ipſum ſeipſo magis, & minus dicitur, vt corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur quàm prius: & cùm calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. ſubſtantia vero nõ dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis, nunc homo quàm prius dicitur; neque aliorum quidquam, quæcumque ſubſtantiæ ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus. Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, cum vnum & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuum eſſe. quale enim alijs quidem non habet quiſquam, quod proferat tale, quæcumque non ſunt ſubſtantiæ; quod cum ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit. velut color, qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger; neque eadem actio & vna numero, praua & ſtudioſe: ſimiliter autem & in alijs, quæcumque non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia verò, cum vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt. vt quidam homo cum vnus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando ſit niger, & calidus, & frigidus, & prauus eſt ſtudioſus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem & opinionem contrarium, eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera, & falſa videtur eſſe. veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit, ſimiliter autem & de opinione. ſi quis enim verũ

putet

putet aliquem ſedere, ſurgente eo, falſo putabit, eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modo differt. Nã ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum. frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo; ſimiliter autem & in alijs vnum quodque eorum mutationem ſuſcipiens, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem & opinio, ipſa, quidem immobilia omnino perſeuerant; cùm vero res mouetur, contraria circa ipſa fiunt. oratio namque eius quòd ſedeat aliquis, permanet eadem: cum verò res mota ſit aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modo proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſui ipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Siquis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum non eſt hoc verum. Oratio namque & opinio non eo quòd ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur; ſed eo quòd circa alterum aliqua paſsio facta ſit. nam eo quòd res eſt, aut non eſt, eò etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur, non eo quod ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum, ſimpliciter enim à nullo, neque oratio, neque opinio mouetur: quapropter nõ erunt ſuſceptibilia contrariorum, cùm nulla

contrarij ſit paſsio in eis facta. Verum ſubſtātia eo quod ipſa contraria recipiat, hoc ſuſcēptibilis eſſe contrariorum dicitur. languorē enim & ſanitatem ſuſcipit. & candorem & nigredinem: & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. Quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, cū vnum, & idem numero ſit ſecundum ſui ipſius mutationem ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

De Quanto. *Cap.* II.

QVanti autem aliud quidem eſt diſcretū, aliud autem continuum: & aliud quidē ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis, partibus conſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcrētum quidem vt numerus & oratio continuū vero, vt linea, ſuperficies, corpus, amplius autem præter hæc locus & tempus.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinque, ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt. & tria & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere,

re, ſed ſemper diſcretæ ſunt: quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum eſt oratio, manifeſtum eſt: menſuratur enim ſyllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim eſt communis terminus, ad quem ſyllabæ copulentur: ſed vnaquæque diuiſa, eſt ipſa ſecundum ſeipſam. Linea vero continua eſt: eſt enim ſumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei, lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur: ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere communem terminum lineam vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus: præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum. rurſus locus continuorum eſt: locum enim quendam partes corporis obtinent, quę ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quæ obtinet ſingulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem, & corporis partes. quapropter continuus erit, & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, alia quidem conſtant ex partibus quæ in eis ſunt, poſitionem habentibus ad ſe inuicem, alia

autem

autem ex non habentibus poſitionem . vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem. ſingulę namque earum ſitæ ſunt alicubi; & habeas vnde diſtinctè ſumas, & aſsignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano,& ad quam partem reliquarum copulantur. ſimiliter autem &partes plani poſitionem habent aliqua ſimiliter namque aſsignaretur vnaquæque vbi iacet:& quæ copulantur ad ſe inuicem,ſed, & ſolidi partes ſimiliter, & loci. In numero autem non poterit quiſquam oſtendere quem admodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſe inuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque ex quæ temporis ſunt. nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens,quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quemdam dices habere: eò quod aliud quidem prius ut tēporis, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter:eo quod prius numeratur vnus quàm duo, &duo quàm tria; & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem vero non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter.nulla enim remanet partium. ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere;quapropter non erit uulla poſitio partium eius; ſi quidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant; alia ex non habentibus poſitionem.Propriæ autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta ſunt;

alia

alia vero omnia ſecundum accidens. ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta; vt multum dicitur album, eo quòd ſuperficies multa ſit;& actio longa,eo quod tempus multum ſit,& motus,motus multus. Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur,vt ſi quis aſsignet quanta actio eſt, tempore definiet annuam,vel ſic aliquo modo aſsignas, & album quantum quid ſit aſsignas, ſuperficie definiet; quanta enim fuerit ſuperficies,tantũ album eſſe diceret. quare ſola propriæ ſecundum ſeipſa dicuntur quanta,quæ dicta ſunt;aliorum vero nihil per ſe, ſed ſi forte per accidens. Amplius, quanto nihil eſt contrarium. In definitis enim mani feſtum eſt quod nihil eſt contrarium; vt bicubito vel tricubito vel ſuperficiei, vel alicui talium. nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis forte dicat multum pauco eſſe contrarium vel magnum paruo. Horum autem nihil eſt quantum, ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid. nihil enim ipſum perſeipſum magnum vel paruum dicitur, ſed eo quòd ad alterum refertur vt mons quidẽ paruus dicitur, milium vero magnum; quod hoc ijs quæ ſunt ſui generis maius ſit,illud vero ijs quæ ſui ſunt generis minus:ergo ad alterum eſt eorum relatio.nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur,numquam mons quidem aliquando parnus, milium vero magnum diceretur rurſus in vico quidem plures

ho-

homines eſſe dicemus, Athenis vero paucos, cum ſint illis multo plures. & in domo quidẽ multos, in theatro vero paucos, cum ſint plures. Amplius, bicubitum quidem, & tricubitũ, & vnumquodque talium quantum ſignificat; magnum vero vel paruum non ſignificat quãtum, ſed magis ad aliquid: quoniam ad alterum conſideratur & magnum & paruum. quare manifeſtum eſt, quòd ipſa ſunt eorum quæ aliquid. Amplius, ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium, quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterum refertur, quomodo hic aliquid erit contrarium? Amplius autem, ſi ſunt magnum & paruum contraria, continget idẽ ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria contingit, enim ſimul idẽ paruum eſſe & magnum. eſt.n. ad hoc quidẽ paruum, ad aliud vero idipſum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore eſſe contigit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem: ſuſceptibilis enim contrarium eſſe videtur, ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger, neque albũ, & nigrum eſt ſimul: nihilque aliud ſimul contr aria ſuſcipiet. Et eadem ſibi ipſis contingit eſſe contraria: nam ſi eſt magnum paruo contrarium: ipſum autem idem ſimul eſt magnũ & paruum: ipſum ſibi erit contrarium, ſed im

poſsibile eſt aliquid ſibi ipſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei, quod eſt deorſum cõtrarium ponunt: locum qui in medio eſt, deorſum dicẽtes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorũ contrariorum ad his afferre definitionẽ, quæ enim plurimum a ſe inuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt. Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus: vt bicubitum. neque.n. alterum altero magis bicubitum. neque in numero: vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque quam tria. nec tempus alterum altero magis tẽpus dicitur, nec in nullo eorum, quæ dicta ſunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti eſt, quòd æquale & inæquale dicitur. Vnumquodq. enim eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur. vt corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodq. æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcũq. quanta non ſunt

non

non prorſus videbitur æquale,& inæquale dici. vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur,ſed magis ſimilis,& diſsimilis,& album æquale & inæquale non omnino dicitur,ſed ſimile vel diſsimile. Quare quanti maxime ſit proprium,æquale & inæquale dici.

De his quæ ad aliquid.
Cap. III.

AD aliquid vero talia dicuntur,quæcumque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur,vel quomodolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipſum quod eſt alterius dicitur; aliquo enim maius dicitur,& duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt;alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia,quæcunque huiuſmodi ſunt. At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid; vt habitus,diſpoſitio,ſenſus, ſcientia, poſitio, hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quidam. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur,& ſcientia, alicuius ſcientia,& poſitio alicuius poſitio;& alia quoque ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcumque hæc ipſa quæ ſunt,aliorum eſſe dicuntur,vel quomodolibet aliter ad alterum, vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid)& ſimile alicui ſimile,& cætera ta-

lia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus,& ſtatio,& ſeſsio poſitiones quędam. poſitiones vero ad aliquid ſunt. iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiue vero dicuntur ab ijs,quæ dictæ ſunt,poſitionibus. Ineſt autē & contrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium,cum ſit vtrunque eorum vt aliquid: & ſcientia ignorantiæ. Non autē omnibus ijs, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria. duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici,neque vlli talium. Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere. ſimile enim & diſsimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur,cùm vtrunque ſit ad aliquid. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus duplum enim non dicitur magis & minus duplum,nec aliquid talium. Omnia autem quæ ſunt ad aliquid,ad cōuertentiam dicuntur;vt ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus eſſe dicitur,& duplum dimidij duplum:& dimidium dupli dimidium. & maius minore maius: & minus maiorem minus, ſimiliter autem & in alijs.Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur:& ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus; & ſenſibile ſenſu ſenſibile. At vero

aliquotiens non videbitur conuerti: niſi conuenienter ad quod dicitur aſsignetur, ſed pec cet is qui aſsignat: vt ala ſi aſsignetur auis, non conuertitur vt ſit auis alæ non. n. prius conuenienter aſsignatum eſt ala auis: neque enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed eo quòd alata eſt. multorum enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſsignetur conuenienter, & conuertitur; vt ala alati ala eſt. & alatum ala, alatum. Aliquotiens autem forte & nomen fingere neceſſe erit: ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod conuenienter aſsignetur: vt temo ſi aſsignetur nauigij, non eſt aſsignatio conueniens. neque enim eo quod nauigium eſt, eo ipſius temo dicitur: ſunt enim nauigia, quorum temones non ſunt. quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior aſsignatio erit, ſi ſic quodammodo aſsignetur: temo temonalæ rei temo eſt, aut quomodocunque aliter. nomen enim non eſt poſitum, & conuertitur ſi conuenienter aſsignetur: temonatum enim temone temonatum eſt. Similiter autem, & in alijs vt caput conuenientius aſsignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aſsignetur neque enim eo quòd eſt animal, caput habet. multa enim animalia ſunt capita non habentia. Sic autem fortaſſe facillime quis ſumet, quibus poſita non ſunt nomina, ſi ab ijs quæ

pri-

prima ſunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quæ prædicta ſunt, ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſsignentur, ad conuertentia dicuntur: quoniam ſi ad quolibet aliud aſsignantur & & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur dico autem, quoniam neque eorum quæ in confeſſo ad conuertentia dicuntur, & nomina eis poſita ſunt. nihil conuertitur, ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſsignentur, & non ad id ad quod dicuntur, vt ſeruus, ſi non domini aſsignetur, ſed hominis vel bipedis, vel cuiuſcunque talium, non conuertitur. neque enim dici poteſt homo eſt ſerui homo. non enim conueniens eſt aſsignatio. Amplius ſi quidem conuenienter aſsignetur ad quod dicitur, omnibus alijs ſublatis, quæcumque accidentia ſunt: relicto autē ſolo illo ad quod aſsignatum eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur. vt ſi ſeruus ad dominum dicitur: circunſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem, relicto vero ſolo quod dominus eſt; ſemper ſeruus ad ipſum dicetur: ſeruus enim domini ſeruus dicit. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur aſsignetur: circumſcriptis omnibus alijs, relicto autem eo ſolo, ad quod aſsignatum eſt; non dicetur ad ipſum. aſsigne-

gnetur enim ſeruus hominis,& ala auis,& cir cumſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſanè amplius ſeruus ad hominem dicetur cũ enim dominus non ſit,neque ſeruus eſt.ſimiliter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe: non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſsignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum facilis erit aſsignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere: ſi autem ſic aſsignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentia dicuntur. Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura: & in plurimis quidem verum eſt in aliquibus vero non verum: ſimul duplum, & dimidium ſunt: & cum ſit dimidium, duplum eſt: & cum ſit dominus, ſeruus eſt,& cũ ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum: non erit dimidiũ: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum: ſimiliter autem & in alijs, quæcunque talia ſunt. Non autem in omnibus his quæ ad aliquid, verum videtur eſſe ſimul natura: ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe namque in pluribus præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus: in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Amplius, ſcibile ſublatum ſimul aufert

ſcientiam; ſcientia verò ſimul non aufert ſcibile nam ſi ſcibile non erit ſcientia: nullus enim erit ſcientia: ſcientia vero ſi non ſit nihil prohibet eſſe ſcibile. vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt: ipſa verò ſcibilis eſt. Amplius animali quidem ſublato non erit ſcientia: ſcibilum vero plurima eſſe contigit. Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt. ſenſibile enim prius quam ſenſus eſſe videtur. ſublatū enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt. ſenſibile autem ſublato, aufertur & corpus. ſenſibile enim corpus eſt, cùm autem corpus non ſit, aufertur, & ſenſus. quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſublato enim animali, ſenſus quidem aufert. ſenſibile autem erit corpus: vt calidum dulce: amarum, & omnia alia quæcumque ſunt ſenſibilia. Amplius ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal, & ſenſus: ſenſibile verò ante animal aut ſenſum eſt. ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit aut ſenſus: quare prius ſenſibile, quàm ſenſus eſſe videbitur.

Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodū videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam

ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt: nam neque tota, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid: nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput.

Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus, vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſsio dicitur. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtātijs habet dubitationem vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi; quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid, definitio aſsignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur. ſi autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodammodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero definitio ſequitur quidem omnia ea quæ ſunt ad aliquid, nō tamen in ipſis idem eſt cum eo quod eſt eſſe

ad aliquid, ipſa quæ ſunt aliorum dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt quòd ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet & illud ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt. ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs, quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. ſi enim non non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet: neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palam hoc eſt. vt ſi quid nouit quis definite, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definite nouit ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt ſtatim definite neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem non definite hoc cognoſcet, quòd hoc eſt peiore melius ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia, non enim adhuc ſciet exacte quòd eſt peiore melius. ſi enim ſic accidit nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palam eſt quod neceſſarium eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorũ definite, & id ad quod definite neceſſe eſt noſſe. Caput vero & manus, & eorum ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt: ad quod vero dicantur non eſt neceſſarium ſcire. cuius enim hoc caput, vel cu-

ius hæc manus ſit, non eſt ſcire definite. quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero nõ ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quòd nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpe pertractata ſint. dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile.

De qualitate, & quali. Cap. IV.

QValitatem verò dico, ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas, eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur ſpecies qualitatis habitus & diſpoſitio dicantur. Differt autem habitus & diſpoſitione, quod permanentior, & diuturnior eſt. Tales verò ſunt ſcientiæ, & virtutes. Scientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum. vt ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam, niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia, & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facile moueri, neque facile permutari. Diſpoſitiones vero dicuntur, quæ ſunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcumque alia huiuſmodi, afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calidò frigidus

& ex

& ex ſanitate in ægritudinem tranſit, ſimiliter autem & in alijs, niſi aliqua earumdem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens, quam iam quiſpiam vt habitum vocet. Manifeſtum eſt autem quod hæc volũt habitus dicere, quæ ſunt diuturniora, & difficilis mobilia. namque diſciplinas non multũ retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamẽ diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius, meliusve. quarum differt habitus a diſpoſitione, quòd hæc quidem facile mobilis ſit: ille verò diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero nõ neceſſe eſt habitus eſſe. qui. n. retinent habitum, & quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis eſt, ſecundum quod pugillatores vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcumque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vt nihil pati, vt pugillatores, vel curſores dicuntur, non quòd ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiam naturalem vel impotentiã aliquid

facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiantur: inſalubres vero, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuſcumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent. durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile ſecari molle vero, quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam. Tertium vero genus qualitatis eſt paſsibiles qualitates & paſsiones. ſunt autem huiuſmodi vt dulcedo & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata amplius, & calor, & frigidus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt. quæcumque enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas: vt mel, quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem ſuſcepit. ſimiliter & in cæteris. Paſsibiles vero qualitates dicuntur, non quòd ea quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiuſmodi. ſimiliter autem his & calor & frigidus paſsibiles qualitates dicuntur, non quòd ea quę illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint: ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquęque dictarum qualitatum paſsionis effectiua eſt, paſsibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim paſsionem quan-

dam ſecundum guſtum efficit, & calor ſecundum tactum: ſimiliter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodẽ modo ijs, quæ dicta ſunt, paſsibiles qualitates dicuntur; ſed eo quòd ipſæ ab aliqua paſsione innaſcuntur. Quòd enim fiunt propter aliquã paſsionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt: erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt: & timens pallidus, & vnumquodq. talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium perturbationumve paſſus eſt, ſimilem colorem veriſimile eſt eum habere, quę enim affectio nunc in eo quòd verecũdetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſsionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt, paſsibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor fit aut nigredo; qualitates dicuntur (quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanẽt paſsibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, paſsiones dicuntur, qualitates vero mi-

nime. non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales. neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: Sed magis eo quòd aliquid paſſus eſt: quare paſsionis quidem huiuſmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his, & ſecundum animam paſsibiles qualitates & paſsiones dicuntur. quæcumque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſsionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, ideſt, iracundi atque amentes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficiles prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi: quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcumque vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt, fiunt paſsiones dicuntur, vt ſi quis contriſtatus, iracundior fiat. non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt: ſed magis qui aliquid paſſus. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur; qualitates vero minime.

Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodque conſtans forma: amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt. ſecundum enim

vnum-

vnumquodque eorum quale quid dicitur: triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & ſecũdum etiam formam vnumquodque quale dicitur. Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videtur partium vtrunq. monſtrare ſpiſſum enim dicitur, eo quòd partes ſibi ipſis propinque ſint: rarum vero, eo quòd diſtent a ſe inuicem, & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iacent: aſperum verò, quòd hæc quidem ſuperet, illa vero ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis; ſed fere qui maxime dicuntur hi ſunt, qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt. Qualia vero ſunt quæ ſecundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his.

In plurimis itaque & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus & a grammatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus ſimiliter & in alijs. In aliquibus vero, eo quod non ſunt poſita qualitati nomina: nõ contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici. vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur: non enim poſita ſunt nomina potentijs, ſecundum quas

iſti

iſti quales dicuntur: ſicuti diſciplinis, ſecundum quas pugiles vel palæſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur. pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiue, quod ſecundum eam quale dicitur: vt a virtute ſtudioſus. eo enim quod virtutem habeat, ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue a virtute. non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatine a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem: vt iuſtitiæ iuſtitia contraria eſt, & albedo nigredini, & alia, ſimiliter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. rubro enim aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale, hoc autem palam eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta. vt ſi ex iuſtitia iniuſtitia contrarium: quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ. neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale. ſic autem, & in alijs quæ ſecundum

quale ſunt contraria. Suſcipiunt autem qualia magis & minus, album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero, magis & minus, ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt. cùm candidum namque ſit, contigit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, ſed plurima. iuſtitia namque, ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt quilibet ambigere: ſimiliter autem & in alijs diſpoſitionibus. quidam enim dubitant de talibus. iniuſtitiam namque iuſtitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec ſanitatem ſanitate. minus autem habere alterum altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur. ſic autem, & grammaticam, & alias diſpoſitiones. ſed tamen ea, quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior & ſanior. ſic autem & in ijs. Trinangulus vero, & quadrangulus non videntur magis & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum. quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt. eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quàm parte altera longius, circulus eſt: neque alterum enim recipit circuli rationem, non di-

cetur

cetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. Horum itaque, quæ prædicta ſunt, nullum eſt propriũ qualitatis. Similia vero aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates, ſimile enim & diſsimile alterum alteri non eſt, ſecundum aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis ſecundum eam ſimile vel diſsimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe: habitus enim & diſpoſitiones eorum quæ ad aliquid, ſunt eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ ſunt ſingularia. nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur, eorum vero quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quoad alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica. ſed forte ſecundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina non alicuius muſica. Quapropter quæ ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecundum ſingula. hæc enim & habemus.

Scien

Scientes enim dicimur, eo quòd habemus ſingularium ſcientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt, ſecundum quas aliquando & quales dicimur; hæ autem non ſunt eorũ quę ſunt ad aliquid. Amplius, ſi contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriuſque hoc generibus enumerare.

De Agere, & Pati. *Cap. V.*

RECipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei quod eſt frigefacere contrarium eſt, & calefieri ei quod eſt frigefieri, & delectari ei, quod eſt contriſtari, quare ſuſcipiunt contrarietatem, & magis & minus eſt enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis, & minus, & triſtari magis & minus. ſuſcipiunt igitur magis & minus agere, & pati. De his igitur tot dicuntur.

De cæteris Prædicamentis. *Cap. VI.*

DIctum eſt & de eo quod eſt ſitum eſſe in ijs quæ ſunt ad aliquid, quod denominatiue a poſitionibus dicitur. De reliquis vero, ideſt Quando, & Vbi, & Habere propter e quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis

aliud

Digitized by Google

aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta ſunt: quòd Habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi verò, vt in lyceo, in foro: & alia quæcumque de his dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus, quæ propoſuimus, ſuffi ciunt quæ dicta ſunt.

Digitized by Google

TRACTATVS TERTIVS.

De Oppoſitis. Cap. I.

DE Oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem vnumquodque iſtorum vt ſit figuratim dicere, tamquam ea quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malũ bono: tanquam autem ſecundum priuationẽ & habitum, vt cæcitas & viſio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt ſedet non ſedet. Quæcumque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipſa: vt duplum dimidij, hoc ipſum quod eſt, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & ſcientia ſcibili, tamquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur. & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppo-

ſitum ad ſcientiam. ſcibile enim aliquo dicitur, ſcilicet ſcientia ſcibile: quæcumque ergo oppoſita ſunt tamquam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur. Illa verò, quæ opponuntur vt contraria, ea ipſa quidem quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones. Quæcumque verò contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum inesse, horum nihil eſt medium. quorum verò non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horũ omnino eſt aliquid medium. Vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem. & par quidẽ & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum alterum numero ineſſe vel par vel impar: & non eſt horum aliquod medium. neque ægritudinis & ſanitatis, neque imparis atque paris: Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori. non enim omne corpus, vel album, vel nigrum eſt, ſed & prauum & ſtudioſum: prædican-

cantur quidem de homine & de alijs complu ribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorum ineſſe ijs, de quibus prædicantur. non enim omnia, aut praua aut ſtudioſa ſunt, ſed eſt aliquid eorum medium: vt albi, & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunque alij colores: praui vero & ſtudioſi quod neque prauũ, neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur medijs poſita ſunt nomina: vt albi & nigri, & fuſcum & pallidum, & quicunque alij huiuſmodi colores: in aliquibus vero non eſt nomine facili medium aſsignare, vtriuſque verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum eſt, neque iuſtum neque iniuſtum. Priuatio verò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt viſio & cęcitas circa oculum, vniuerſaliter autem dicere eſt in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrumque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus ſuſceptibilium, quando in quo natum eſt, ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet viſum: ſed quod nō habet, quando natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate, neque dentes habent, neque viſum: ſed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari vero, & habere habitum non eſt priuatiuo & habitus. habitus enim viſus eſt,

priuato vero cæcitas. habere autem viſum non eſt viſus, nec cæcum eſſe cæcitas. priuatiuo enim quædam eſt cæcitas; cæcum verò eſſe priuari,non priuatio eſt. Amplius,ſi idem eſſet cæcitas, & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicantur. ſed cæcus quidem dicitur homo: cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta videntur priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus eſt oppoſitionis. nam ſicut cæcitas vi ſui opponitur, ſic cæcum eſſe & viſum habere opponuntur. Non eſt autem neque hoc quod ſub affirmatione & negatione eſt, affirmatio, & negatio. affirmatio. namque oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: quod vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio; ſed res. dicuntur autem hæc eſſe oppoſita ad inuicem, tamquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppoſitionis idẽ eſt. ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod ſedet, ei quod non ſedet, ſic & res quæ ſub vtroque eſſe opponitur, ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere. Quòd autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid, manifeſtum eſt. non enim dicitur id ipſum quod eſt oppoſiti. viſus enim non eſt cæcitatis viſus, non ullo alio modo ad ipſum dicitur. ſimiliter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicatur: ſed priuatio quidem viſio-

ſionis dicitur, cæcitas vero viſionis non dicitur, neque viſus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare. ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſet, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. ſed non conuertitur: non enim dicitur viſus cæcitatis viſus. Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, vt in languore &, ſanitate & impari atque pari, quorum vero illud medium eſt, numquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum. neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile, vel candidum vel nigrum eſſe, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. inſuper autem, & horum erat aliquid medium, quorum alterũ ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat præter illa, quibus vnum ineſt naturaliter, vt igni calidum eſſe, & niui candidum. in his enim determinate neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non vtrumuis contigit. non enim poſsibile eſt ignem frigidum eſſe, neque niuem nigram, quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſo-

lis quibus natura vnum ineſt: & his determinate vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt. non enim ſemper alterũ eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſariũ eſt. quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur. quare nõ erunt hæc vt ea contraria, quorũ nihil eſt medium. Sed neq. vt ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe: quando.n. iam ad habendam viſionem natum fuerit, tũc aut cæcum, aut habens viſum dicetur: & eorũ non determinate alterum, ſed vtrumuis contingit. non enim neceſſarium eſt vel cæcum, vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis contigit. in contrarijs autem quorum aliquid medium eſt numquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt quod ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius in contrarijs quidem cùm ſit ſuſceptibile, ad inuicem mutationem fieri poſsibile eſt: niſi alicui vnum natura ineſt, vt igni calidum. etenim ſanum poſsibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſsibile eſt. prauus

enim

enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etſi ad modicum aliquid proficiat, vt melior ſit) ſi certe ſemel quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt, quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multũ incrementum ſumet. ſemper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcumque incrementum ſumpſerit a principio: quare etiã veriſimile eſt plenius eum ſumere incrementum, & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeatur. Verũ in priuatione & habitu impoſsibile eſt ad inuicẽ mutationẽ fieri. ex habitu.n. in priuationẽ mutatio fit, à priuatione vero in habitũ impoſsibile eſt.neque.n. cæcus factus aliquis, rurſus vidit.neque cùm caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt, neq. cũ fuerit edentulus, dentes ei iterũ orti ſunt. Quæcũq. verò tãquã affirmatio & negatio opponũtur, palam eſt quòd nullo prædictorum modo opponuntur, in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud autem falſum eſſe. neque enim in contrarijs neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autẽ falſum: neque in ijs, quæ ad aliquid ſunt: neque in habitu & priuatione. vt ſanitas & languor contraria ſunt: & neutrum horum neque verum, neque falſum eſt. ſimiliter aut & duplum & dimidium tanquam quæ ad aliquid oppoſita ſunt: & non eſt eorum neutrum

neque verum, neque falſum. ſed neque ea quæ ſecundum priuationem, & habitum dicũtur: ſicut viſio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ ſecundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falſum eſt: omnia autem quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Verumtamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum namque eſſe Socratem ad languere Socratẽ contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum. cum enim Socrates ſit, aliud quidem verum, aliud autem falſum erit: cum verò non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere, neque ſanum eſſe verum eſt, cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione verò & habitu cùm non ſit omnino, neutrum verum eſt: cùm autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum. habere namque viſum Socratem, ei quod eſt cæcum eſſe Socratem opponitur, ſicut priuatio & habitus: & cùm ſit non neceſſarium eſt alterum verum eſſe vel falſum. cum enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt. & cùm non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt vtraque & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione vero, & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere namq. So-

Digitized by Google

cratem,& non languere Socratem, cùm ipſe ſit,palam eſt quòd alterum eorum verum,alterum verò falſum eſt, & cum non ſit ſimiliter languere etenim cum non ſit, falſum eſt: non languere autem,verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum; alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur. Contrarium autem bono quidem ex neceſsitate malum eſt. hoc autem per ſingulorum inductionem palam eſt, vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas: ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium, aliquando malum. defectui enim, cùm malum ſit, ſuper abundantia contraria eſt,cùm ſit etiam ipſa malum. ſimiliter autem & mediocritas. cùm vtiq. contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius, contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit,& reliquum eſſe. Sanis namque omnibus, ſanitas quidem erit, languor vero non, ſimiliter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, ſi ei quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt: non contingit autem ſimul vtraque eidem ineſſe: non vtique continget,cū alterum contrariorum ſit,& reliquum eſſe.cū enim ſit Socratem ſanum eſſe,languere Socra

tem non erit. Palam verò eſt quod circa idē, aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor namque, & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri. albedo autem & nigredo, ſimpliciter in corpore. iuſtitia vero & iniuſtitia in anima hominis: Neceſſarium autem eſt omnia contraria, vel in eodem genere eſſe, vel in contrarijs generibus. vel ipſa genera eſſe album enim & nigrum in eodem genere ſunt: color enim eorum genus eſt iuſtitia vero, & iniuſtitia, in contrarijs generibus: illius namque virtus genus eſt, huius autem vitium. bonum verò & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

De Priori. Cap. II.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem, & maxime proprie ſecundum tempus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quòd tempus amplius eſt, & antiquius & vetuſtius dicitur. Secundo autē, quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, vt vnum duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt: vno vero exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt. quare non conuertitur ab vno conſequentia, vt reliquum ſit. prius

autem illud eſſe videtur. à quo non conuertitur eius quod eſt eſſe conſequentia. Tertia verò ſecundum ordinem quemdam prius dicitur: quemadmodum & in ſcientijs, & in orationibus: nam in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius & poſterius ordine: elementa enim priora ſunt ordine ijs quæ deſcribuntur, ſed & in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt: & in orationibus ſimiliter procœmium narratione prius ordine eſt. Amplius præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur, conſueuerunt autem, & multi honorabiliores, & magis dilectos a ſe priores apud ſe dicere. eſt quidem & penè alieniſsimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, ferè tot ſunt. Videtur autem præter eos qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. eorum enim quæ conuertentur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſsit. Quòd verò quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt. eſſe namque hominem ſecundum ipſius eſſe conſequentiam ad veram de ſe conuertitur orationem; nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicimus, quòd homo eſt, & conuertitur: nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus quòd homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio, nequaquam cauſa, vt ſit res. veruntamen res quodammodo cauſa videtur, vt ſi vera ora-

tio eo enim quòd res eſt aut non eſt, vera o-ratio aut falſa dicitur. Quare ſecundum quin que modos prius alterum altero dici poteſt.

De Simul. Cap. III.

SImul autem dicuntur ſimpliciter quidem & proprijſsime, quorum generatio in eodem eſt tempore. neutrum enim eorum neq. prius, neque poſterius eſt. Simul autem ſecundum tempus hæc dicuntur. Natura vero ſimul ſunt. quæcumque conuertuntur quidem ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt, vt ſit vt in duplo & dimidio: conuertuntur etenim hæc, nam cùm duplum ſit, dimidium eſt: & cùm dimidium ſit, duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt, vt ſit. Dicuntur autem ſimul natura, & quæ ex eodem genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur. E diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem: vt volatile, greſsibili, & aquatili. hæc enim ab inuicem è diuerſo diuiduntur, cùm ſint ex eodem genere animal nanque diuiduntur in hæc, in volatile, greſsibile, & aquatile: & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſsibile, & aquatile. Erunt ergo & illa ſimul natura, quæcunq.

ex

ex eodem genere ſecundum eamdem ſunt diuiſionem. genera verò ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, vt cùm quidem aquatile ſit, animal eſt: cùm verò ſit animal, non neceſſe eſt vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur, quæcumque quidem conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt: & ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuiduntur ab inuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt. quorum generatio in eodem eſt tempore.

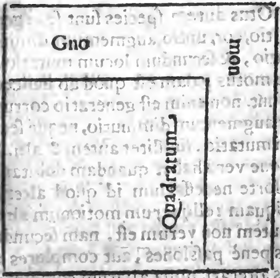
De Motu. Cap. IV.

MOtus autem ſpecies ſunt ſex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaque motus palam eſt quòd ab inuicem diuerſi ſunt. non enim eſt generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque ſecundũ locum mutatio. ſimiliter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationẽ: ne ſit forte neceſſarium id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autem non verum eſt. nam ſecundum omnes penè paſſiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri neceſſarium

eſt

eſt quod per paſsionem mouetur, neque dimi nui. ſimiliter autem & in alijs. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam ſi eſſet eadem, oportet id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum ſequi. ſed non neceſſe eſt. Similiter autẽ & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. ſed ſunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur. vt quadratum gnomone circũpoſito creuit quidem: alteratum verò nihil factum eſt. ſic & in alijs huiuſmodi. quare alij motus ſunt abinuicem.

Quadrati accretio Gnomone circumpoſito.

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium, ijs verò quæ per ſingula ſunt. & ſingula generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, ſecũdum locum mutationi, ſecũdum locum quies. maximè autem videtur oppoſita eſſe ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius eſt ea quæ ſuperius eſt:& ei quæ ſuperius eſt: ea quæ inferius eſt. Reliquo verò aſsignatorum motuum non facile eſt aſsignare quid ſorte eſt contrarium. videtur autem nihil eſſe ei cõtrarium. niſi quis & in hoc ſecundum qualitatem quietem opponat, aut in contrariũ qualitatis, mutationem: ſicut & in mutatione ſecundum locum, quietem ſecũdum locum aut in contrarium locum mutationem. eſt enim & alteratio mutatio ſecundum qualitatem. qua propter opponitur motui ſecundum qualitatem quies ſecundũ qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio: vt albũ fieri ad id quod nigrum eſt fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta eſt.

De habere. Cap. V.

CASA ... AMOR

HAbere ſecundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem. dicimur enim diſciplinam aliquam atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis ha-

habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus ſunt, vt veſtimentum vel tunicã. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vaſe, vt modius grana tritici, aut amphora vinum. vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici. hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vaſe. Aut vt poſſeſsionem. habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum. ſed qui nunc dictus eſt modus, alieniſsimus eſt eius quod eſt habere. nihil enim aliud vxorem habere ſignificamus quàm quòd cohabitant. Forte tamen & alij quidam eius quod eſt habere: apparebunt modi; ſed qui dici conſueuerunt, penè omnes enumerati ſunt.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI.

De nomine Dialecticæ. Cap. 1. pag. 3
Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia fine, & officio. cap. 2. 5
Quid definitio, & quotuplex ſit. cap. 3. 8
Quotuplex ſit definitio rei. cap. 4. 12
De legibus bonæ definitionis, de modo argumentandi, & loquendi circa ipſam definitio. cap. 5. 16
Quid diuiſio, quotuplex quæ ipſius præcepta ſint. cap. 6. 19
De modis argumentandi, & loquendi per diuiſionē. cap. 7. 24
Quid argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint cap. 8. 26
Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter ſcholaſticos concertantes. cap. 9. 29
Qui ſit terminus in communi & quotuplex. cap. 10. pagina 34
De termino vocali ſignificatiuo. cap. 11. 37
Idem cap. 12. 43
De eodem termino. cap. 13 45
Idem cap. 14. 48
De nomine, & Verbo. cap 15. 51
De oratione, & enunciatione. cap. 16. 54
De materia forma, & qualitate ſimplicis enunciationis. cap. 17. 56
De quantitate ſimplicis enunciationis. cap. 18. 61
De enunciationis hypotheticæ. cap. 19. 63

De

De relliquis accidentibus hypotheticæ enunciationis. cap. 20. 67
De affirmatione, & negatione, ac quantitate hypotheticæ. cap. 21. 70

Index Capitum ſecundi libri.

DE Suppoſitione. cap. 1. 73
De ſuppoſitione communi, & ſignis indicantibus eam. cap. 2. 76
De regulis indicantibus ſuppoſitiones ratione ſignorum cap. 3. 80
De reſolutione ſuppoſitionis terminorum. cap. 4. pagina 83
De regulis circa ordinem reſolutionis. cap. 5. 87
De reſolutione incompleta. cap 6. 91
De reſolutione relatiuorum. cap. 7. 93
De Ampliatione. cap. 8 97
De modis argumentandi in ampliatione. cap. 9. pagina 101
De reſtrictione, alienatione, & diminutione. cap 10. pagina 104
De Appellatione. cap. 11. 106
De enunciationis ſimplicis oppoſitionis. cap. 12. pagina 109
De quibuſdam præceptis aliis in oppoſitione. ca. 13. pagina 112
De legibus oppoſitarum. cap. 14. 116
De Aequipollentia. cap. 15. 118
De Conuerſione. cap. 16. 121

In-

Index Capitum tertij libri.

Quid & quotuplex modus, & enunciatio modalis. cap.1 125
De qualitate, & quantitate modali. cap. 2. 130
De modalium æquipollentia. cap. 3. 134
De oppoſitione Modalium. cap. 4. 142
De æquipollentia & oppoſitione modalium ſecundũ Ariſtotelem, & ipſarum conuerſione cap 5. 146
De modalibus de modo aduerbiali. cap. 6. 152
De contingenti ſpecialiter ſumpto. cap. 7. 157
De Excluſiuis cap. 8. 160
De Oppoſitione excluſiuarum cap. 9. 163
De Reduplicatiuis. cap. 11. 167
De Exponibilibus quibuſdam verbis cap. 12. 169
De Comparatiuis & ſuperlatiuis. cap. 13. 171

Index Capitum quarti libri.

DE Argumentatione bona, & malaformali, & materiali. cap 1. 173
De regulis generalibus bonæ conſequentia. cap. 2. pagina. 177
De ſyllogiſmo cathegorico, & eius principijs. cap. 3. pagina 181
De tripliti figura ſyllogiſmorum, & regulis communibus earum. cap 4. 184
De principijs quibus nituntur ſyllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ. cap. 5. 186

De

De modis indirectè concludentibus in prima figura, & de inutilibus modis eiuſdem. cap. 6. 190
De regulis ſecundæ figuræ, & eius modis. ca. 7. 193
De tertia figura, regulisq. & modis eius. c. 8. 196
De modis reducendi ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos. cap. 9. 199
De modo quo ſinguli imperfecti ad perfectos reducantur. cap. 10. 201
Quo pacto alij modi ad impoſsibile reducantur cap. 11. 204
De arte inueniendi medium ad concludendũ qualibet propoſitionem. cap. 12. 207
De dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur, & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur. cap. 13. 211
De ſyllogiſmo ex obliquis, & de expoſitorio. cap. 14. pagina 215
De ſex poteſtatibus, & tribus defectibus ſyllogiſmorum. cap. 15. 218
De ſyllogiſmo ex modalibus. cap. 16. 221
De ſyllogiſmo hypothetico. cap. 17. 225
De reliquis ſpeciebus argumentationis. cap. 18. 229

Index Capitum quinti libri.

DE locis & fallacijs ſyllogiſmorum. 231
De duplici ſyllogiſmo ſecundum materiam. cap. 1. 231
De demonſtratione, & dialectico ſyllogiſmo. cap. 2. pagina 234

Quid

Quid locus, & quotuplex in generali. cap. 3. 238
De loco intr inſeco. cap. 4. 240
De locis a concomitantibus ſubſtantiam.
De loco a toto. cap. 5. 242
De toto in quantitate. 244
A toto integrali. 246
De toto in Modo. 248
De toto in loco, & toto in tempore. 249
De loco a cauſis. cap. 6. 250
A Cauſa efficienti. 251
A Cauſa materiali. 253
A Cauſa Formali. 255
A Cauſa Finali. 256
De loco a generatione, & corruptione, & ab vſu. cap. 7 257
A Communiter accidentibus. 259
De locis extremis, ab oppoſitis & diſparatis. cap. 8. pagina. 260
De loco a maiori. 262
A Minori. 262
A Simili. 263
De locis aliꝭs extrinſecis a tranſmutata proportione cap 9. 264
Ab auctoritate. 265
A Tranſumptione. 266
De locis medꝭs. cap. 10. 266
A Coniugatis. 267
A Caſibus. 267
A Comparatione. 268
Ab appoſitione. 268

De ſyllogiſmorum fallacijs & erroribus. De ſyllogiſmo vitioſo. cap. 11. 269
De motis ad quas ſophiſta conantur diſputantes redigere. cap. 12. 272
De Redargutionis Meta. 272
De Meta falſi. 273
De Meta inopinabilis. 273
De Meta ſolœciſmi. 274
De Meta nugationis. 274
De fallacia in communi. cap. 13. 275
De fallacia Aequiuocationis. 276
De fallacia Amphibologiæ. 277
De fallacia Accentus. 278
De fallacia cōpoſitionis & diuiſionis. cap. 14. 279
De fallacia Figuræ dictionis. 284
De fallacijs extra dictionem. 285
De fallacia accidentibus. cap. 15. 285
De fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. 288
De ignorantia elenchi. cap. 16. 290
De fallacia conſequentis. 291
De fallacia petitionis principij. 292
De fallacia ſecundum non eam, vt cauſam. 293
De fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam, 293

In Porphirj Introductione.

PRoœmium cap. 1. 295
De genere. cap. 2. 296
De Specie. cap. 3. 300

De

INDEX.

De *differentia,cap*.4. 307
De *proprio.cap* 5. 312
De *accidente.cap*.6. 313

In Ariſtotelis prędicamenta.

DE *æquiuocis.vniuocis, & denominatiuis, corũ etiam quæ dicuntur diuiſio,cap*.1. 314
Eorum quæ ſint diuiſio cap.2. 315
Regula in prædicatis eſſentialibus.cap.3. 317
Regula genera non ſubalterna à ſubalternis diſtinguens.cap.4. 318
Incomplexorium in decem prædicamenta diuiſio, Quomodoque affirmationem,aut negationem conſtituat.cap.5. *ibidem.*

Secundus Tractatus.

DE *ſubſtantia.cap*.1. 319
De *quanto.cap* 2. 328
De *his quæ ad aliquid.cap*.3. 334
De *qualitate,& quali.cap*.4. 341
De *Agere, & Pati.cap*.5. 351
De *cæteris Prædicamentis.cap*.6. *ibid.*

Tractatus Tertius.

DE *Oppoſitis,cap*.1. 353
De *Priori. cap*.2. 362
De *Simul, cap*. 3. 364
De *Motu. cap*.4. 365
De *Habere.cap*.5. 367

FINIS.

Digitized by Google

L 5.

Digitized by Google

A. PANDIMIGLIO - ROMA - LEGATORIA
1971
Digitized by Google